

การบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลืองให้เกิดความคุ้มค่าขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ	1
• พินิจ หมั่นพล	
แนวทางการลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม	11
• ธัชชพันธ์ ศิริสวัสดิ์	
การบริหารจัดการความเสี่ยงด้านงานพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพา	21
• ปราณี ชกล่อง	
การเพิ่มศักยภาพการบริหารงานบรรเทาสาธารณภัยด้านการขาดแคลนน้ำสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5	34
• อนุกุล กิจศิริ	
การพัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัยของ อบต.เกาะตันดาใหญ่	44
• กันตพล อ่องสัน	
แผนลดภาวะโลกร้อนกรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ	55
• บานเย็น บุญกอบ	
การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว	63
• ชมพูนุท ปานาพรหม	
การพัฒนาสภาพแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่	71
• สมพงษ์ จันทรัตน์	
ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่	83
ภายใต้การถ่ายโอนการศึกษาสู่องค์การบริหารส่วนตำบลโมโกร	
• ภาณุพงศ์ หาญดับเหล็ก	
ขนมธรรมเนียมประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์	94
• วิภารัตน์ อ่อนแก้ว	

บทบรรณาธิการ

ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขององค์กรสามารถดำเนินการได้ 2 ประเด็นหลัก ๆ อันได้แก่ การเพิ่มรายได้และการลดรายจ่าย ซึ่งหากองค์กรใดสามารถดำเนินการได้ในทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวควบคู่กันไป ถือว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ซึ่งบทความในวารสารฉบับนี้ได้นำเสนอกลยุทธ์ในการดำเนินงานในทั้ง 2 ด้าน นับตั้งแต่การบริหารความเสี่ยง การบริหารวัสดุสิ้นเปลือง การลดค่าใช้จ่ายในการดูแลและซ่อมอุปกรณ์ต่าง ๆ การเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร ในขณะที่ด้านหนึ่งก็มุ่งเน้นการส่งเสริมให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง ทั้งหมดนี้ดำเนินการภายใต้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกขององค์กรเพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ทั้งเชิงรุกและเชิงตั้งรับอย่างมีความเหมาะสม และคำนึงถึงสภาพแวดล้อมโลก และวิถีชุมชน

สวัสดิศีกะ

ศุภวัฒนากร วงศ์ธนาสุ

การบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลืองให้เกิดความคุ้มค่าขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ

Management of Non-Durable Commodities for Improved Cost-Effectiveness

of Khao Kob Tambon Administrative Organization

พนิจ หมั่นพล¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการบริหารวัสดุสิ้นเปลืองขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบให้เกิดความคุ้มค่า โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและการสนทนากลุ่มจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า

แนวทางในการบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลืองให้เกิดความคุ้มค่าควรดำเนินการดังนี้ 1) การจัดทำแผนจัดหาวัสดุควรมีการกำหนดช่วงระยะเวลาให้ชัดเจนและนำข้อมูลการใช้พัสดุของปีที่ผ่านมาประกอบในการวางแผน 2) การกำหนดความต้องการ ควรมีการแยกประเภทออกเป็นวัสดุที่ใช้ประจำ วัสดุที่ใช้ไม่บ่อย วัสดุเกินความต้องการและวัสดุเหลือใช้ เพื่อให้มีวัสดุเพียงพอกับการใช้งาน 3) การจัดหาวัสดุสิ้นเปลืองควรมีการจัดซื้อพร้อมกันเป็นงวดหรือรายไตรมาสนอกจากนี้ควรทำการสั่งซื้ออย่างประหยัด 4) การจัดเก็บวัสดุ ควรมีการตรวจสอบและบันทึกลงบัญชีและควรมีการแยกประเภทและการจัดวางให้มีความสะดวกในการหยิบใช้และตรวจสอบ 5) การลงบัญชีควบคุมจะต้องมีการบันทึกให้เป็นปัจจุบันและมีการจัดเก็บสำเนาใบเบิกจ่ายวัสดุ เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบและควบคุม และ 6) การแจกจ่ายวัสดุ ควรมีการประสานงานกันทุกฝ่ายทั้งผู้เบิกและผู้ควบคุมเพื่อให้มีวัสดุใช้ทันตามความต้องการและต้องตระหนักถึงการใช้วัสดุอย่างประหยัด เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าแก่องค์กร โดยรวมอีกด้วย

Abstract

This research had the objective of developing guidelines for improved management of non-durable commodities by the Khao Kob Tambon Administrative Organization (TAO) to improve cost-effectiveness of operations. Data were collected from existing documentation and focus group discussions with key informants. Improved cost-effectiveness comes from: (1) Clearly marking shelf life of commodities and application of data from prior to the planning; (2) Defining needs and organizing stock by type, such as daily supplies, supplies often used, excess supplies, etc., to have just enough stock to meet the current needs; (3) Procuring supplies quarterly or other systematic time

¹ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ภาควิชาการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

period and obtaining efficiencies of scale; (4) Inspecting stock and detailed records by type of stock and arranging for ease of retrieval and inspection; (5) Maintaining regular logs of stock control and copies of disbursement activities for inspection and control; and (6) Coordinating disbursement of stock with the requesting unit so that needs are anticipated in advance and to facilitate efficient stocking.

คำสำคัญ: การบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลือง

Keyword: Management of Non-Durable Commodities

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย มีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการจัดระเบียบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันมีอยู่ 2 ระบบ คือ 1) ระบบทั่วไปที่ใช้แก่ท้องถิ่นทั่วไปในปัจจุบันมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด 2) ระบบพิเศษที่ใช้เฉพาะท้องถิ่นบางแห่ง ปัจจุบันมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา ซึ่งเจตนารมณ์ของการปกครองท้องถิ่นอยู่บนพื้นฐานแนวความคิด เพื่อพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะความต้องการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบตนเอง และเท่าเทียมกันในการเพิ่มความสามารถและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการบริการสาธารณะให้ทั่วถึงและตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นตามความจำเป็นในแต่ละท้องถิ่น (โกวิทย์ พวงงาม, 2546)

องค์การบริหารส่วนตำบล ถือว่าเป็นหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เล็กที่สุด ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบในเขตพื้นที่ตำบลที่อยู่นอกเขตเทศบาล ซึ่งจัดตั้งมาจากสภาตำบลที่มีรายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อดูแลทุกข์สุขและให้บริการประชาชนในหมู่บ้าน เขตตำบล แทนรัฐบาลกลางมีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นส่วนราชการท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งมีงบประมาณและพนักงานเจ้าหน้าที่ของ อบต. เอง และอำนาจหน้าที่อื่นๆ

จากภาระหน้าที่ดังกล่าว องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีหน้าที่หลักในการบริการ เพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชน ตามที่รัฐบาลมีนโยบาย ปฏิรูประบบราชการ เพื่อเร่งรัดการปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดทำและจัดสรรงบประมาณให้เป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมให้

กระทรวง ทบวง กรม มีบทบาทในการตัดสินใจมากขึ้น โดยจัดให้มีระบบควบคุมตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ และโปร่งใส พร้อมทั้งจัดทำระบบการเบิกจ่ายงบประมาณใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยรัดกุม ประเมินผลได้อย่างต่อเนื่อง และทันต่อเหตุการณ์นั้น ด้วยเทคโนโลยีต่างๆ ที่ใช้เกิดจากแหล่งพลังงานต่าง ๆ เช่น ไฟฟ้า ประปา น้ำมันเชื้อเพลิง โทรศัพท์ และวัสดุสิ้นเปลืองต่างๆ เช่น กระดาษ หมึก ปากกา ฯลฯ ซึ่งในแต่ละปีงบประมาณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้งบประมาณเพื่อพลังงานเหล่านั้นเป็นจำนวนมาก อีกทั้งข้าราชการและลูกจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางส่วนยังขาดความตระหนักด้านการใช้พลังงานอย่างประหยัด

การบริหารวัสดุสิ้นเปลืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงถือเป็นปัญหาสำคัญที่ผู้บริหารต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง และเป็นปัจจัยหนึ่งที่มุ่งเน้นในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด แต่เนื่องจากผู้บริหารส่วนใหญ่มีมุมมองเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กร โดยการจัดทำโครงการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ หรือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และจัดกิจกรรมงานอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ซึ่งในการดำเนินการตามโครงการต่างๆ ผู้บริหารมักมองในภาพรวมมุ่งที่ความสำเร็จของงานเป็นสำคัญ การใช้วัสดุโดยเฉพาะวัสดุสิ้นเปลือง ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยทั่วไปของผู้ใช้คือ ผู้ปฏิบัติมักจะไม่ค่อยให้ความสนใจและไม่คำนึงถึงความประหยัดในการใช้ค่าใช้จ่ายประเภท วัสดุสิ้นเปลือง

ซึ่งในแต่ละปีองค์การบริหารส่วนตำบลมีค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัสดุสิ้นเปลืองมีอัตราเพิ่มขึ้นทุกปีโดยในปี พ.ศ.2551 ค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัสดุสิ้นเปลืองเป็นงบประมาณทั้งสิ้น 290,134.14 บาท ในปี พ.ศ.2552 ค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัสดุสิ้นเปลืองเป็นงบประมาณทั้งสิ้น 358,819.07 บาท ในปี พ.ศ.2553 ค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัสดุสิ้นเปลืองเป็นงบประมาณทั้งสิ้น 418,400.14 บาท

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลือง กระบวนการบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลืองขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ และหาข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลืองของ องค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบให้เกิดความคุ้มค่า เพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาระบบบริหารวัสดุสิ้นเปลืองไปในทิศทางที่จะสามารถลดค่าใช้จ่ายในการใช้วัสดุสิ้นเปลือง ซึ่งจะเป็นผลต่อเนื่องไปสู่การลดต้นทุนโดยรวมขององค์กรลงได้อีกส่วนหนึ่ง และส่งผลต่อการบริหารงานขององค์กรทำให้สามารถลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายในภาพรวมได้มากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าสำนักงานปลัด, หัวหน้าส่วนการคลัง, หัวหน้าส่วนโยธาช่างโยธา และผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัสดุ นอกจากนี้ศึกษาจากข้อมูลการจัดซื้อวัสดุ ข้อมูลการเบิกจ่ายพัสดุของแต่ละส่วนในองค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ

ผลการศึกษา

กระบวนการบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลือง หมายถึง สิ่งของซึ่งโดยสภาพเมื่อใช้แล้วสิ้นเปลืองหมดไปเอง แปรสภาพหรือไม่คงสภาพเดิมอีกต่อไป เช่น ดินสอ หมึก น้ำยาลบคำผิด พงหมึก ยางลบ กระดาษ เป็นต้น หรือสิ่งของที่มีความคงทนถาวร แต่มีอายุการใช้งานในระยะเวลาประมาณไม่เกิน 1 ปี เช่น ปากกาลูกกลิ้ง เป็นต้น หรือสิ่งของที่มีลักษณะคงทนถาวร มีอายุการใช้งานในระยะเวลาเกิน 1 ปี แต่ราคาหน่วยหนึ่งหรือชุดหนึ่งไม่เกิน 5,000 บาท เช่น พรม เครื่องเย็บกระดาษ เครื่องตัดกระดาษ เครื่องคำนวณเลข เป็นต้น หรือสิ่งของที่ส่วนราชการซื้อมาใช้ในการบำรุงรักษา หรือซ่อมแซมทรัพย์สินเพื่อให้มีสภาพหรือประสิทธิภาพคงเดิม เช่น น้ำมัน จารบี เป็นต้น

1. การวางแผนจัดหาวัสดุ การวางแผนจัดหาวัสดุสิ้นเปลืองขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบได้มีการดำเนินการจัดทำแผนการจัดหาวัสดุและแผนปฏิบัติการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการบริหารพัสดุของหน่วยบริหารราชการส่วนท้องถิ่นได้กำหนดไว้ เพื่อให้รู้ว่าวัสดุชิ้นใดจัดซื้อเวลาใดให้ทันกับความต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งแผนการจัดหาพัสดุจะประกอบด้วย พัสดุที่ต้องการจัดหาในปีงบประมาณ ช่วงเวลาที่ต้องการใช้พัสดุ และวงเงินงบประมาณสำหรับการจัดหาพัสดุ เมื่อดำเนินการจัดทำแผนจัดหาพัสดุเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อดำเนินการจัดซื้อพัสดุตามช่วงเวลาที่ได้กำหนดไว้

2. ด้านการกำหนดความต้องการ การกำหนดความต้องการในการใช้งานวัสดุสิ้นเปลืองขององค์การบริหารส่วนตำบล แต่ละส่วนราชการจะมีการกำหนดรายละเอียดความต้องการใช้วัสดุสิ้นเปลืองของตนเอง ซึ่งจะต้องมีการจัดทำคุณลักษณะเฉพาะของวัสดุที่ต้องการ ช่วงเวลาที่ต้องการใช้วัสดุสิ้นเปลืองเพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีวัสดุที่ต้องการใช้ทันกับช่วงเวลาและเป็นไปตามแผนการจัดหาวัสดุ ที่แต่ละหน่วยงานได้กำหนดไว้

3. ด้านการจัดหา การจัดหาวัสดุสิ้นเปลืองขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ จะมีการจัดซื้อจัดจ้างด้วยวิธีการตกลงราคาเป็นส่วนใหญ่ โดยจะมีการดำเนินการจัดซื้อตามช่วงระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ตามแผนการจัดหาวัสดุ และแผนปฏิบัติการจัดซื้อหรือจัดจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ

4. การเก็บรักษาวัสดุ การเก็บรักษาวัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ จะมีการจัดเก็บวัสดุสิ้นเปลืองไว้ในคลังพัสดุกลางขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ ไม่ว่าจะเป็นวัสดุสิ้นเปลืองของหน่วยงานใดก็ตามจะมีการเก็บรักษาไว้ในคลังพัสดุกลาง เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลือง สามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานได้ง่ายและสามารถดำเนินการควบคุมทางบัญชีในการเบิกจ่าย หรือสั่งซื้อวัสดุได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

5. การควบคุมวัสดุ การควบคุมวัสดุสิ้นเปลืองขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ จะเป็นหน้าที่ของส่วนการคลังโดยฝ่ายพัสดุจะเป็นผู้ควบคุมดูแลวัสดุคงคลังทั้งหมด มีเจ้าหน้าที่พัสดุและผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัสดุเป็นคนจัดเก็บวัสดุและเป็นคนจ่ายวัสดุตามใบขออนุมัติเบิกจ่ายวัสดุ และให้หัวหน้าส่วนเป็นผู้ขออนุมัติการเบิกจ่ายวัสดุสิ้นเปลืองมีการจัดทำบัญชี การเบิกจ่ายเป็นปัจจุบัน

6. การแจกจ่ายวัสดุสิ้นเปลือง การแจกจ่ายวัสดุสิ้นเปลืองขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ จะมีการจัดเก็บวัสดุสิ้นเปลืองทั้งหมดไว้ในคลังพัสดุกลางขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ การแจกจ่ายวัสดุสิ้นเปลืองจะเบิกจ่ายให้กับหน่วยงานที่ต้องการและหัวหน้าส่วนจะเป็นผู้อนุมัติการเบิกจ่ายวัสดุจากฝ่ายพัสดุ

สภาพปัญหาการบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลือง ซึ่งผลจากการสนทนากลุ่มสามารถแยกรายละเอียดได้ ดังนี้

1. การวางแผนจัดหาวัสดุ การวางแผนการจัดหาวัสดุได้มีการกำหนดให้มีการวางแผนดำเนินการ จัดหาวัสดุตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น โดยให้แต่ละส่วนจัดทำแผนการจัดหาพัสดุที่จะใช้ในปีงบประมาณนั้นๆ ส่งให้เจ้าหน้าที่พัสดุเพื่อจัดทำแผนการจัดหาพัสดุดต่อไป ซึ่งแต่ละส่วนไม่ได้นำสถิติการใช้งานวัสดุของปีที่ผ่านมาเพื่อประกอบการพิจารณาในการวางแผนการจัดหาพัสดุในปีปัจจุบันจากการศึกษาพบว่า การวางแผนการจัดหาพัสดุนั้นแต่ละส่วนไม่ค่อยได้มีการวางแผนกันอย่าง

จริงจัง โดยส่วนใหญ่เป็นการคัดลอกจากปีที่ผ่านมาแล้วนำมาแก้ไขตัวเลขเล็กน้อยแล้วนำเสนอโดยไม่พิจารณาภารกิจหรือโครงการต่างๆ ในปีปัจจุบัน

2. การกำหนดความต้องการ การกำหนดความต้องการวัสดุโดยแต่ละส่วนได้มีการกำหนดความต้องการใช้วัสดุครอบคลุมทั้งปีไม่ได้กำหนดช่วงเวลาใช้วัสดุที่ชัดเจนว่าวัสดุชนิดไหนต้องการใช้เวลาใด ทำให้การบริหารงานเกิดความล่าช้า เพราะเมื่อส่วนราชการ ใดต้องการใช้วัสดุก็จะทำบันทึกความต้องการใช้ซึ่งบางครั้งวัสดุไม่มีอยู่ในคลัง การไม่กำหนดจำนวนวัสดุที่ต้องการจะใช้ในปีงบประมาณทำให้เสียเวลาในการทำงานซึ่งต้องการจัดซื้อบ่อยและทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณด้วย

3. การจัดหาวัสดุ การจัดหาวัสดุเป็นขั้นตอนดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งวัสดุนั้นๆ ตามที่แต่ละส่วนได้กำหนดความต้องการเอาไว้ ซึ่งแต่ละส่วนไม่ได้กำหนดช่วงเวลาที่ต้องการใช้อย่างชัดเจนว่าวัสดุไหนต้องการใช้ในช่วงเวลาใด ทำให้การจัดหาวัสดุไม่ทันกับความต้องการใช้ของแต่ละส่วน และไม่ได้มีการกำหนดความจำเป็นเร่งด่วนของวัสดุจึงทำให้เกิดความล่าช้าในการจัดหา รวมทั้งทำให้มีการจัดซื้อบ่อยครั้งมาก ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระงานให้กับฝ่ายพัสดุทำให้ต้องมีการจัดหาบ่อยครั้งซึ่งนอกจากเพิ่มภาระงานแล้วยังต้องเสียงบประมาณเพิ่มขึ้นอีก เพราะการจัดหาครั้งละไม่มากไม่มีอำนาจในการต่อรอง และถ้าหากการจัดหาเป็นแบบเร่งด่วนอาจทำให้ได้วัสดุที่ไม่มีคุณภาพอีกด้วย

4. การเก็บรักษาวัสดุ การเก็บรักษาวัสดุเมื่อได้มีการจัดหาพัสดุแล้วให้เก็บรักษาวัสดุไว้ในที่ปลอดภัย และมีฉลาก เก็บไว้อย่างเป็นระเบียบ เพื่อง่ายต่อการควบคุม การเบิกจ่าย ซึ่งปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบยังไม่มีสถานที่เก็บพัสดุที่เป็นส่วนตัวใช้วิธีการจัดเก็บแบบเก็บรวมๆ กันไว้ซึ่งไม่ได้แยกวัสดุประเภทเดียวกันไว้ด้วยกัน ทำให้ยากต่อการควบคุม และเสี่ยงต่อการสูญหายบางครั้งทำให้วัสดุบางชนิดเสื่อมคุณภาพทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ การเก็บรักษาวัสดุโดยการเก็บรวมกันไว้ในตู้ซึ่งมีขนาดเล็กไม่เพียงพอกับจำนวนวัสดุที่จัดหา ทำให้ยากต่อการเบิกจ่าย การตรวจสอบ ว่าวัสดุแต่ละประเภทมียอดคงเหลือเท่าไร มีจำนวนคงเหลือจริงตรงกับบัญชีคุมวัสดุหรือไม่ และเสี่ยงต่อการสูญหายและวัสดุบางชนิดก็เสื่อมคุณภาพ เช่น กระดาษ เพราะเก็บโดยการวางไว้กับพื้นเมื่อห้องมีความชื้นก็ทำให้กระดาษใช้งานไม่ได้ จึงทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณเพิ่มขึ้น

5. การควบคุมวัสดุ การควบคุมวัสดุสิ้นเปลืองขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบไม่มีสถานที่หรือห้องสำหรับเก็บพัสดุโดยเฉพาะจึงทำให้การควบคุมพัสดุขาดประสิทธิภาพ

และวัสดุสูญหายไม่สามารถหาคนรับผิดชอบได้ทำให้ต้องเสียเวลาและเสียงบประมาณในการจัดซื้อ

6. การแจกจ่าย การแจกจ่ายวัสดุสิ้นเปลืองแต่ละส่วนไม่มีใบขอเบิกวัสดุมาเพื่อขอเบิกวัสดุแต่ละจะขอเบิกวัสดุไปใช้ก่อนแล้วค่อยเขียนใบเบิกมาให้ทีหลังทำให้มีการจ่ายวัสดุซ้ำซ้อน

แนวทางการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลือง

หลังจากที่ได้มีการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับปัญหาในกระบวนการบริหารจัดการวัสดุ ว่ามี ปัญหาในประเด็นใดบ้าง เพื่อที่จะหาแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการวัสดุ สิ้นเปลืองให้เกิดความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลจากการสนทนากลุ่มได้นำเสนอแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลืองไว้ดังนี้

1. การวางแผน การวางแผนการจัดหาวัสดุควรมีการกำหนดระยะเวลาที่ต้องการใช้วัสดุให้ชัดเจน ให้มีการนำข้อมูลการใช้วัสดุสิ้นเปลืองในปีงบประมาณที่ผ่านมาใช้ประกอบในการวางแผนและศึกษาช่วงเวลาที่ต้องการใช้วัสดุ และพิจารณาว่าในปีงบประมาณปัจจุบันภาระงานหรือโครงการต่างๆ มีมากน้อยเพียงใดแต่ละส่วนมีความต้องการใช้วัสดุสิ้นเปลืองอะไรบ้าง เพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร และควรมีการวางแผนเป็นรายไตรมาส เพื่อความสะดวกในการพยากรณ์ความต้องการใช้วัสดุให้ถูกต้องตรงกับความต้องการและสอดคล้องกับภาระงานสิ่งสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาในการวางแผน คือ จะต้องมิวัสดุที่ต้องการใช้อย่างเพียงพออยู่ตลอดเวลาไม่มากไม่น้อย การจัดหาวัสดุต้องเป็นไปตามแผนทันกับความต้องการใช้งาน และควรมีการจัดประชุมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนการจัดหาวัสดุของแต่ละส่วนเพื่อให้การวางแผนการจัดหาวัสดุเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. การกำหนดความต้องการ การกำหนดความต้องการวัสดุโดยพิจารณาว่ามีความต้องการใช้วัสดุใดในช่วงใดบ้างเพื่อให้มีวัสดุเพียงพอกับการใช้งานอยู่ตลอดเวลา โดย การพิจารณาจากงบประมาณที่มีอยู่และความจำเป็นในการใช้งานเพื่อให้เกิดความประหยัด และมีประสิทธิภาพมากที่สุด จึงควรมีการจัดแยกประเภทวัสดุในการกำหนดความต้องการออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) วัสดุที่ใช้งานเป็นประจำหรือใช้งานบ่อยๆ 2) วัสดุที่ใช้ไม่ประจำหรือไม่บ่อยนัก 3) วัสดุที่เกินความต้องการและ 4) วัสดุเหลือใช้คือวัสดุที่ไม่เป็นที่ต้องการของหน่วยงานซึ่งแตกต่างจากวัสดุเกินความต้องการ เพราะว่าวัสดุเกินความต้องการอาจไม่เป็นที่ต้องการของส่วนหนึ่งแต่อาจเป็นความต้องการของส่วนอื่น เมื่อหน่วยงานได้มีการจัดประเภทวัสดุเรียบร้อยแล้ว

แล้วก็จะทำให้สามารถแยกประเภทความต้องการได้ว่าหน่วยงานต้องการวัสดุชิ้นใดก่อนหลัง และมีจำนวนเท่าใด เมื่อแต่ละหน่วยงานสามารถกำหนดความต้องการในการใช้งานวัสดุออกเป็นประเภทต่างๆ ตามความจำเป็นในการใช้งานได้แล้ว ก็สามารถกำหนดรายละเอียดและคุณลักษณะของวัสดุที่ต้องการใช้งานได้ ซึ่งในขั้นตอนการกำหนดคุณลักษณะนี้ ทุกหน่วยงานต้องไม่มีการกำหนดคุณลักษณะที่เป็นการระบุเฉพาะเจาะจงเป็นยี่ห้อต่างๆ ควรมีการกำหนดรายละเอียดและคุณสมบัติด้านประสิทธิภาพของวัสดุชิ้นนั้นๆ เพื่อให้ได้วัสดุที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการในการใช้งาน

3. การจัดหาวัสดุ การจัดหาวัสดุ เป็นขั้นตอนที่ทำให้ได้มาซึ่งวัสดุที่แต่ละหน่วยงานได้กำหนดความต้องการเอาไว้ การจัดหาวัสดุควรเป็นไปตามแผนการจัดหาวัสดุที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ควรมีการรวบรวมวัสดุชนิดเดียวกันหรือหลายชนิดมาจัดซื้อพร้อมกันเป็นงวดๆ หรือเป็นรายไตรมาสเพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลเขาอกบมีอำนาจในการต่อรองในการจัดซื้อ เนื่องจากมีการจัดซื้อเป็นปริมาณมาก และสามารถเลือกซื้อวัสดุที่มีคุณลักษณะที่ดีที่สุดได้ เนื่องจากการจัดซื้อในปริมาณมากๆ จะมีการเสนอราคาเพื่อแข่งขันกันหลายรายและยังเป็นการประหยัดเวลา ประหยัดทรัพยากรในการดำเนินการและเป็นการลดขั้นตอนในการทำงานไม่ให้ซ้ำซ้อนอีกด้วย

4. การเก็บรักษาวัสดุ การเก็บรักษาวัสดุ เพื่อการใช้ประโยชน์ในอนาคต เมื่อผู้ค้ำนำวัสดุมาส่งก็จะทำการตรวจนับจำนวน ตรวจสอบคุณลักษณะเฉพาะว่าตรงกับที่สั่งไว้หรือไม่ พร้อมทั้งตรวจสอบสภาพว่าอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ไม่ชำรุด แล้วบันทึกลงบัญชีแยกประเภท นำเก็บเข้าคลังเพื่อรอการแจกจ่าย การจัดเก็บวัสดุไว้ในคลังควรจะมีการแยกวัสดุว่า วัสดุใดใช้บ่อย ก็ควรมีการจัดวางให้มีความสะดวกตามความต้องการในการใช้งานและมีความสะดวกในการตรวจสอบ ตรวจนับ เมื่อหน่วยงานแจ้งความประสงค์มา ก็จะดำเนินการจัดส่งไปยังหน่วยที่ต้องการใช้

หลักในการจัดเก็บประกอบด้วย ใช้พื้นที่ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถเข้าถึงวัสดุได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่นในการจัดเก็บพอสมควร สามารถตรวจนับได้ง่าย ลดความเสี่ยงภัยเกี่ยวกับการเสื่อมคุณภาพและลดการสูญเสียจากการถูกลักขโมย พยายามให้มีอุปกรณ์เครื่องมือเท่าที่จำเป็นเพื่อประหยัดพื้นที่ที่สามารถตรวจสอบการปฏิบัติงานได้ง่ายและสามารถดำเนินการควบคุมทางบัญชีในการเบิกจ่าย หรือสั่งซื้อวัสดุได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

5. การควบคุมวัสดุ การลงบัญชีควบคุมวัสดุ จะต้องทำด้วยความละเอียดรอบคอบ รวดเร็ว ทันเวลา เพื่อให้ยอดวัสดุคงเหลือในบัญชีถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ควรมีการบันทึกยอดรวมของการรับจ่ายวัสดุไว้เป็นสถิติ เพื่อเป็นประโยชน์ในการควบคุมและวางแผน จัดหาวัสดุ เมื่อมีผู้มาขอเบิกวัสดุไปใช้ เจ้าหน้าที่พัสดุจะต้องเตรียมใบเบิกวัสดุซึ่งมีสำเนาไว้ อย่างน้อย 1 ชุด ให้ผู้เบิกวัสดุเติมรายละเอียดวัสดุที่จะขอเบิกและลงลายมือชื่อผู้เบิก ซึ่ง เจ้าหน้าที่พัสดุจะต้องตรวจสอบว่าผู้เบิกเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายหรืออนุญาตให้เบิกวัสดุได้ หรือไม่ ถ้ากรณีเป็นผู้มีสิทธิถูกต้องก็ให้จ่ายวัสดุไปตามจำนวนที่ได้รับอนุญาตและให้ลงเลขที่ เอกสารจ่ายวัสดุในใบเบิกวัสดุ เพื่อใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงในการลงรายการจ่ายวัสดุในบัญชี ต่อไป

6. การแจกจ่ายวัสดุ ในการเบิกจ่ายวัสดุควรมีการประสานงานกันกับทุกฝ่าย ทั้งผู้เบิก และผู้จ่ายพัสดุและผู้อนุมัติการเบิกจ่ายวัสดุ เพื่อให้มีวัสดุทันเวลาที่ต้องการใช้งาน และให้มีการ ติดตามผลการเบิกใช้วัสดุแต่ละประเภทว่ามีการนำวัสดุไปใช้ตรงกับวัตถุประสงค์หรือไม่ นำไปใช้งานได้คุ้มค่าโดยให้แต่ละส่วนทำรายงานหรือสรุปภาระงานในแต่ละเดือน

ข้อเสนอแนะ

ในการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลืองให้เกิดความคุ้มค่าของ องค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง สามารถดำเนินการได้ดังนี้

1. กำหนดเป็นนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นในด้านการปรับปรุงการบริหารจัดการ วัสดุสิ้นเปลืองขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยสร้างจิตสำนึกของพนักงานขององค์การ บริหารส่วนตำบลเขากอบทุกคนให้ตระหนักถึงความสำคัญในการประหยัดวัสดุสิ้นเปลืองของ หน่วยงาน

2. สร้างสถานที่สำหรับจัดเก็บพัสดุโดยเฉพาะ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยต่อวัสดุที่ จัดเก็บ

3. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านพัสดุควรมีการจัดทำรายงานปริมาณการใช้งานวัสดุ สิ้นเปลืองรายงานให้ผู้บริหารทราบเป็นรายไตรมาส เพื่อให้ผู้บริหารได้ทราบความเคลื่อนไหว การใช้งานวัสดุสิ้นเปลือง

4. ส่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำแผนการกำหนดความต้องการพัสดุเข้า อบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

การบริหารงานแจกจ่ายพัสดุ. ค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2553, http://www.navy.mi.th/logis.ils.data_files/14Store/11stores.pdf

โกวิทย์ พวงงาม. 2552. การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

คู่มือปฏิบัติงานพัสดุ. ค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2553, http://www.mict.go.th/comprice/download/article/article_20090727152205.pdf

ภัทราวดี จันทวรรณ. 2553. ปัญหาการบริหารงานพัสดุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง. (รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น) ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.

มันทนา ชมจันทร์. 2552. การพัฒนาระบบบริหารวัสดุสิ้นเปลืองของเทศบาลตำบลเจ็ดเสมียน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. (รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น) ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพัสดุของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2539 (ฉบับที่ 3 – 5) พ.ศ. 2541 (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2543 (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2553

แนวทางการลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

Reducing the Cost of Repair and Maintenance of Information Technology Equipment by the Mahasarakham Provincial Administrative Organization

รัชชพันธ์ ศิริสวัสดิ์¹

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแนวทางการปฏิบัติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยใช้แบบสอบถามและการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 120 คน

ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามต้องเสียงบประมาณในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นจำนวนมาก เนื่องจากบุคลากรส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงหลักการใช้งานที่ถูกต้องวิธี ใช้งานจนชำรุดจึงซ่อมบำรุง ไม่มีกระบวนการบำรุงรักษาหรือป้องกันการชำรุดเสียหาย จึงทำให้อุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศชำรุดเสียหายบ่อยครั้ง

หลังจากที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ได้นำกระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกันมาใช้ในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และได้มีการกำหนดแนวทางในการใช้และซ่อมบำรุงอุปกรณ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยให้ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ และจัดให้มีการอบรมบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ให้รู้ถึงหลักการใช้งานและวิธีบำรุงรักษาอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ลงได้ คิดเป็นร้อยละ 72.1 และสามารถลดระยะเวลาในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศลงได้คิดเป็นร้อยละ 88.2 ซึ่งมีผลทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามสูงขึ้นตามไปด้วย

Abstract

The objective of this research was to propose guidelines for reducing the cost of repair and maintenance of information technology (IT) equipment by the Mahasarakham Provincial

¹ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

Administrative Organization (PAO). Data were collected from 120 PAO staff using questionnaires and focus group discussions. This study found that the inefficiency of the PAO in IT repair and maintenance is due to lack of staff knowledge and skills in properly using the equipment. The equipment is over-used until it cannot be repaired. The PAO implemented a training program for proper IT usage and built skills in repair and maintenance. It assigned the IT section the responsibility for overseeing these improvements. The result was a reduction of costs of repair and replacement by 72.1% from before the intervention. Time for IT equipment repair was reduced by 88.2%. This intervention improved the efficiency of the PAO.

คำสำคัญ: แนวทางการลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา

Keyword: Reducing the Cost of Repair

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน หรือที่นิยมเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสังคมยุคโลกาภิวัตน์นั้น คงจะไม่มีใครสามารถที่จะปฏิเสธได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งหรืออาจจะเป็นส่วนสำคัญ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของทุกคนในปัจจุบันเลยทีเดียว เริ่มต้นตั้งแต่เมื่อถือกำเนิดขึ้นมา ก็จะเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทันทีคือข้อมูลการเกิดก็จะถูกจัดเก็บเข้าฐานข้อมูลทันที จากนั้นเมื่อเข้าเรียนเริ่มตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถม มัธยม อุดมศึกษา ล้วนแล้วแต่ต้องมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษาแทบทั้งสิ้น และเมื่อทำงานไม่ว่าจะเป็นการทำงานในด้านใดก็หนีไม่พ้นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับชนิดของงานที่ทำ จนกระทั่งเจ็บป่วยหรือเสียชีวิตก็ยังคงต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนการรักษาพยาบาลและการเก็บข้อมูลต่างๆ ทั้งในกรณีที่เจ็บป่วยหรือเสียชีวิต ดังนั้นจึงสามารถที่จะกล่าวได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้นได้เข้ามามีบทบาทหรือเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตประจำวันของทุกคนในทุกๆ ด้านจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะและรูปแบบการดำเนินชีวิตของแต่ละคนแตกต่างกันไป

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีการนำ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เข้ามาใช้ เป็นเครื่องมือสนับสนุนในการปฏิบัติงานแทบจะทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงานเริ่มตั้งแต่การบริหาร งานของฝ่ายบริหาร การตัดสินใจในการที่จะสั่งการต่างๆ

การวางแผนในองค์กร การประสานงานกันทั้งภายในองค์กรหรือการประสานงานกับองค์กร
ต่างๆ ภายนอก การให้บริการต่างๆแก่ประชาชนตลอดจน การรับฟังความคิดเห็นของ
ประชาชนแล้วแต่ต้องใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาเป็นเครื่องมือสนับสนุน
การดำเนินงานแทบทั้งสิ้น

องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่มี
บุคลากรมากกว่า 200 คน มีเขตพื้นที่รับผิดชอบในการดูแลให้บริการประชาชนครอบคลุมพื้นที่
ทั้งจังหวัดมหาสารคาม องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีการนำ
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนในการปฏิบัติงาน เพื่อ
เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการ
จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานองค์กรเพื่อใช้เป็นข้อมูล
ประกอบการตัดสินใจในการบริหารงานของฝ่ายบริหารทำให้ฝ่ายบริหารสามารถตัดสินใจใน
การที่จะสั่งการต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและทันทั่วทั้งการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และ
โปรแกรมสำเร็จรูปต่างๆ มาใช้ในการคำนวณและออกแบบ เขียนแบบสิ่งก่อสร้างและสาธารณ
ูปโภคพื้นฐานต่างๆ ของกองช่างทำให้การคำนวณและออกแบบเขียนแบบ ทำได้อย่าง
ถูกต้องและรวดเร็วขึ้นการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป มาใช้ในการ
ออกใบทะเบียนพาณิชย์และเก็บข้อมูลผู้มาจดทะเบียนพาณิชย์ ทำให้การออกทะเบียนพาณิชย์
ให้แก่ผู้ประกอบการต่างๆ ในจังหวัดทำได้อย่างถูกต้องไม่ซ้ำซ้อน และรวดเร็ว และยังใช้
เทคโนโลยีสารสนเทศในการแบ่งปันข้อมูลพื้นฐานต่างๆกับหน่วยงานอื่นๆ ในการร่วมกัน
ปฏิบัติงานร่วมกันทำให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพรวดเร็วและไม่ซ้ำซ้อนในการนำ
เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนในการทำงานของทุกภาค
ส่วนในองค์กรทำให้บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามสามารถปฏิบัติงาน
ได้อย่างถูกต้องและแม่นยำมีความสะดวกและรวดเร็วเพิ่มมากยิ่งขึ้นและทำให้การให้บริการ
ประชาชน ในเขตจังหวัดมหาสารคามทำได้อย่างทั่วถึงและตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง
รวมถึงสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้นด้วย

เมื่อมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ มาใช้เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนในการ
ทำงานของทุกภาคส่วนในองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานด้านต่างๆ นั้นย่อมมี
ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาซ่อมบำรุงอุปกรณ์ต่างๆที่นำมาใช้ ซึ่งค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาซ่อม
บำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆก็จะสูงตามจำนวนอุปกรณ์ที่นำมาใช้ ทำให้ในแต่ละ

ละปีงบประมาณแต่ละภาคส่วนในองค์กร ต้องมีการตั้งงบประมาณสำหรับการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ที่ใช้อยู่ในส่วนของตนเองเป็นจำนวนมาก

จากการที่ต้องเสียงบประมาณ สำหรับการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ที่ใช้อยู่ในแต่ละภาคส่วนภายในองค์กรเป็นจำนวนมากในแต่ละปีนั้น การลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ ที่ใช้อยู่ในแต่ละภาคส่วนภายในองค์กรได้ก็จะสามารถประหยัดงบประมาณที่ตั้งไว้สำหรับค่าดูแลรักษาและซ่อมบำรุงสามารถนำงบประมาณส่วนที่สามารถประหยัดลงได้นี้ มาจัดซื้ออุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ เพิ่มเติมเพื่อที่บุคลากรในองค์กรจะสามารถใช้ประโยชน์จากอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ที่ได้เพิ่มเติมมาใช้ในการพัฒนาองค์กรและให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น หรืออาจจะนำงบประมาณส่วนที่เหลือมาพัฒนาองค์กรในด้านอื่นๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้มากขึ้น

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาการปฏิบัติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม ศึกษาแนวทางในการลดค่าใช้จ่าย ในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆภายในองค์กร เพื่อที่จะได้นำงบประมาณส่วนที่จะสามารถลดลงได้ ที่ใช้อยู่ในแต่ละภาคส่วนภายในองค์กรนั้นมาใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ต่อไป

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับบุคลากรที่ทำงานในส่วนราชการต่างๆขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามทั้งหมด 7 ส่วนราชการ ได้แก่ สำนักงานปลัดฯ, กองคลัง, กองช่าง, กองแผนและงบประมาณ, กองกิจการสภา, กองการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม, กองส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ใช้งานอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 120 คน

ผลการศึกษา

ความรู้ความสามารถและพฤติกรรมในการใช้งานอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

ผลการศึกษาพบว่าบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามจากจำนวน 120 คน ไม่รู้จักส่วนประกอบของคอมพิวเตอร์ร้อยละ 91.67 รู้จักว่าไวรัสคอมพิวเตอร์คืออะไร

คิดเป็นร้อยละ 79.17 รู้จักวิธีการป้องกันไวรัสคอมพิวเตอร์และมีโปรแกรมป้องกันไวรัสคอมพิวเตอร์ในคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานอยู่ร้อยละ 36.67 เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานเคยได้รับการบำรุงรักษาก่อนการใช้งาน คิดเป็นร้อยละ 5.84 ไม่เคยได้รับการบำรุงรักษาก่อนการใช้งาน คิดเป็นร้อยละ 70.83 ร้อยละ 23.33 ไม่ทราบว่าเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานเคยได้รับการบำรุงรักษาก่อนการใช้งานหรือไม่ เคยตรวจสอบสภาพความเรียบร้อยเครื่องคอมพิวเตอร์ก่อนการใช้งานคิดเป็นร้อยละ 5.84 ร้อยละ 94.16 ไม่เคยตรวจสอบสภาพความเรียบร้อยเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานอยู่เลย รู้จักวิธีการบำรุงรักษาคอมพิวเตอร์ คิดเป็นร้อยละ 5.84 ร้อยละ 94.16 ไม่รู้จักวิธีการบำรุงรักษาคอมพิวเตอร์ คิดว่าตนเองใช้งานคอมพิวเตอร์ถูกต้องตามหลักการใช้งาน อย่างถูกวิธีคิดเป็นร้อยละ 7.50 คิดว่าใช้งานได้ไม่ถูกต้องตามหลักการใช้งาน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ร้อยละ 75.83 ไม่รู้ว่าใช้งานได้ถูกต้องตามหลักการใช้งานหรือไม่

ปัญหาและแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา และซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและบุคลากรในส่วนราชการต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามที่ใช้งานอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงพฤติกรรมการใช้งานอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆพบว่า บุคลากรส่วนใหญ่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามไม่ทราบถึงหลักการใช้งานที่ถูกวิธีและไม่ทราบวิธีการบำรุงรักษาอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ตนใช้อยู่ ไม่มีการบำรุงรักษา ไม่มีการป้องกันการชำรุดเสียหาย ใช้งานไปจนเกิดการชำรุดเสียหายไม่สามารถจะใช้งานได้แล้วจึงซ่อมบำรุง ซึ่งในการซ่อมบำรุงลักษณะนี้จะทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากจึงทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามต้องเสียงบประมาณในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นจำนวนมาก

จากการศึกษากระบวนการในการดูแลรักษา และซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามพบว่า สภาพเดิมในการดำเนินงานด้านการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม เป็นการบำรุงรักษาหลังเกิดเหตุขัดข้อง (Breakdown Maintenance) คือเป็นการซ่อมบำรุงที่ทำหลังจากที่อุปกรณ์ด้านเทคโนโลยี สารสนเทศเกิดขัดข้องหรือชำรุดเสียหาย ทำให้เสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงสูง ไม่สามารถควบคุมได้ ประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามลดลง เนื่องจากเมื่อมีอุปกรณ์ชำรุดเสียหายจะเสียเวลาในการส่งอุปกรณ์ไปซ่อม เพื่อให้ใช้งานได้เป็นปกติค่อนข้างมากทำให้

การทำงานของบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามหยุดขัง ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนและจัดระบบการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้งานตลอดเวลาและเกิดการขัดข้องชำรุดเสียหายน้อยที่สุดเพื่อที่จะทำให้บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามสามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม

แนวทางในการลดค่าใช้จ่ายการดูแลรักษาและซ่อมบำรุง

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้นำข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาลำบากค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา และซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆที่ได้ทำการศึกษารวบรวม มาทำการเสวนากลุ่มร่วมกับผู้บริหารและบุคลากรในส่วนราชการต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามที่ใช้งานอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อที่จะสร้างและพัฒนาแนวทางในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรและลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์โดยทุกฝ่ายก็มีความเห็นพ้องต้องกัน ในการที่จะนำกระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกันมาใช้ในการดูแลรักษา และซ่อมบำรุงอุปกรณ์ และได้มีการกำหนดแนวทางในการใช้และซ่อมบำรุงอุปกรณ์ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือให้ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นผู้รับผิดชอบกำกับดูแลในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ และจัดให้มีการอบรมบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามให้รู้ถึงหลักการใช้งาน และวิธีบำรุงรักษาอุปกรณ์ด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น เพื่อให้อุปกรณ์ต่างๆ พร้อมจะใช้งานตลอดเวลาและเกิดการขัดข้องชำรุดเสียหายน้อยที่สุด ก็จะสามารเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรและลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามได้ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลในตารางที่ 1-3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความถี่ในการชำรุดเสียหายของอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามในแต่ละเดือน (พ.ศ.2554)

ก่อนใช้กระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน		หลังใช้กระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน	
เดือน	ความถี่ของอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ชำรุดเสียหาย(ครั้ง)	เดือน	ความถี่ของอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ชำรุดเสียหาย(ครั้ง)
มกราคม	11	เมษายน	10
กุมภาพันธ์	10	พฤษภาคม	8
มีนาคม	15	มิถุนายน	9
รวม	36	รวม	27

ข้อมูลจากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าความถี่ในการชำรุดเสียหายของอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม หลังการนำกระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกันมาใช้ในการดูแลรักษา และซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามลดลงจาก 36 ครั้งเหลือ 27 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 25

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบระยะเวลาในการซ่อมบำรุง เมื่อเกิดเหตุขัดข้องของอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามในแต่ละเดือน (พ.ศ.2554)

ก่อนใช้กระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน		หลังใช้กระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน	
เดือน	ระยะเวลาในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศที่ชำรุดเสียหาย (ชั่วโมง)	เดือน	ระยะเวลาในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศที่ชำรุดเสียหาย (ชั่วโมง)
มกราคม	483	เมษายน	58
กุมภาพันธ์	480	พฤษภาคม	82
มีนาคม	582	มิถุนายน	42
รวม	1,545	รวม	182

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นได้ว่าระยะเวลาในการซ่อมบำรุง เมื่อเกิดเหตุขัดข้องของอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม หลังการนำกระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกันมาใช้ในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้าน

เทคโนโลยีสารสนเทศ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามลดลงจาก 1,545 ชั่วโมง เหลือ 182 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 88.2

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยเฉลี่ยในแต่ละเดือน (พ.ศ.2554)

ก่อนใช้กระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน		หลังใช้กระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน	
เดือน	ค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศที่ชำรุดเสียหาย (บาท)	เดือน	ค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศที่ชำรุดเสียหาย (บาท)
มกราคม	8,450	เมษายน	2,450
กุมภาพันธ์	7,800	พฤษภาคม	2,900
มีนาคม	10,650	มิถุนายน	2,150
รวม	26,900	รวม	7,500

จากข้อมูลในตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุง เมื่อเกิดเหตุขัดข้องของอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม หลังการนำกระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกันมาใช้ในการดูแลรักษา และซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามลดลงจาก 26,900 บาท เหลือ 7,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 72.1

จากผลการศึกษาพบว่า หลังจากการนำกระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกันมาใช้ในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ มาปฏิบัติโดยกำหนดแนวทางในการใช้และซ่อมบำรุงอุปกรณ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือให้ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นผู้รับผิดชอบกำกับดูแลในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ และมีการจัดอบรมให้บุคลากรรู้ถึงหลักการใช้งาน และวิธีบำรุงรักษาอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น ทำให้บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการใช้งาน และวิธีบำรุงรักษาอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น สามารถใช้งานอุปกรณ์ได้อย่างถูกวิธี และสามารถดูแลบำรุงรักษาเบื้องต้นอุปกรณ์ที่ใช้งานอยู่ด้วยตนเองได้ทำให้อุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การชำรุดเสียหายลดน้อยลง และเมื่อมีการชำรุดเสียหายของอุปกรณ์เกิดขึ้นฝ่าย

เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นหน่วยงานย่อยหน่วยงานหนึ่งภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามก็จะจัดส่งเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถ เกี่ยวกับด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มาทำการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ที่ชำรุดเสียหาย ได้ทันทีทำให้สามารถลดระยะเวลาในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจากเดิมคิดเป็นร้อยละ 88.5 และสามารถลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจากเดิมคิดเป็นร้อยละ 76.2

สรุปผลการศึกษา

หลังจากที่ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา และซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม และแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ที่ได้ทำการ ศึกษาและรวบรวมมา ร่วมเสวนากลุ่มกับคณะผู้บริหารและบุคลากรในส่วนราชการต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามที่ใช้งานอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยผู้ร่วมเสวนากลุ่มมีความเห็นพ้องต้องกันในการที่จะนำกระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน ซึ่งเป็นการบำรุงรักษาก่อนการชำรุดเสียหายหรือการป้องกันการชำรุดเสียหายมาใช้ในการ ดูแลรักษา และซ่อมบำรุงอุปกรณ์และได้มีการกำหนดแนวทางในการใช้และซ่อมบำรุงอุปกรณ์ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือให้ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นผู้รับผิดชอบกำกับดูแลในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ และจัดให้มีการอบรมบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามให้รู้ถึงหลักการใช้งาน และวิธีบำรุงรักษาอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเบื้องต้น ซึ่งหลังจากนำไปทดลองปฏิบัติปรากฏผลดังนี้

ด้านความถี่ในการชำรุดเสียหายพบว่าความถี่ในการชำรุดเสียหายของอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามลดลงจากเดิมร้อยละ 25 ด้านค่าใช้จ่ายและระยะเวลาในการซ่อมบำรุง พบว่าระยะเวลาในการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามลดลงจากเดิมคิดเป็นร้อยละ 88.5 และค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศลดลงจากเดิมคิดเป็นร้อยละ 76.2

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษครั้งนี้ ศึกษาในขอบเขตเฉพาะภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามเท่านั้น ซึ่งจากผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามสามารถลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศลงได้โดยการนำกระบวนการบำรุงรักษาเชิงป้องกันมาใช้นั้นควรมีการนำผลการศึกษาในครั้งนี้ไปทดลองประยุกต์ใช้กับหน่วยงานอื่นๆ ที่มีการใช้งานอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อที่หน่วยงานอื่นๆ เหล่านั้นจะสามารถลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา และซ่อมบำรุงอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศลงได้เช่นเดียวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคามและสามารถที่จะนำงบประมาณส่วนต่างที่เหลือนั้นไปพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- นาคยา ชันธบุตร.(2552).การพัฒนาแนวทางการควบคุมอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดท่าใหม่ โรงเรียนวัดศรีภักดิ์ โรงเรียนวัดลาดระโงง.วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- นิพนธ์ วัฒนาพูนชัย.(2551).การลดค่าใช้จ่ายการบำรุงรักษาเครื่องปรับอากาศด้วยการพัฒนาระบบการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน.สารนิพนธ์ปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมการจัดการอุตสาหกรรม ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- พิชญ์ ประศิริ.(2553). คู่มือเรียนรู้และใช้งานคอมพิวเตอร์เบื้องต้น ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : โอดีซีฯ.
- มะหะหมัด อาดำ.(2546). การลดอัตราการเสียหายของเครื่องจักรโดยการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน. โครงการปัญหาพิเศษปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมการจัดการอุตสาหกรรม ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหกรรม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สุธีร์ นวกุล.(2550). ครบทุกเรื่องคอมพิวเตอร์ใหม่ (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- อัมรินทร์ เพ็ชรกุล.(2554). เรียนรู้และใช้งานคอมพิวเตอร์2011. กรุงเทพฯ: ชิมพลีฟาย.

การบริหารจัดการความเสี่ยงด้านงานพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพา

Risk Management for Procurement by the Tepha Tambon Administrative Organization

ปราณี ชก่อง¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการงานพัสดุเพื่อลดความเสี่ยงการปฏิบัติงานด้านพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพา โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์คณะผู้บริหาร สมาชิกสภาท้องถิ่น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าส่วนราชการภายใน เจ้าหน้าที่พัสดุ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งอื่น ๆ รวม 20 คน

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการบริหารจัดการด้านพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพา ด้านการจัดหาพัสดุ มีแนวทางในการจัดการความเสี่ยง คือ ควรให้ความรู้แก่คณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้างเพื่อให้ปฏิบัติตามระเบียบฯ และอาจแต่งตั้งบุคลากรจากหน่วยงานอื่น ที่มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญ มาร่วมเป็นกรรมการตรวจรับพัสดุ/งานจ้าง ส่วนด้านการควบคุมพัสดุ มีแนวทางในการจัดการความเสี่ยง คือ หัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุหรือหัวหน้าส่วนการคลัง ให้เจ้าหน้าที่พัสดุลงทะเบียนคุมพัสดุให้เป็นปัจจุบัน และจัดประชุมชี้แจงให้หัวหน้าหน่วยงานภายในทราบและกำชับให้ทุกส่วนต้องปฏิบัติตามระเบียบหรือขั้นตอนของการเบิกจ่ายพัสดุ ด้านการจำหน่ายพัสดุ มีแนวทางในการจัดการความเสี่ยง คือ ให้เจ้าหน้าที่พัสดุดำเนินการลงจ่ายพัสดุดอกจากบัญชีหรือทะเบียนพัสดุให้เป็นปัจจุบัน ข้อเสนอแนะ การบริหารจัดการความเสี่ยงให้เหมาะสม โดยการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านพัสดุให้แก่ผู้บริหารท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ทุกคนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการบรรจุแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานพัสดุให้ตรงกับสายงาน และส่งเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานให้เกิดความถูกต้อง มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เกิดผลดีต่อทางราชการต่อไป

Abstract

This research had the objective of creating guidelines for improved risk management of the procurement process by the Tepha Tambon Administrative Organization (TAO). Data were collected by interviews with senior management, members of the local council, the TAO clerk, section chiefs and implementing staff. A total of 20 persons provided data. This study found that there are risks in the procurement system. There needs to be improved knowledge of the inspection

¹ ภาวนาจิตต์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

committee for procurement and contracting to ensure adherence to regulations. There should be appointment of staff from outside offices who are knowledgeable in procurement to join the procurement process of the TAO to help inspect procurement and contracting activities. The chief of the procurement section and the finance chief should ensure that staff register stock so that the information is up-to-date and convene meetings to reinforce the need to strictly adhere to regulations and the proper procedures and steps in disbursing stock. Procurement staff need to record every disbursement transaction in a timely way. It is recommended that if the local staff are more knowledgeable and mindful of proper procurement procedures, the risk will be reduced. The relevant staff in each section should be assigned to be point-persons for procurement activity, and they should receive extra training in this area to improve efficiency in the TAO.

คำสำคัญ: การบริหารจัดการความเสี่ยงด้านงานพัสดุ

Keyword: Risk Management for Procurement

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการปกครองและการบริหารงานของหน่วยการบริหารราชการส่วนภูมิภาคนั้น วัตถุประสงค์หลักก็คือ การตอบสนองต่อนโยบายการกระจายอำนาจการปกครอง สู่หน่วยการปกครองชั้นพื้นฐานของรัฐบาล ซึ่งในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยในแต่ละรูปแบบจะมีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อบริการตอบสนองความต้องการของประชาชน และเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการพัฒนาท้องถิ่นหลายประการ ดังนั้นการกระจายอำนาจของส่วนกลางสู่ท้องถิ่นนั้น นับเป็นเจตนารมณ์อันสำคัญประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ซึ่งให้ความสำคัญแก่ประชาชนในท้องถิ่น ในการมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 286 ที่ว่าภายในบังคับมาตรา 1 รัฐต้องให้ความสำคัญเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนาดังกล่าว ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ของตนอย่างแท้จริงเสียก่อนด้วย

กระทรวงมหาดไทยมีนโยบายที่สำคัญประการหนึ่ง ก็คือ การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นในระดับพื้นฐาน คือ “ตำบล” ซึ่งรูปธรรมที่ชัดเจนในนโยบายดังกล่าว ก็คือ การประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งมีผลให้สภาตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคล และยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้เข้าหลักเกณฑ์จัดตั้งเป็นหน่วยบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเรียกว่า องค์การบริหารส่วนตำบล กรมการปกครอง โดยกอง

ราชการส่วนตำบลได้ตระหนักเป็นอย่างดีว่าในการดำเนินงานของสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล จะเกิดผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ ความเข้าใจในรายละเอียดของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับเหล่านั้นอย่างถ่องแท้เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

การบริหารงานในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล มักจะประสบเรื่องร้องเรียนในด้านการบริหารงานต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมากมาย จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่องค์การบริหารส่วนตำบลประสบโดยส่วนใหญ่ประเด็นสำคัญ เช่น ปัญหาด้านความขัดแย้งภายในองค์กร ปัญหาด้านการบริหารงานบุคคล ปัญหาด้านการบริหารงานพัสดุ และปัญหาด้านการบริหารงานการเงินการคลัง หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาด้านงานผลประโยชน์ที่ว่าได้ซึ่งจากประเด็นปัญหาที่กล่าวมานั้น เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบัน ขาดประสิทธิภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานจัดการพัสดุ ซึ่งถือเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งสาเหตุแห่งปัญหาในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลอาจจะมีที่มาหลายประการ นับแต่รายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการบริหารงาน ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ของพนักงานส่วนตำบลที่เป็นกลไกของฝ่ายการเมืองท้องถิ่น ตลอดจนจิตสำนึกของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และฝ่ายบริหารที่จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว อีกทั้งยังขาดการตรวจสอบและกำกับดูแลจากหน่วยงานราชการอย่างจริงจัง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ควรที่จะได้รับการแก้ไขและป้องกันโดยเร็ว เพราะส่งผลถึงประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอนาคต

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้การบริหารงานด้านพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบลขาดประสิทธิภาพ และหากองค์การบริหารส่วนตำบลไม่หาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขหรือควบคุมความเสี่ยงเหล่านี้ให้ทันต่อเหตุการณ์ ก็ยิ่งทำให้้องค์การบริหารส่วนตำบลต้องสูญเสียงบประมาณในการจัดซื้อจัดจ้าง และการซ่อมบำรุงทรัพย์สินเป็นอย่างมาก และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือทำให้เจ้าหน้าที่พัสดุซึ่งเป็นบุคลากรที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรง เกิดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบล เทพา จึงต้องมีมาตรการในการแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ ด้วยการวิเคราะห์อย่างรอบด้าน ค้นหาสาเหตุและลักษณะของความเสี่ยง รวมทั้งประเมินความเสี่ยงจากโอกาสของเหตุการณ์ที่จะเกิดความเสี่ยงและผลกระทบ การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การบริหารจัดการความเสี่ยง

ด้านงานพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อจะได้หาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้การบริหารจัดการงานพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานด้านพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพา คณะผู้บริหารจำนวน 4 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 5 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าส่วนราชการภายในองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่พัสดุ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งอื่นๆ จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน และเก็บรวบรวมข้อมูลจากรายงานและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในปีที่ผ่านมา

ผลการศึกษา

การศึกษากระบวนการดำเนินงานด้านพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพา

กระบวนการดำเนินงานด้านพัสดุ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการจัดหา ด้านการควบคุมพัสดุ และด้านการจำหน่ายพัสดุซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ด้านจัดหาพัสดุ ด้านการจัดหาพัสดุ แบ่งวิธีการจัดหาพัสดุ ตามวิธีการจัดซื้อจัดจ้าง ได้ 5 วิธี คือ วิธีตกลงราคา วิธีสอบราคา วิธีประกวดราคา วิธีพิเศษ และวิธีกรณีพิเศษ จึงมีรายละเอียดดังนี้

หลักการและการปฏิบัติจริงของการกระบวนการดำเนินงาน ด้านพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการจัดหาพัสดุ

1. วิธีตกลงราคา

หลักการ การจัดซื้อจัดจ้างครั้งหนึ่งซึ่งมีราคาไม่เกิน 100,000 บาท ส่วนงานทำรายงานขออนุมัติจัดซื้อ/จ้างถึงผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่นอนุมัติตามความประสงค์หรือต้องการผู้ปฏิบัติงานด้านพัสดุรายงานขอซื้อขอจ้างต่อผู้บริหารท้องถิ่น มีการสืบราคาจากท้องตลาดมาแล้ว หน่วยงานจะแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้างและทำใบสั่งซื้อ/ใบสั่งจ้างกับห้างร้านที่ผู้บริหารอนุมัติให้จัดซื้อ/จัดจ้าง พิจารณาจากห้างร้าน บุคคลที่เสนอราคาต่ำสุดและมีคุณภาพเหมาะสม ดำเนินการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง ตามใบสั่งซื้อ/สั่งจ้าง

การปฏิบัติจริง ส่วนงานจัดทำรายงานขออนุมัติจัดซื้อ/จ้างถึงนายก อบต. เพื่ออนุมัติตามความประสงค์หรือความต้องการของแต่ละส่วนงาน ซึ่งส่วนงานได้ไปสืบราคาจัดหาห้างร้าน บุคคลเอง เจ้าหน้าที่พัสดุรายงานขอซื้อขอจ้าง พร้อมขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง ต่อนายก อบต. และทำใบสั่งซื้อ/ใบสั่งจ้างกับห้างร้านที่นายก อบต. อนุมัติให้จัดซื้อ/จัดจ้าง จากนั้นมีการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง บางครั้งกรรมการตรวจรับไม่ได้ตรวจนับพัสดุว่าถูกต้องตามจำนวนปริมาณที่สั่งซื้อ/สั่ง

วิเคราะห์ความเสี่ยง กระบวนการในการสืบราคาจัดหา ห้างร้าน บุคคล โดยแต่ละส่วนงานไปจัดหา มาเอง อาจจะทำให้เกิดความเสี่ยงเนื่องจากราคาของที่สูงกว่าราคาในท้องตลาดโดยทั่วไป ในการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง กรรมการตรวจรับ ไม่ได้ตรวจนับพัสดุว่าถูกต้องตามจำนวน ปริมาณ ที่สั่งซื้อ/สั่งจ้างหรือไม่

แนวทางแก้ปัญหา/ความเสี่ยง ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบฯ งานพัสดุ แก่ผู้บริหารท้องถิ่นตลอดจนพนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เข้าใจในกระบวนการอย่างถูกต้อง ส่วนในกระบวนการสืบราคาให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัสดุซึ่งผู้รับผิดชอบต้องดำเนินการเอง

2. วิธีสอบราคา

หลักการ การจัดซื้อจัดจ้างครั้งหนึ่ง ซึ่งมีราคาเกิน 100,000 บาท แต่ไม่เกิน 2,000,000 บาท ส่วนงานต้องทำรายงานขออนุมัติจัดซื้อ/จัดจ้างถึงผู้บริหารท้องถิ่น พร้อมขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดหาพัสดุ จัดทำเอกสารสอบราคา หนังสือแจ้งประกาศเชิญชวนประชาสัมพันธุ์ถึงหน่วยงานต่างๆ และส่งประกาศเผยแพร่และเอกสารสอบราคาถึงสถานประกอบ การอย่างน้อย 5 ราย ก่อนเปิดซองไม่น้อยกว่า 10 วันทำการ แล้วดำเนินการรับซองคณะกรรมการเปิดซองสอบราคาจัดทำบันทึกรายงานผลต่อผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานพัสดุเรียกผู้ประกอบการมาทำสัญญา ปฏิบัติตามสัญญาซื้อ/สัญญาจ้าง ดำเนินการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง ตามสัญญาซื้อ/สัญญาจ้าง

การปฏิบัติจริง ส่วนงานทำรายงานขออนุมัติจัดซื้อ/จัดจ้าง ถึงนายก อบต. เพื่อให้อนุมัติตามความประสงค์หรือต้องการ หากเป็นงานก่อสร้างมีการกำหนดราคากลางมาด้วยแล้ว เจ้าหน้าที่พัสดุรายงานขอซื้อขอจ้างต่อนายก อบต. ขออนุมัติแต่งตั้ง คณะกรรมการดำเนินการจัดหาพัสดุ และจัดทำเอกสารสอบราคาหนังสือแจ้งประกาศเชิญชวนขอความร่วมมือประชาสัมพันธุ์ถึงหน่วยงานต่างๆ และส่งประกาศ เผยแพร่และเอกสารสอบราคาถึงสถาน

ประกอบการ ไม่น้อยกว่า 5 ราย ก่อนเปิดซองไม่น้อยกว่า 10 วันทำการ เจ้าหน้าที่พัสดุรับซอง และส่งมอบซองให้หัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุเก็บรักษาของและส่งมอบซองต่อคณะกรรมการเปิดซอง สอบราคา คณะกรรมการฯ ไม่ได้ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้เสนอราคาให้ละเอียดก่อนจัดทำ บันทึกรายงานผล เพื่อสั่งซื้อสิ่งจ้างจากรายที่ได้คัดเลือก เจ้าหน้าที่พัสดุแจ้งผู้ประกอบการมาทำ สัญญาซื้อ/สัญญาจ้าง ผู้ประกอบการปฏิบัติตามสัญญาซื้อ/สัญญาจ้าง เมื่อส่งมอบงาน คณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง บางครั้งไม่ได้ตรวจนับพัสดุ และการตรวจรับงาน จ้างที่เป็นงานก่อสร้างกรรมการบางคนไม่มีความรู้เกี่ยวกับงานก่อสร้าง

วิเคราะห์ความเสี่ยง คณะกรรมการเปิดซองสอบราคาไม่ได้ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้เสนอราคาให้ละเอียด ส่วนการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง พบว่า คณะกรรมการไม่ได้ตรวจ นับพัสดุว่าถูกต้องตรงตามจำนวน ปริมาณที่สั่งซื้อ/สั่งจ้าง และยังไม่มีความรู้หรือเชี่ยวชาญ เกี่ยวกับพัสดุหรือการจ้างนั้น

แนวทางแก้ปัญหา/ความเสี่ยง ให้คณะกรรมการเปิดซองดำเนินการตามระเบียบฯ และ ขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้อง ส่วนคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง ให้ตรวจนับพัสดุว่า ถูกต้องตามจำนวน ปริมาณที่สั่งซื้อ/สั่งจ้าง และควรแต่งตั้งบุคลากรจากหน่วยงานอื่นๆ ที่มี ความรู้หรือความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับพัสดุหรือการจ้างนั้น มาร่วมเป็นกรรมการฯ

3. วิธีประกวดราคา

หลักการ การจัดซื้อจัดจ้าง ครั้งหนึ่งซึ่งมีราคากิน 2,000,000 บาท แต่ละส่วนงาน จะต้องทำรายงานขออนุมัติจัดซื้อ/จัดจ้างถึงผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่นอนุมัติตาม ความประสงค์หรือต้องการผู้ปฏิบัติงานด้านพัสดุจะรายงานขอซื้อขอจ้างต่อผู้บริหารท้องถิ่น พร้อมขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดหาพัสดุ จัดทำเอกสารประกวดราคาหนังสือ แจ้งเชิญชวนขอความร่วมมือประชาสัมพันธ์ถึงหน่วยงานต่างๆ เริ่มดำเนินการก่อนวันรับซอง ไม่น้อยกว่า 10 วัน และให้หรือขายไม่น้อยกว่า 10 วัน คณะกรรมการรับและเปิดซองประกวด ราคา ดำเนินการแล้วเสร็จ จะส่งมอบซองใบเสนอราคาและเอกสารต่างๆ พร้อมทั้งรายงานผล ต่อคณะกรรมการพิจารณาผลในวันเดียวกัน จะตรวจสอบคุณสมบัติของผู้เสนอราคาและ รายงานความเห็น พร้อมด้วยเอกสารต่อผู้บริหาร ท้องถิ่นทราบ เพื่อสั่งซื้อสิ่งจ้างจากรายที่ได้ คัดเลือกไว้ ผู้ปฏิบัติงานพัสดุเรียกผู้ประกอบการมาทำสัญญา ปฏิบัติตามสัญญาซื้อ/สัญญาจ้าง ดำเนินการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง ตามสัญญาซื้อ/สัญญาจ้าง

การปฏิบัติจริง ส่วนงานทำรายงานขออนุมัติจัดซื้อ/จัดจ้าง ถึงนายก อบต. เพื่อให้
อนุมัติตามความประสงค์หรือต้องการหากเป็นงานก่อสร้างมีการกำหนดราคากลางมาแล้ว
เจ้าหน้าที่พัสดุรายงานขอซื้อ/จ้างต่อนายก อบต. ขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ
จัดหาพัสดุ จัดทำเอกสารประกวดราคาหนังสือแจ้งเชิญชวนขอความร่วมมือประชาสัมพันธ์ถึง
หน่วยงานต่างๆ เริ่มดำเนินการก่อนวันรับซองไม่น้อยกว่า 10 วัน และให้หรือขายไม่น้อยกว่า
10 วัน คณะกรรมการรับและเปิดซองประกวดราคา ดำเนินการแล้วเสร็จจะส่งมอบซองใบเสนอ
ราคา และเอกสารหลักฐานต่างๆ พร้อมทั้งรายงานผลต่อคณะกรรมการพิจารณาผลประกวด
ราคาทันในวันเดียวกัน คณะกรรมการพิจารณาผลจะตรวจสอบคุณสมบัติของผู้เสนอราคาตาม
เงื่อนไขในเอกสารประกวดราคา และรายงานความเห็นพร้อมด้วยเอกสารต่อ นายก อบต.
ทราบเพื่อสั่งซื้อ/จ้างจากรายที่ได้คัดเลือกไว้ เจ้าหน้าที่พัสดุแจ้งผู้ประกอบการมาทำสัญญา
ซื้อ/สัญญาจ้าง ผู้ประกอบการปฏิบัติตามสัญญาซื้อ/สัญญาจ้าง เมื่อส่งมอบงานคณะกรรมการ
ตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง บางครั้งไม่ได้ตรวจนับพัสดุ และการตรวจรับงานจ้างที่เป็นงาน
ก่อสร้างกรรมการบางคนไม่มีความรู้เกี่ยวกับงานก่อสร้าง

วิเคราะห์ความเสี่ยง พบความเสี่ยง ในส่วนการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง พบว่า
คณะกรรมการไม่ได้ตรวจนับพัสดุว่าถูกต้องตรงตามจำนวน ปริมาณที่สั่งซื้อ/สั่งจ้าง และยังไม่
มีความรู้หรือเชี่ยวชาญเกี่ยวกับพัสดุหรือการจ้างนั้น

แนวทางแก้ปัญหา/ความเสี่ยง ให้ความรู้ความเข้าใจแก่คณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/
ตรวจการจ้าง เพื่อให้ปฏิบัติตามระเบียบฯ และควรตรวจนับพัสดุว่าถูกต้องตามจำนวน ปริมาณ
ที่สั่งซื้อ/สั่งจ้าง และให้แต่งตั้งบุคลากรจากหน่วยงานอื่นๆ ที่มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญ
เกี่ยวกับพัสดุหรือการจ้างนั้น มาร่วมเป็นกรรมการฯ

4. วิธีพิเศษ

หลักการ การจัดซื้อจัดจ้างครั้งหนึ่งซึ่งราคาเกิน 100,000 บาท แต่ละส่วนงานจะต้อง
ทำรายงานขออนุมัติจัดซื้อ/จัดจ้างถึงผู้บริหารท้องถิ่น พร้อมขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการ
ดำเนินการจัดหาพัสดุ เพื่อดำเนินการกรณีที่เป็นการจัดซื้อ ต้องเป็นพัสดุที่จะขายทอดตลาด
หรือต้องซื้อเร่งด่วน หรือพัสดุที่จำเป็นต้องซื้อโดยตรงจากต่างประเทศหรือพัสดุที่โดย
ลักษณะเฉพาะของการใช้งาน หรือเป็นพัสดุที่ได้ดำเนินการซื้อโดยวิธีอื่นแล้วไม่ได้ผลดี หรือ
เป็นที่ดินและสิ่งก่อสร้างซึ่งจำเป็นต้องซื้อเฉพาะแห่ง หรือมีความจำเป็น ต้องใช้เพิ่มใน
สถานการณ์ที่จำเป็นหรือเร่งด่วน กรณีที่เป็นการจ้าง ให้เชิญผู้มีอาชีพรับจ้างทำงานนั้นโดยตรง

มาเสนอราคา หรือเป็นพัสดุที่ได้ดำเนินการจ้างโดยวิธีอื่นแล้วไม่ได้ผลดี และให้เจรจากับผู้รับจ้างรายเดิมตามสัญญาหรือข้อตกลงซึ่งยังไม่สิ้นสุดระยะเวลาการส่งมอบ และจัดทำหนังสือเชิญยื่นซองเสนอราคา ไปยังผู้ประกอบการผู้มีอาชีพขายและรับจ้างทำงานนั้นโดยตรงมาเสนอราคาไม่น้อยกว่า 5 ราย มาขึ้นของเสนอราคาต่อคณะกรรมการจัดซื้อ/จัดจ้างโดยวิธีพิเศษ เมื่อคณะกรรมการฯดำเนินการรับและเปิดซองพร้อมพิจารณาผลเรียบร้อยแล้ว ก็จัดทำบันทึกรายงานผลต่อผู้บริหารท้องถิ่น

การปฏิบัติจริง

ส่วนงานทำรายงานขออนุมัติจัดซื้อ/จัดจ้าง ถึงนายก อบต. เพื่อให้อนุมัติตามความประสงค์หรือต้องการ หากเป็นงานก่อสร้างมีการกำหนดราคากลางมาด้วยแล้ว เจ้าหน้าที่พัสดุจะรายงานขอซื้อขอจ้างต่อนายกอบต. และขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดหาพัสดุ เพื่อดำเนินการกรณีที่เป็นการจัดซื้อ (คณะกรรมการจัดซื้อโดยวิธีพิเศษ)และในกรณีที่เป็นการจัดจ้าง (คณะกรรมการจัดจ้างโดยวิธีพิเศษ), คณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง โดยคณะกรรมการจัดซื้อ/จัดจ้างจัดทำหนังสือเชิญยื่นซองเสนอราคา ไปยังผู้ประกอบการผู้มีอาชีพขายและรับจ้างทำงานนั้นโดยตรงมาเสนอราคาไม่น้อยกว่า 5 ราย มาขึ้นของเสนอราคาต่อคณะกรรมการจัดซื้อ/จัดจ้างโดยวิธีพิเศษ เมื่อคณะกรรมการฯดำเนินการรับและเปิดซองพร้อมพิจารณาผลเรียบร้อยแล้ว ก็จัดทำบันทึกรายงานผลต่อนายก อบต. เพื่อส่งซื้อส่งจ้างจากรายที่ได้คัดเลือกไว้ ซึ่งเสนอราคาต่ำสุดและมีคุณสมบัติที่ครบถ้วนเหมาะสม เจ้าหน้าที่พัสดุแจ้งผู้ประกอบการมาทำสัญญาซื้อ/สัญญาจ้างผู้ประกอบการปฏิบัติตามสัญญาซื้อ/สัญญาจ้าง เมื่อส่งมอบงานคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง บางครั้งไม่ได้ตรวจนับพัสดุ และการตรวจรับงานจ้างที่เป็นงานก่อสร้างกรรมการบางคนไม่มีความรู้เกี่ยวกับงานก่อสร้าง

วิเคราะห์ความเสี่ยง พบความเสี่ยงในส่วนของการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง เนื่องจากไม่ได้ตรวจนับพัสดุว่าถูกต้องตามจำนวน ปริมาณที่สั่งซื้อ/ส่งจ้างหรือไม่ และยังไม่มีความรู้หรือเชี่ยวชาญเกี่ยวกับพัสดุหรือการจ้างนั้น

แนวทางแก้ปัญหา/ความเสี่ยง ให้ความรู้ความเข้าใจแก่คณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง เพื่อให้ปฏิบัติตามระเบียบฯ และควรตรวจนับพัสดุว่าถูกต้องตามจำนวน ปริมาณที่สั่งซื้อ/ส่งจ้าง และให้แต่งตั้งบุคลากรจากหน่วยงานอื่นๆ ที่มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับพัสดุหรือการจ้างนั้น มาร่วมเป็นกรรมการฯ

5. วิธีการพิเศษ

หลักการ เป็นการซื้อ/จ้างจากส่วนราชการ ที่เป็นผู้ผลิตพัสดุหรือทำงานจ้างเอง และ นายกรัฐมนตรีอนุมัติให้ซื้อหรือจ้าง มีกฎหมายหรือมติคณะรัฐมนตรีให้ซื้อหรือจ้างได้ แต่ละ ส่วนงานจะต้องทำรายงานขออนุมัติจัดซื้อ/จัดจ้างถึงผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่น อนุมัติตามความประสงค์หรือต้องการ ผู้ปฏิบัติงานด้านพัสดุจะรายงานขอซื้อขอจ้าง พร้อมขอ อนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆ ที่จำเป็นในการซื้อหรือจ้างต่อผู้บริหารท้องถิ่น และจัดทำ สัญญาซื้อ/สัญญาจ้างกับส่วนราชการตามที่ผู้บริหารท้องถิ่นสั่งการจากนั้นก็จะมีการตรวจรับ พสดุ/ตรวจรับการจ้าง ตามสัญญาซื้อ/สัญญาจ้าง

การปฏิบัติจริง ส่วนงานทำรายงานขออนุมัติจัดซื้อ/จัดจ้างถึงนายกองค์การบริหาร ส่วนตำบล เพื่อให้อนุมัติตามความประสงค์หรือต้องการ เมื่ออนุมัติแล้ว เจ้าหน้าที่พัสดุรายงาน ขอซื้อขอจ้าง พร้อมขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง และทำสัญญา ซื้อ/สัญญาจ้างกับส่วนราชการที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลให้จัดซื้อ/จัดจ้าง ผู้ประกอบการ ปฏิบัติตามสัญญา เมื่อส่งมอบงานคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง บางครั้งไม่ได้ ตรวจนับพัสดุ และการตรวจรับงานจ้างที่เป็นงานก่อสร้างกรรมการบางคนไม่มีความรู้เกี่ยวกับ งานก่อสร้าง

วิเคราะห์ความเสี่ยง พบความเสี่ยงในส่วนของการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง เนื่องจากไม่ได้ตรวจนับพัสดุว่าถูกต้องตามจำนวน ปริมาณที่สั่งซื้อ/สั่งจ้างหรือไม่ และยังไม่มีความรู้หรือเชี่ยวชาญเกี่ยวกับพัสดุหรือการจ้างนั้น

แนวทางแก้ปัญหา/ความเสี่ยง ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบฯ งานพัสดุ ให้ผู้บริหารท้องถิ่นตลอดจน พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเข้าใจ ในกระบวนการ อย่างถูกต้อง ในส่วนของคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง ให้แต่งตั้งบุคลากรจาก หน่วยงานอื่นๆ ที่มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับพัสดุหรือการจ้างนั้น มาร่วมเป็น กรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง

6. การเก็บรักษาพัสดุ

หลักการ เมื่อเจ้าหน้าที่พัสดุได้รับมอบพัสดุแล้ว ก็มาลงบัญชีหรือทะเบียนเพื่อ ควบคุมพัสดุ โดยแยกเป็นชนิดและแสดงรายการ โดยให้มีหลักฐานการรับเข้าบัญชีหรือ ทะเบียนคุมพัสดุ

การปฏิบัติจริง เจ้าหน้าที่พัสดุได้รับมอบพัสดุจากคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ/ตรวจการจ้าง ก็จะทำการลงบัญชีหรือทะเบียนคุมพัสดุ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับ วัน เดือน ปีที่รับพัสดุ รายการพัสดุ ราคา ชนิด ประเภทของพัสดุ ส่วนของเจ้าของงบประมาณ ใครรับผิดชอบในการลงทะเบียนคุมพัสดุมิบางครั้งก็เจ้าหน้าที่พัสดุไม่ลงให้เป็นปัจจุบัน ด้วยภาระงานที่มีมากแต่เจ้าหน้าที่มีเพียงคนเดียว ทำให้พัสดบบางรายการไม่มีในทะเบียนคุม

วิเคราะห์ความเสี่ยง พบความเสี่ยงที่เกิดจากการที่เจ้าหน้าที่พัสดุไม่ได้ลงทะเบียนคุมพัสดุให้เป็นปัจจุบัน เมื่อตรวจพบทำให้ต้องลำดับเลขทะเบียนคุมใหม่ ทำให้เสียเวลาในการปรับเปลี่ยนหมายเลขคุมพัสดุในรายการอื่นด้วย

แนวทางแก้ปัญหา/ความเสี่ยง เจ้าหน้าที่พัสดุ เมื่อได้รับพัสดุแล้วจะต้องลงทะเบียนคุมพัสดุให้เป็นปัจจุบัน หรือมีการตรวจสอบเป็นประจำ

7. การเบิกจ่ายพัสดุ

หลักการ การเบิกพัสดุจากหน่วยงานพัสดุกกลาง โดยให้หัวหน้าหน่วยงานที่ต้องใช้พัสดุนั้นเป็นผู้เบิก และให้หัวหน้าหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุมพัสดุเป็นผู้ส่งจ่ายพัสดุ โดยผู้จ่ายต้องตรวจ สอบความถูกต้องของใบเบิก แล้วลงบัญชีทะเบียนทุกครั้งที่มีการจ่าย และเก็บใบเบิกจ่ายไว้เป็นหลักฐาน

การปฏิบัติจริง หัวหน้าของส่วนงานที่มีความต้องการใช้พัสดุ ทำการเขียนใบเบิกแล้วจัดส่งให้หัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุ/หัวหน้าส่วนการคลัง ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ส่งจ่ายพัสดุ ซึ่งในการเขียนใบเบิกของหัวหน้าส่วนงานบางครั้งไม่ได้เขียนใบเบิกพัสดุแต่ต้องการพัสดุ และอีกกรณีของการใช้รถยนต์ส่วนกลางขององค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใช้รถยนต์นำรถไปใช้โดยไม่ได้เขียนใบอนุญาตการใช้รถยนต์ส่วนกลาง ดังนั้น อาจทำให้เกิดความผิดพลาดในการเบิกจ่ายที่ไม่เป็นปัจจุบัน พัสดุกงเหลือก็จะไม่เป็นปัจจุบันตามไปด้วย

วิเคราะห์ความเสี่ยง การเบิกจ่ายพัสดุ พบว่า หน่วยงานผู้เบิกไม่ได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบงานพัสดุฯ ทำให้เกิดความผิดพลาดในการเบิกจ่ายที่ไม่เป็นปัจจุบัน พัสดุกงเหลือไม่เป็นปัจจุบัน

แนวทางแก้ปัญหา/ความเสี่ยง หัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุ/หัวหน้าส่วนการคลัง ต้องประชุมชี้แจงให้หัวหน้าส่วนงานภายในองค์การบริหารส่วนตำบลทราบ และกำชับให้ทุกส่วนงานต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบงานพัสดุ

8. การตรวจสอบพัสดุประจำปี

หลักการ ก่อนสิ้นเดือนกันยายนของทุกปี ให้หัวหน้าฝ่ายบริหารฯ/ผู้บริหารท้องถิ่น แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน ซึ่งมีใจเจ้าหน้าที่พัสดุ สามารถแต่งตั้งได้จำนวนหนึ่งคนหรือหลายคนตามความจำเป็น เพื่อตรวจสอบการรับจ่ายพัสดุประจำปีงบประมาณ ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งจะตรวจนับพัสดุที่คงเหลืออยู่เพียงวันสิ้นงวดนั้น

การปฏิบัติจริง เมื่อสิ้นเดือนกันยายนของทุกปี นายก อบต.ได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของ อบต. โดยแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ในส่วนงานทุกส่วน และทำการตรวจสอบการรับจ่ายพัสดุ ประจำปีงบประมาณ และตรวจนับพัสดุที่คงเหลืออยู่ ณ วันสิ้นปีงบประมาณ

วิเคราะห์ความเสี่ยง ไม่พบความเสี่ยง

แนวทางแก้ปัญหา/ความเสี่ยง ไม่มี

9. ด้านการจำหน่ายพัสดุ

หลักการ เมื่อมีการตรวจสอบแล้ว หากพบว่าพัสดุใดหมดความจำเป็นหรือหากใช้ในราชการต่อไปจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก เจ้าหน้าที่พัสดุจะจัดทำรายงานเสนอผู้บริหารท้องถิ่น พิจารณาสั่งให้ดำเนินการ ตามวิธีการ 4 อย่าง คือ การขาย การแลกเปลี่ยน การโอน และการแปรสภาพหรือทำลาย ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ผู้บริหารท้องถิ่นสั่งการ

1) จำหน่ายเป็นสูญ เมื่อพัสดุสูญหายไปโดยไม่ปรากฏตัวผู้รับผิดชอบหรือมีตัวรับผิดชอบแต่ไม่สามารถชี้แจงได้ ให้จำหน่ายพัสดุเป็นสูญ หากพัสดุมีราคาซื้อหรือได้มาไม่เกินจำนวน 200,000 บาท ให้ผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติ เพื่อให้จำหน่ายเป็นสูญ หากราคาเกิน 200,000 บาท ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้พิจารณาอนุมัติการจำหน่ายเป็นสูญ

2) การลงขายออกจากบัญชีหรือทะเบียน เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคแรกและวรรคสองแล้ว ให้เจ้าหน้าที่พัสดูลงขายพัสดุนั้นออกจากบัญชีหรือทะเบียนทันที แล้วแจ้งให้สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินทราบภายใน 30 วันนับแต่วันลงขายพัสดุนั้น

การปฏิบัติจริง

เมื่อได้มีการตรวจสอบแล้ว พักใดหมดความจำเป็นหรือใช้ต่อไปสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษามาก เจ้าหน้าที่พัสดุจะจัดทำรายงานเสนอนายก อบต. เพื่อพิจารณาสั่งการ ขาย แลกเปลี่ยน โอน และการแปรสภาพหรือทำลาย และดำเนินการแล้วเสร็จภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ นายก อบต. สั่งการ

1) จำหน่ายเป็นสูญ พืชที่สูญหายไปโดยไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบหรือมีผู้รับผิดชอบแต่ไม่สามารถชดเชยให้ได้ ก็จะทำให้จำหน่ายเป็นสูญ หากพืชมีราคาซื้อหรือได้มาไม่เกินจำนวน 200,000 บาท ให้นายก อบต.พิจารณาอนุมัติให้จำหน่ายเป็นสูญ หากราคาเกิน 200,000 บาท ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้พิจารณาอนุมัติการจำหน่ายเป็นสูญ

2) การลงจ่ายออกจากบัญชีหรือทะเบียน เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคแรกและวรรคสองแล้ว เจ้าหน้าที่พืชที่ไม่ได้ลงจ่ายพืชนั้นออกจากบัญชีหรือทะเบียนให้เป็นปัจจุบัน และไม่ได้แจ้งให้สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินทราบ

วิเคราะห์ความเสี่ยง พบความเสี่ยง ที่เกิดจากเจ้าหน้าที่พืชที่ไม่ได้ลงจ่ายพืชนั้นออกจากบัญชีหรือทะเบียนให้เป็นปัจจุบัน และไม่ได้แจ้งให้สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินทราบ

แนวทางแก้ปัญหา/ความเสี่ยง หัวหน้าเจ้าหน้าที่พืช/หัวหน้าส่วนการคลังต้องกำชับให้เจ้าหน้าที่พืชดำเนินการลงจ่ายพืชออกจากบัญชีหรือทะเบียนพืชทันทีเมื่อนายก อบต. พิจารณาสั่งการ และแจ้งให้สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินทราบ

จากผลการศึกษากระบวนการดำเนินงานด้านพืช ขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพา อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ทำให้ทราบถึงความเสี่ยงของกระบวนการดำเนินงานด้านพืช พร้อมทั้งแนวทางเพื่อใช้ในการบริหารจัดการความเสี่ยงของการดำเนินงานด้านพืชขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการความเสี่ยงด้านงานพืชขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพา ซึ่งแต่ละด้านก็ยังพบความเสี่ยงที่ยังไม่สอดคล้องหรือยังไม่ปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพืชของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2535 ดังนั้นควรบริหารจัดการความเสี่ยงในแต่ละด้านให้เหมาะสม โดยการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านพืชให้แก่ผู้บริหารท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ทุกคนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการบรรจุแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบคือเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานพืชให้ตรงกับสายงาน และส่งเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานพืชฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะสำหรับการปฏิบัติงานให้เกิดความถูกต้องมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เกิดผลดีต่อทางราชการต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย. คู่มือการบริหารความเสี่ยง ชสอ. [ออนไลน์]

ม.ป.พ. ค้นเมื่อ 18 กันยายน 2554 จาก <http://www.fsct.com/risk/risk.pdf>

ชญาธิษฐ์ สุวรรณมณี.(2553) ความเสี่ยงของส่วนการคลังองค์การบริหารส่วนตำบลปากบาง อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา. [รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น] มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.(2547) แนวทางการบริหารความเสี่ยง ฉบับปรับปรุง.

[ออนไลน์] ตุลาคม 2547 ค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2554 จาก <http://www.pwc.com/thailand>

บริษัทหลักทรัพย์จัดการกองทุนรวมแห่งแรกของประเทศไทย. (2554) การบริหารความเสี่ยง.

[ออนไลน์] ม.ป.ป. ค้นเมื่อ 18 กันยายน 2554. http://www.thaimutualfund.com/AIMC/aimc_about.jsp?pg=9

ฝ่ายประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒน์. (2554) คู่มือการบริหารความเสี่ยง. [ออนไลน์] ม.ป.พ. ค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2554 จาก <http://qa.swu.ac.th>

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2535 และแก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2553.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. การจัดการความเสี่ยง [ออนไลน์] ม.ป.พ. ค้นเมื่อ 19 กันยายน 2554 จาก <http://th.wikipedia.org/>

สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดสงขลา. รายงานการตรวจสอบบัญชีการเงิน พัสดุ ประจำปี 2553; 2553

การเพิ่มศักยภาพการบริหารงานบรรเทาสาธารณภัยด้านการขาดแคลนน้ำ

สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5

Improving the Capacity to Manage Drought by the Water Resources Region 5 Bureau

อนุกุล กิจศิริ¹

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานบรรเทาสาธารณภัยด้านการขาดแคลนน้ำของสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 และแนวทางในการเพิ่มศักยภาพการบริหารงานบรรเทาสาธารณภัยด้านการขาดแคลนน้ำ โดยใช้แบบสอบถามจากบุคลากรของสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 จำนวน 35 คน ผลการศึกษพบว่า

แนวทางการเพิ่มศักยภาพการบริหารงานบรรเทาสาธารณภัยด้านการขาดแคลนน้ำ มีดังนี้ คือ 1) ด้านบุคลากร ผู้บริหารควรวางแผนงานฝึกอบรมเพิ่มทักษะที่จำเป็นด้านต่างๆ ให้กับเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและขอจัดสรรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องทดแทนผู้เกษียณอายุ 2) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ผู้บริหารควรวางแผนในการปรับปรุงวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานให้มีสภาพที่ดี ทันสมัยรองรับกับ โปรแกรมช่วยในการออกแบบเขียนแบบและมีจำนวนพอเพียงกับผู้ปฏิบัติงาน พร้อมทั้งปรับปรุงอาคารสถานที่ปฏิบัติงานให้เหมาะสม 3) ด้านงบประมาณ ควรพิจารณาจากขนาดพื้นที่ของแหล่งน้ำถ้ามีพื้นที่ดำเนินการมากควรพิจารณางบประมาณให้มากไม่ควรจำกัดวงเงินจำนวน 2 ล้านบาทเพื่อจะได้แก้ไขปัญหาคความแห้งแล้ง ได้อย่างยั่งยืน 4) ด้านการวางแผน ผู้บริหารควรบูรณาการวางแผนงานร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ดำเนินการในลักษณะเดียวกับสำนักงานฯ เช่น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดต่างๆ ในเขตรับผิดชอบ 5) ด้านการประสานงาน ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ภายนอกเพื่อลดปัญหาความซ้ำซ้อน

Abstract

This research had the objective of studying the management of drought by the Region 5 Water Resources Bureau and to propose guidelines for improving management capacity in this area. Data were collected from 35 staff of the Region 5 Bureau. Guidelines to improve drought management include the following: (1) There needs to be a plan for staff skills building on a regular basis and preparation of younger staff to replace older staff as they retire; (2) Administrators should have better plans for maintenance and repair of equipment to ensure good condition, including

¹ นายช่างโยธาชำนาญงาน ส่วนพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำ สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5

modern design technology and appropriate office structure; (3) The budget should be appropriate for the area requiring assistance, .e.g., the budget should not be a flat 2 million baht each year but be adjusted according to needs; (4) There should be integrated planning with related agencies such as the Forestry Department, Department for Disaster Prevention and Mitigation, the Provincial Administrative Organization, etc.; (5) There should be regular coordination with related agencies to reduce duplication.

คำสำคัญ: การบริหารจัดการด้านการขาดแคลนน้ำ

Keyword: Manage Drought

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในโลกยุคปัจจุบัน จำนวนประชากรได้เพิ่มมากขึ้นทำให้มีการใช้ทรัพยากรและมีการทำลายสิ่งแวดล้อมมากและทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา ปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการอุปโภค-บริโภค ก็เป็นปัญหาหนึ่งที่ประเทศไทยประสบอยู่เป็นประจำ ซึ่งถ้าดูจากสภาพที่ตั้งของประเทศไทยแล้วจะพบว่าที่ตั้งของประเทศไทยนั้นอยู่ในบริเวณเขตร้อนชื้น มีลมมรสุมพัดผ่านซึ่งจะทำให้เกิดมีฝนตกโดยทั่วไปทุกๆ ปีในฤดูฝน จากข้อมูลทางสถิติพบว่าปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมานั้น ส่วนใหญ่ได้ไหลลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติหรือซึมลงสู่ผืนดิน ซึ่งจะไหลทิ้งเป็นส่วนใหญ่ ปริมาณน้ำในส่วนที่เหลืออยู่ก็ยังมีปริมาณเพียงพอกับการอุปโภค-บริโภค และประกอบอาชีพเกษตรกรรมในแต่ละปี หรือบางพื้นที่อาจมีปริมาณน้ำมากเกินไปจนความต้องการ ทำให้ไหลท่วมพื้นที่เกษตรกรรมหรือบ้านเรือนเกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของราษฎร ส่วนในฤดูแล้งกลับพบว่าปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอที่จะใช้อุปโภค-บริโภค หรือเลี้ยงสัตว์

ปัจจัยเรื่องน้ำเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีผลต่อการอยู่รอดและการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิตทั้งหมด จากอดีตที่ผ่านมาเมื่อประชากรยังมีอยู่น้อย มีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาตนเองและมีระบบเศรษฐกิจที่ยังคงผลิตเพื่อประทังชีวิต ซึ่งการผลิตในสมัยนั้นมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอยู่อย่างจำกัดและการทำลายสิ่งแวดล้อมยังมีน้อย ธรรมชาติสามารถปรับตัวหรือพลิกฟื้นตัวเองได้ ประกอบกับภูมิประเทศที่ตั้งของประเทศไทย อยู่ในเขตรมรมมรสุมมีฝนตกชุกและมีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ประชาชนมองเห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่มากมาย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยที่ไม่มีวันหมดไปจึงไม่มีการดูแลเอาใจใส่กับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากนัก

ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนประชากรหนาแน่น และมีการนำระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาใช้ ประชาชนส่วนใหญ่มุ่งแสวงหาความมั่งคั่ง จึงมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างฟุ่มเฟือย มีการทำลายป่าไม้เพื่อเปลี่ยนพื้นที่ไปทำการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรหลากหลายชนิด จนธรรมชาติไม่อาจซ่อมแซมหรือพลิกฟื้นตัวเองได้ จึงเป็นสาเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงต่อธรรมชาติ ในสังคมชนบทของประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ซึ่งมีความหมายรวมทั้งการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งปัจจัยเรื่องน้ำมีความสำคัญมากและมีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวต่อการประกอบอาชีพ การที่จะทำให้ประชาชนในชนบทมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทางราชการจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือในด้านสิ่งจำเป็นพื้นฐาน เช่นการจัดสร้างเส้นทางคมนาคมขนส่ง แหล่งน้ำชนบท เขื่อนฝายอ่างเก็บน้ำ เพื่อให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชนบท สามารถที่จะประกอบอาชีพสร้างรายได้เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ ปัญหาเรื่องอุทกภัย และปัญหาเรื่องภัยแล้งมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นทุกๆ ปี นับวันจะขยายผลรุนแรงขึ้นไปเป็นปัญหาระดับชาติ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องเรียนรู้และเข้าใจในสาเหตุของปัญหา แล้วจึงคิดหาหนทางต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหานั้น เพื่อให้การบริหารทรัพยากรน้ำมีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ผลจากการปฏิรูประบบราชการในปี 2545 ได้นำไปสู่การจัดตั้ง กรมทรัพยากรน้ำ ในฐานะหน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจหลักด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างครบวงจร โดยทำหน้าที่เสนอแนะนโยบาย จัดทำแผนแม่บท การศึกษาวิจัย พัฒนาอนุรักษ์ และฟื้นฟูแหล่งน้ำ ตลอดจนการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในรูปของคณะกรรมการลุ่มน้ำ ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมบทบาทของประชาชน ในการมีส่วนร่วมกับการทำงานของภาครัฐ เริ่มจากการคิด การนำเสนอความเห็น การลงมือปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามและประเมินผล เพื่อสร้างการยอมรับในแผนงานของโครงการและกิจกรรมของภาครัฐ ที่เข้าไปดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยมีสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากับสำนักต่างๆ ในส่วนกลาง ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนตามภารกิจของกรมทรัพยากรน้ำ กระจายอยู่ตามภูมิภาค จำนวน 10 แห่ง โดยที่สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 มีขอบเขตในการปฏิบัติงานครอบคลุมลุ่มน้ำมูลทั้งหมด รับผิดชอบพื้นที่ จำนวน 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งในการดำเนินงานของสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 นั้นก็ประสบปัญหาในการบริหารงานบรรเทาสาธารณภัยด้านการขาดแคลนน้ำได้แก่ ข้อจำกัดของด้านเวลา ข้อจำกัดด้านสถานที่ ข้อจำกัดด้านงบประมาณซึ่ง

งบประมาณในการบริหารจัดการไม่เพียงพอ ข้อจำกัดด้านเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่ปฏิบัติงาน ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านนี้มีจำนวนจำกัด ไม่สามารถนำเจ้าหน้าที่ในสายงานอื่นมาช่วยในการปฏิบัติงานได้ การดำเนินการต่างๆ จึงมีความล่าช้าไม่ทันการหรือไม่อาจตอบสนองประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนได้อย่างรวดเร็ว การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารงานบรรเทาสาธารณภัยด้านการขาดแคลนน้ำ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานและเพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มศักยภาพการบริหารงานบรรเทาสาธารณภัยด้านการขาดแคลนน้ำของสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 ให้มีประสิทธิภาพสามารถให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนได้อย่างเร็วที่สุด

วิธีดำเนินการศึกษา

กลุ่มเป้าหมาย ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรของสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 โดยเลือกเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานด้านการขาดแคลนน้ำจำนวน 35 คน ได้แก่ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในส่วนพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำจำนวน 25 คน และบุคลากรส่วนวิชาการที่ช่วยปฏิบัติงานจำนวน 10 คน

การบริหารจัดการงานบรรเทาสาธารณภัยด้านการขาดแคลนน้ำ

1. **ด้านบุคลากร** กรมทรัพยากรน้ำภาค 5 มีการแบ่งมอบหมายงานในหน้าที่อย่างชัดเจน แต่มีบางงาน เช่น งานธุรการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่วนพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำจะมีความเชี่ยวชาญงานด้านช่างหรือวิศวกร แต่ต้องไปทำงานด้านเอกสารความถูกต้องและความแม่นยำในงานเอกสารจึงมีไม่มาก ส่งผลให้การดำเนินงานค่อนข้างจะผิดพลาดและล่าช้า ในส่วนของความร่วมมือ เนื่องจากปริมาณงานของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ต่างคนต่างมีปริมาณงานที่มากอยู่แล้ว ดังนั้นความร่วมมือที่คิดจะช่วยเหลือหรือแบ่งงานจึงไม่มี ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน
2. **ด้านวัสดุอุปกรณ์** สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญต่อวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ไม่ว่าจะเป็นความทันสมัยจำนวนที่เพียงพอ การซ่อมบำรุงรักษา ส่งผลให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพและไม่ทันต่อการช่วยเหลือ และส่วนใหญ่วัสดุอุปกรณ์มีสภาพที่ไม่เหมาะสมกับงาน
3. **ด้านงบประมาณ** สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 ถูกแทรกแซงโดยนักการเมือง จึงทำให้การจัดสรรงบประมาณไม่เป็นไปตามความเดือดร้อนของแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง

4. **ด้านการวางแผน** การดำเนินงานของสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 นั้นจะดำเนินการตามแผนที่กรมทรัพยากรน้ำกำหนดไว้ แต่ก่อนที่กรมจะได้แผนงานนี้สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 จะต้องเสนอรายละเอียดของแผนงาน/โครงการให้กรมพิจารณา ก่อน ซึ่งในกระบวนการจัดทำแผน/โครงการของสำนักงานนั้นจะต้องประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งท้องถิ่นด้วย โดยในส่วนของท้องถิ่นนั้นสำนักงานจะประสานงานไปยังผู้นำท้องถิ่นให้ส่งรายละเอียดของโครงการที่ประสงค์จะขอรับการสนับสนุนด้านการขาดแคลนน้ำ มาให้สำนักงานพิจารณา ก่อน เมื่อสำนักงานพิจารณาแล้วจะรวบรวมรายละเอียดส่งไปยังกรมต่อไป แต่การดำเนินงานมักจะไม่เป็นไปตามที่ได้วางแผนเนื่องจากถูกแทรกแซงจากนักการเมืองเช่นกัน

5. **ด้านการประสานงาน** การดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภค ของสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 ยังมีผู้เกี่ยวข้องอีก 2 ส่วนคือส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำมูลตอนบน ซึ่งรับผิดชอบในด้านการจัดทำเวทีประชาคม ประชุมชี้แจงข้อมูลให้กับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่รับประโยชน์จากการดำเนินการ โครงการแก้ไข หรือบรรเทาปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภค ซึ่งอาจมีประชาชนผู้ได้รับประโยชน์หรือสูญเสียประโยชน์จากการดำเนินการและจัดลำดับความสำคัญว่าโครงการใดควรที่จะดำเนินการ ก่อนหลัง คือส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำมูลตอนบน รับผิดชอบในเขตจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และส่วนประสานและบริหารจัดการลุ่มน้ำมูลตอนล่าง ที่รับผิดชอบในเขตจังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอำนาจเจริญและจังหวัดอุบลราชธานี โดยการนำข้อมูลเพื่อโครงการปกครองท้องถิ่นขอรับการสนับสนุนไปจัดทำเวทีประชาคม และพิจารณาจัดลำดับความจำเป็นที่จะดำเนินการตามวิธีการของสำนักงานฯ ซึ่งด้านการประสานงานนั้นจะเชื่อมโยงและสอดคล้องกับด้านการวางแผนงาน ในขณะเดียวกันก็ขาดการประสานงานโดยตรงกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานแต่ละโครงการจึงทำให้งานมีความขัดข้องและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ทันตามกำหนด

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบรรเทาสาธารณภัยด้านการขาดแคลนน้ำ

1. **ด้านบุคลากร** จากการศึกษาพบว่า การดำเนินการในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำของสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 ที่ผ่านมามีปัญหา อุปสรรคด้านต่างๆ ที่ทำให้งานแล้วเสร็จล่าช้าหรือไม่สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้เต็มประสิทธิภาพ มีดังนี้

1.1. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมีจำนวนไม่เพียงพอ พื้นที่รับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือประชาชนของสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 มีขนาดพื้นที่ที่กว้างและอยู่ในบริเวณที่ประสบปัญหาความแห้งแล้งรุนแรง จึงทำให้องค์กรปกครองท้องถิ่น(อปท.) ที่เป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นส่งเอกสารขอรับการสนับสนุนงบประมาณ โดยต้องการให้สำนักงานจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภค เช่นการขุดลอกแหล่งน้ำ การขุดลอกลำน้ำ การก่อสร้างฝายน้ำล้น เป็นจำนวนมากประกอบกับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านนี้มีจำนวนจำกัดไม่สามารถนำเจ้าหน้าที่ในสายงานอื่นมาช่วยในการปฏิบัติงานได้ การดำเนินการต่างๆ จึงมีความล่าช้าไม่ทันการหรือไม่อาจตอบสนองประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนได้อย่างรวดเร็ว

1.2. ความรู้ความสามารถ การให้ความช่วยเหลือประชาชนในการแก้ไขปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภคให้ได้ผลจะต้องรู้ว่าปัญหาเกิดจากอะไรและควรมีวิธีแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไรซึ่งแต่ละท้องถิ่นหรือพื้นที่ที่จะพบปัญหาแตกต่างกัน การที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้ได้ผล ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีความรู้ความสามารถด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ความรู้เรื่องเกี่ยวกับการจัดทำโครงการ ความรู้ด้านอุทกวิทยา ธรณีวิทยา ความรู้ทางด้านช่าง (ก่อสร้าง โยธา ส้วม) ความรู้ด้านการออกแบบแหล่งน้ำ ความรู้ด้านการบริหารจัดการน้ำ ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดตำแหน่งพื้นที่โดยใช้ค่าพิกัด ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่หรือใช้โปรแกรมช่วยในการปฏิบัติงาน แต่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานทุกคนมีพื้นฐานความรู้ทางด้านช่าง(ก่อสร้าง โยธา ส้วม) จึงทำให้ขีดจำกัดของการปฏิบัติงานมีมาก ทำให้การปฏิบัติงานยังมีความล่าช้าหรือเสียหายบ้าง

1.3. ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ไม่สะดวกในการปฏิบัติงาน พื้นที่คับแคบ สภาพเครื่องจักรเกิดการชำรุดไม่พร้อมต่อการปฏิบัติงาน ขาดเครื่องมืออุปกรณ์ทางสารสนเทศ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ และเครื่องมือไม่ทันสมัย ทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงาน

1.4. ด้านงบประมาณ ปัญหาเรื่องงบประมาณ การจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภคให้กับประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นโครงการขนาดเล็กที่มีงบประมาณไม่เกินกว่า 2 ล้านบาท เพื่อต้องการกระจายโครงการแก้ปัญหการขาดแคลนน้ำลงสู่ท้องถิ่นให้ทั่วถึง บางโครงการมีความเหมาะสม เช่นการขุดลอกลำน้ำหรือขุดลอกแหล่งน้ำขนาดเล็ก เพราะสามารถที่จะแบ่งการดำเนินการสำรวจและจัดทำแบบแปลนออกเป็นช่วงๆ ได้หรือสามารถที่จะดำเนินการให้แล้วเสร็จทั้งโครงการ โดยใช้งบประมาณไม่เกิน 2 ล้าน

บาทแต่บางโครงการการดำเนินการในลักษณะนี้ไม่เหมาะสม เช่นการปรับปรุงแหล่งน้ำที่มีขนาดใหญ่ ควรที่จะดำเนินการสำรวจและออกแบบให้ครอบคลุมทั่วทั้งโครงการเพื่อจะได้มองเห็นภาพรวมของพื้นที่และวางแผนดำเนินการว่าจะออกแบบอย่างไรจึงจะแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งหรือขาดแคลนน้ำได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเมื่อได้งบประมาณมาน้อยก็ดำเนินการในบางส่วนที่ได้ออกแบบไว้แล้วในส่วนที่มีความจำเป็นก่อนและเมื่อภายหน้าเมื่อได้รับงบประมาณเพิ่มเติมก็ดำเนินการเพิ่มตามแบบแปลนจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งได้เต็มที่ตามความสามารถของแหล่งน้ำนั้น แต่ในการปฏิบัติงานจริงกรณีที่เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ แต่แผนงานกำหนดให้ได้รับงบประมาณน้อยอาจมากกว่า 2 ล้านบาทแต่ไม่เพียงพอที่จะดำเนินการให้แล้วเสร็จตลอดทั้งโครงการได้ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะดำเนินการสำรวจออกแบบ และจัดทำโครงการให้ได้ราคาใกล้เคียงกับราคาที่ระบุในแผนงานจะไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการสำรวจและออกแบบให้ครอบคลุมทั่วทั้งโครงการและเมื่อในภายหน้าได้รับงบประมาณมาจัดทำโครงการเพิ่มเติมก็จะดำเนินการในลักษณะเดิมอีก ซึ่งอาจทำให้โครงการนั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5. ด้านการวางแผน การดำเนินงานของสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 ไม่มีแผนเป็นของตนเอง การดำเนินงานส่วนใหญ่ดำเนินการตามแผนของส่วนกลางเท่านั้น แต่เนื่องจากในปัจจุบันแผนดำเนินงานที่สำนักงานนำมาปฏิบัติส่วนใหญ่จะมาจากกรมซึ่งได้รับการเสนอจากนักการเมือง บ่อยครั้งที่โครงการที่มีความเหมาะสมที่จะดำเนินการในลำดับต้นๆ แต่ต้องถูกโครงการที่นักการเมืองเสนอต้นให้ตกไปอยู่ในลำดับท้ายๆ หรือหลุดหายไปจากแผนงานประจำปี

1.6. ด้านการประสานงาน มีความล่าช้าในการประสานงานจากหน่วยงานท้องถิ่น ขาดการประสานงานระหว่างผู้นำของหน่วยงาน และการประสานงานไม่ครอบคลุมทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การให้ความช่วยเหลือไม่ทั่วถึง กระจุกตัวอยู่เฉพาะที่

1.7. ด้านอื่นๆ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดว่า ปัญหาดังต่อไปนี้ เป็นอุปสรรคในการบริหารจัดการงานบรรเทาสาธารณภัยด้านการขาดแคลนน้ำ

1.7.1. ระยะเวลาที่ได้รับไม่เพียงพอ การจัดทำโครงการของสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค 5 เริ่มตั้งแต่สำนักงานฯ ได้รับแผนงาน รายละเอียดโครงการที่จะดำเนินการ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานจะเดินทางออกไปสำรวจพื้นที่แล้วนำข้อมูลมาพิจารณาออกแบบตามหลักวิศวกรรมแล้วจึงเขียนแบบแปลน คำนวณปริมาณงานที่ต้องใช้และจัดทำเอกสารการประมาณราคา ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการพอสมควรซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน

เช่น ขุดลอกแหล่งน้ำ ขุดลอกลำน้ำ ก่อสร้างฝายน้ำล้นหรืออ่างเก็บน้ำ ประกอบกับโครงการที่สำนักงานฯ จัดทำอยู่ส่วนใหญ่เป็นงานขนาดเล็ก (งบประมาณไม่เกิน 2 ล้านบาท) ในแต่ละปีจึงมีโครงการที่จะต้องดำเนินการไม่น้อยกว่า 200 โครงการและจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่มีอยู่อย่างจำกัด และผู้ปฏิบัติงานจะต้องเร่งงานให้ทันกับช่วงเวลาจัดซื้อ-จัดจ้างซึ่งสำนักงานฯ ได้รับเงินงบประมาณ

1.7.2. พื้นที่ที่ดำเนินการไม่เหมาะสมหรือเจ้าของพื้นที่ขอเปลี่ยนโครงการ
ในการจัดทำโครงการ เมื่อได้รับแผนงาน ที่จะประกอบด้วยรายชื่อโครงการ สถานที่ดำเนินงาน และราคางานแล้วผู้ปฏิบัติงานจะขออนุมัติเดินทางไปสำรวจเก็บข้อมูลรายละเอียดพื้นที่ ซึ่งจะต้องไปประสานกับ องค์การปกครองท้องถิ่น (อปท.) เจ้าของพื้นที่เพื่อตรวจสอบสภาพพื้นที่ หลายครั้งพบว่าพื้นที่ที่ อปท. พาไปไม่เหมาะสมที่จะดำเนินการ อาจเนื่องมาจากมีขนาดเล็กและไม่สามารถที่จะขยายพื้นที่ออกไปได้เพราะติดปัญหาที่ดินของประชาชนรอบข้างหรือห่างไกลจากแหล่งชุมชนมาก ประชาชนบางส่วนเท่านั้นที่สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่จะดำเนินการหรือแหล่งน้ำนั้นขนาดใหญ่และมีปริมาณน้ำเพียงพอกับความต้องการของประชาชนอยู่แล้ว จึงต้องทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสถานที่ดำเนินการหรืออาจขอยกเลิกโครงการไปเลย แต่ในทางปฏิบัติจริง อปท. เจ้าของพื้นที่ที่จะขอเปลี่ยนแปลงสถานที่ดำเนินการเป็นสถานที่แห่งใหม่แต่ให้อยู่ภายในหมู่บ้านนั้นหรือ อปท. แห่งนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้งบประมาณที่ได้รับตกไปและโครงการที่สำนักงานต้องดำเนินการก็ยังคงอยู่เท่าเดิม โดย อปท. จะต้องออกหนังสือแจ้งขอเปลี่ยนแปลงสถานที่ให้เป็นหลักฐานแจ้งให้สำนักงานฯ ทราบเพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบ แจ้งกรมทรัพยากรน้ำทราบ

1.7.3. มีหน่วยงานอื่นเข้ามาดำเนินการซ้ำซ้อน การให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภคในปัจจุบันมีหน่วยงานของทางราชการที่รับผิดชอบหลายหน่วยงาน โดยแต่ละหน่วยงานจะมีแนวทางหรือจุดมุ่งหมายแตกต่างกันไปตามภารกิจของหน่วยงาน เช่น กรมทรัพยากรน้ำจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภค กรมชลประทานจุดมุ่งหมายเพื่อกักเก็บน้ำไว้เพื่อการเกษตรกรรม กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันการเกิดอุทกภัย บ่อยครั้งที่องค์กรการปกครองท้องถิ่น 1 แห่งจัดส่งเอกสารขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดทำโครงการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากกว่า 1 แห่ง เพราะปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเนื่องจาก อปท. ไม่ได้กำหนดพื้นที่ให้ชัดเจนและเมื่อมีหน่วยงานต่างๆ เข้าไปช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่นก็พาไปชี้จุดดำเนินการซึ่งเป็นจุดเดียวกันหรือมีบางช่วงที่ทับซ้อนกัน หน่วยงาน

ต่างๆจึงนำเอาข้อมูลไปดำเนินการตามขั้นตอน ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อหน่วยงานได้รับงบประมาณมาดำเนินงานแล้วพบว่าแบบแผนที่ได้จัดทำไว้ไม่สามารถดำเนินการได้หรือทำได้เพียงบางส่วนเนื่องจากมีหน่วยงานอื่นเข้ามาดำเนินการก่อนแล้วจึงต้องทำการแก้ไขแบบแปลน ซึ่งในการปฏิบัติงานจริงผู้ปฏิบัติงานจะต้องดำเนินการสำรวจและจัดทำแบบแปลนขึ้นใหม่โดยจะต้องประมาณราคาให้เท่ากับวงเงินเดิมในสัญญาแล้วเสนอผู้มีอำนาจลงนามแล้วนำไปสับเปลี่ยนกับแบบแปลนเดิม

1.7.4. ปัญหกรรมสิทธิ์ที่ดิน การปฏิบัติงานสำรวจเก็บข้อมูลรายละเอียดเพื่อจัดทำแบบแปลนโครงการนั้นบางโครงการก็อยู่ติดกับเขตที่ดินทำกินของประชาชน ซึ่งผู้สำรวจจะประสานกับท้องถิ่นให้แจ้งกับประชาชนที่มีที่ดินทำกินติดกับบริเวณโครงการซึ่งจะต้องมีการขยายขอบเขตออกไปในกรณีที่ดินสาธารณะประโยชน์มีไม่เพียงพอ เนื่องจากกรมฯไม่มีงบประมาณในการขอเวนคืนที่ดิน ซึ่งจะกำหนดระยะที่รูกล้าให้เจ้าของที่ดินรับรู้และขอความอนุเคราะห์ให้เจ้าของที่ดินยอมเสียสละที่ดินบางส่วนเพื่อเป็นสาธารณะประโยชน์โดยให้ท้องถิ่นเป็นผู้ประสานซึ่งเจ้าของที่ดินยินยอม ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อลักษณะงานเป็นการขุดลอกลำน้ำซึ่งลำน้ำเดิมไหลคดเคี้ยว โดยหลักการออกแบบแล้วอาจตัดโค้งที่คดเคี้ยวออกบ้างแล้วทำให้ตรงขึ้นเพื่อการไหลของน้ำสะดวกขึ้นซึ่งทำให้รูกล้าที่ดินทำกินของประชาชนมากและเจ้าของที่ดินไม่อนุญาตให้ดำเนินการในเขตของตน ดังนั้นจึงต้องมีการแก้ไขแบบแปลนและเสียเวลาในการดำเนินการ

ข้อเสนอแนะ

- 1. ด้านบุคลากร** ผู้บริหารควรวางแผนงานฝึกอบรมเพิ่มทักษะที่จำเป็นด้านต่างๆให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกอบรม การศึกษาต่อ การศึกษาดูงาน เป็นต้น และขอจัดสรรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องทดแทนผู้เกษียณอายุ
- 2. ด้านวัสดุอุปกรณ์** ผู้บริหารควรวางแผนในการปรับปรุงวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานให้มีสภาพที่ดี ทันสมัยรองรับกับโปรแกรมช่วยในการออกแบบเขียนแบบและมีจำนวนพอเพียงกับผู้ปฏิบัติงานพร้อมทั้งปรับปรุงอาคารสถานที่ปฏิบัติงานให้เหมาะสม
- 3. งบประมาณ** ในการจัดทำโครงการต่างๆควรพิจารณาจากขนาดพื้นที่ของแหล่งน้ำถ้ามีพื้นที่ดำเนินการมากควรพิจารณางบประมาณให้มากไม่ควรจำกัดวงเงิน จำนวน 2 ล้านบาทเพื่อจะได้แก้ไขปัญหาคความแห้งแล้งได้อย่างยั่งยืน งบประมาณควรจัดสรรให้ครอบคลุม

งานทุกภารกิจ แม้จะเล็กน้อยแตกต่างกันไปก็ขึ้นอยู่กับปริมาณและความจำเป็นของภารกิจงานนั้นๆ

4. **ด้านการวางแผนผู้บริหารควรบูรณาการวางแผนงานร่วมกับหน่วยงานอื่นที่** ดำเนินการในลักษณะเดียวกับสำนักงานฯ เช่น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย องค์การบริหารส่วนจังหวัดต่าง ๆ ในเขตรับผิดชอบ รวมทั้งท้องถิ่นด้วย การดำเนินงานหากวางแผนได้ดี มีความชัดเจนในด้านต่างๆ ย่อมทำให้การทำงานราบรื่น แม้บางครั้งจะมีการปรับแผนบ้าง แต่ก็เพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

5. **ด้านการประสานงาน** ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ภายนอกเพื่อลด ปัญหาความซ้ำซ้อน โดยเฉพาะหน่วยงานของท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ย่อมรู้ปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี การประสานงานจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถลดปัญหาความซ้ำซ้อนได้

แนวทางการศึกษานี้จะเห็นได้ว่าความสามารถของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัยด้านการขาดแคลนน้ำ มีประสิทธิภาพและจำเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาบุคลากรให้มีรู้ความสามารถมีความรักและเชื่อมั่นว่าองค์กรจะนำพาตนไปสู่จุดมุ่งหมายที่ประสงค์ได้จะทำให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ด้วยความภาคภูมิใจ ซึ่งเป็นการดึงศักยภาพของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่พอใจแก่ประชาชน

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ มะโนรมย์. (2548). ภัยแล้ง การจัดการน้ำ และนโยบายสาธารณะ. ค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2554.

จาก http://www.web.nkc.kku.ac.th/manit/document/.../water_management_policy.doc

นิพนธ์ ตั้งธรรม และคณะ. (2539). ภาวะภัยแล้งของประเทศไทย และแนวทางการแก้ไข. ค้นเมื่อ 1 กันยายน 2554. จาก <http://www.dnp.go.th/Research/watershade/dry.html>

ประสิทธิ์ ประครองศรี. (2551ก). การบริหารความขัดแย้งในการเข้าถึง ครอบครอง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ. ขอนแก่น. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปราโมทย์ ไ้มักถัด. (2553). หลักปฏิบัติการจัดการแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และภัยแล้ง. ค้นเมื่อ 1 กันยายน 2554. จาก <http://www.paipibut.org/view.php?dataid=2699>

**การพัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัยของ
องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลันตาใหญ่
Capacity Building of Disaster Prevention and Mitigation Staff of the
Koh Santa Yai Tambon Administrative Organization**

กัณทพล อ่องสัน¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลันตาใหญ่ โดยการสัมภาษณ์สมาชิก อปพร. จำนวน 30 คน และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย จำนวน 6 คน

ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย มีระดับสมรรถนะ ในระดับปานกลาง 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความรู้การป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการบริหารจัดการภัย ส่วนด้านทักษะความรู้และการใช้วัสดุอุปกรณ์ระดับสมรรถนะ อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาแล้วเป็นสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเพราะเป็นความเสี่ยง ของการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย เพื่อเป็นการพัฒนาระดับสมรรถนะ ผู้อำนวยการฝ่ายป้องกันบรรเทาสาธารณภัย และเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลันตาใหญ่ ต้องให้ความสำคัญ ในการพัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ให้มีขีดความสามารถในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย โดยการส่งเสริมเข้ารับการอบรมหลักสูตรการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย การวางมาตรการในการป้องกันภัย ความรวดเร็วในการเข้าระงับเหตุต่างๆ ตลอดจนการพัฒนาทักษะความรู้และการใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือด้านการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยอย่างถูกต้อง เพียงพอเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และตรงตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

Abstract

This research had the objective of proposing guidelines for capacity building of disaster prevention and mitigation staff of the Koh Santa Yai Tambon Administrative Organization (TAO). Data were collected from 30 civil defense program members and six disaster prevention staff. This study found that the current level of skill of the disaster prevention staff is moderate in the area of knowledge, teamwork, and management. There is a low level of skill and knowledge in the use of equipment. The chief of the Disaster Prevention and Mitigation Section needs to give more priority

---

¹ หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลันตาใหญ่

to staff capacity building to bring their knowledge and skills up to standard. This should be done through training, implementing measures and guidelines, drills to improve speed of response when disaster strikes, and knowledge and skills building in using the prevention and mitigation equipment. The TAO needs to ensure there is an adequate supply of equipment and supplies on hand.

คำสำคัญ: เจ้าหน้าที่บรรเทาสาธารณภัย

Keyword: Mitigation Staff

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น ความแปรปรวนของภูมิอากาศความไม่สมดุลของระบบนิเวศน์ ทำให้สาธารณภัยมีแนวโน้มที่จะทวีจำนวนความถี่และความรุนแรงเพิ่มขึ้นในหลายส่วนของโลก ไม่ว่าจะเป็นสาธารณภัยที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ของธรรมชาติหรือสาธารณภัยที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ ประเทศไทยก็เช่นเดียวกันกับส่วนอื่นของโลกที่มีการพัฒนาและเจริญก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม ทำให้ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นมีความหลากหลายและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเหตุการณ์อุทกภัยและดินถล่มที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคใต้เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2554 หลายจังหวัดได้แก่ จังหวัดกระบี่ ชุมพร นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุงที่สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินและพื้นที่เกษตร ดังนั้นรัฐจะต้องดำเนินการหาวิธีการป้องกันและระงับเหตุที่เกิดขึ้นโดยเร็ว พร้อมทั้งต้องให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนโดยเร่งด่วน ตลอดจนการรักษาความสงบเรียบร้อยเพื่อให้สถานการณ์เข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็วซึ่งรวมถึงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชีวิตความเป็นอยู่ทั้งทางร่างกายและจิตใจของประชาชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนจึงเป็นองค์กรหลักที่สำคัญที่จะสามารถดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่เกิดขึ้นได้ในเบื้องต้นซึ่งกฎหมาย ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดมีหน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย นอกจากนี้พระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2522 และระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ.2553 ได้กำหนดให้นายกององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้อำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนในเขตตำบล และยังมีหน้าที่สนับสนุนการป้องกันภัยของจังหวัดด้วย

โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ในการประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น

ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เป็นชุมชนขนาดกลางตั้งอยู่บนเกาะลันตาใหญ่ มีพื้นที่รับผิดชอบประมาณ 60.39 ตารางกิโลเมตร ประชากรร้อยละ 70 ประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยว โดยบางส่วนทำสวนยางพารา และประมาณร้อยละ 20 ประกอบอาชีพทางการประมง ส่วนใหญ่จะเป็นประมงชายฝั่ง นอกจากนั้นร้อยละ 10 ประกอบอาชีพค้าขายและ ลักษณะของชุมชนเป็นชุมชนแบบชนบทและมีแนวโน้มจะขยายตัวเป็นชุมชนเมืองในอนาคตมีการสร้างบ้านเรือนตามแนวริมทะเลกระจายตัวในบริเวณแคบๆ ลักษณะการกระจายตัวของบ้านเรือนจะกระจุกตัวในบริเวณริมทะเล ซึ่งเป็นย่านธุรกิจในสมัยที่การค้ายังรุ่งเรือง บ้านเรือนจะเป็นลักษณะเป็นห้องแถวไม้ อยู่ติดกันยื่นออกไปในทะเลเรียกย่านนี้ว่า “บ้านยาวสมัยร.5” มีความโดดเด่นและสวยงามของบ้านยาวเป็นสถาปัตยกรรมที่ปลูกสร้างขึ้นให้มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ตั้งแต่อดีตและปัจจุบันที่หลงเหลืออยู่ในชุมชน ซึ่งมีสภาพเก่าอายุไม่ต่ำกว่า 200 ปี จึงเสี่ยงที่จะเกิดอัคคีภัยได้ง่ายและอาจจะไม่ทนต่อกระแสลมที่อาจจะมี ความรุนแรงในช่วงมรสุม นอกจากนี้ตำบลเกาะลันตาใหญ่ยังได้รับผล กระทบต่อการเกิดธรณีพิบัติภัยคลื่นยักษ์สึนามิ เมื่อวันที่ 26 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2547 มีผู้เสียชีวิตในพื้นที่ และมีบ้านเรือนสิ่งปลูกสร้างต่างๆ สาธารณูปโภค ได้รับความเสียหายและในเดือนกันยายน พ.ศ. 2551 ตำบลเกาะลันตาใหญ่ได้ประสบอุทกภัยในบริเวณพื้นที่ หมู่ 6 หมู่ 3 หมู่ 8 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 5 และในมกราคมถึงเดือนเมษายนของปี พ.ศ.2552ประสบปัญหาภัยแล้งหลายหมู่บ้าน

จากสภาพพื้นที่ดังกล่าวทำให้ตำบลเกาะลันตาใหญ่ เป็นพื้นที่ที่เสี่ยงที่จะเกิดภัยธรรมชาติและสาธารณภัยในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น ธรณีพิบัติภัย วาตภัย อุทกภัย เนื่องจากอยู่ติดกับริมฝั่งทะเล และอาจเกิดอัคคีภัยได้ง่ายเนื่องจากบ้านเรือนส่วนใหญ่ที่อยู่ริมฝั่งทะเลเป็นบ้านไม้ มีสภาพเก่าแก่และอยู่ติดกัน ซึ่งเสี่ยงที่จะเกิดอัคคีภัยจากสภาพพื้นที่ ตำบลเกาะลันตาใหญ่อยู่ในพื้นที่ที่มีสภาพเป็นเกาะมีข้อจำกัดในการเดินทาง ไม่สามารถขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ นอกพื้นที่ได้อย่างทันทั่วถึง ดังนั้นจำเป็นต้องยังที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลันตาใหญ่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพที่เป็นอยู่ทั่วไป ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลันตาใหญ่ ศึกษาข้อจำกัดในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลันตาใหญ่ โดยกลุ่มบุคคลที่

ต้องการจะศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการส่วนท้องถิ่น พนักงานจ้าง สมาชิก อบ.พร. ตำบลเกาะลันตาใหญ่และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลันตาใหญ่ ที่เป็นเจ้าหน้าที่และสมาชิก อบ.พร จำนวน 30 คน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จำนวน 6 คน คือ นายก องค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าสำนักปลัด ประธาน อบ.พร. และเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาฯ จำนวน 2 คน

ผลการศึกษา

ในฐานะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของ ประชาชนและมีหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ประกอบกับเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิด ประชาชน ได้รับรู้ถึงปัญหาความต้องการของประชาชน และมีงบประมาณของตนเองที่ สามารถให้การช่วยเหลือประชาชนได้อย่างรวดเร็ว กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดแนวทาง ปฏิบัติในการช่วยเหลือประชาชนกรณีเกิดสาธารณภัย ดังนี้

1. การจัดเตรียมงบประมาณก่อนเกิดเหตุ

1.1. ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาจัดงบประมาณรายจ่ายประเภท เงินสำรองจ่ายให้เพียงพอต่อการเผชิญเหตุสาธารณภัยตลอดปี และให้นำเงินสำรองจ่ายไปใช้ จ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินที่มีสาธารณภัยเกิดขึ้นหรือบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนเป็น ส่วนรวมเท่านั้น

1.2. จัดตั้งงบประมาณเพื่อการป้องกันสาธารณภัยไว้ล่วงหน้า เช่น ขุดลอก คูคลอง ทำนบเหมืองฝาย เพื่อให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง จัดตั้งงบประมาณเพื่อ จัดหาผ้าห่ม ยารักษาโรค กรณีเกิดภัยหนาว เป็นต้น

1.3. จัดทำแผนโครงการและจัดตั้งคณะกรรมการให้ความช่วยเหลือ ประชาชน ตามหลักเกณฑ์ว่าด้วยการตั้งงบประมาณ เพื่อช่วยเหลือประชาชนตามอำนาจหน้าที่ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2543

1.4. ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณากำหนดวงเงินที่ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถ ยืมเงิน สะสม ไปใช้ในกรณีฉุกเฉินที่มีสาธารณภัยเกิดขึ้นล่วงหน้า ตามระเบียบ

กระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการรับเงิน การเบิกจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน และการตรวจเงินของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. การให้ความช่วยเหลือในขณะเกิดเหตุ

2.1. ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณานำเงินสำรองจ่าย ซึ่งได้ตั้ง
งบประมาณไว้แล้วไปใช้จ่ายเป็นอันดับแรก หากเงินสำรองจ่ายมีไม่เพียงพอก็อาจโอน
งบประมาณที่เหลือจ่าย หรือยังไม่มีงบเป็นต้องจ่ายไปเพิ่มจ่ายได้

2.2. จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อแจกจ่ายให้กับราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนตาม
งบประมาณที่ตั้งจ่ายไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจจัดหาโดยวิธีตกลงราคา ในวงเงินครั้งละไม่เกิน
100,000 บาท โดยดำเนินการซื้อจ้างไปก่อนแล้วรับรายงานขอความเห็นชอบต่อผู้สั่งซื้อหรือ
ตั้งจ้าง

2.3. หากมีงบประมาณไม่เพียงพอแก่การใช้จ่ายเพื่อการช่วยเหลือประชาชน
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจยืมเงินสะสมในส่วนที่เก็บรักษาไว้ไปดำเนินการแก้ไขปัญหา
ฉุกเฉินที่มีสาธารณภัยเกิดขึ้นตามวงเงินที่ผู้ว่าราชการจังหวัดกำหนด

2.4. สำหรับการจัดหาวัสดุ เพื่อการช่วยเหลือประชาชนในการบริโภค
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดหาน้ำสะอาด ตลอดจนวัสดุ อุปกรณ์ หรือครุภัณฑ์
สำหรับผลิตน้ำสะอาด เพื่อบริการประชาชนโดยไม่คิดมูลค่า

3. การช่วยเหลือหลังเกิดเหตุ

3.1. ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่งตั้งกรรมการดำเนินการช่วยเหลือ
ประชาชนกรณีเกิดสาธารณภัย เพื่อสำรวจความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชน

3.2. กรณีที่ยังมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาความ
เดือดร้อนของประชาชนที่ประสบภัยต่อไป ให้ตรวจสอบงบประมาณรายจ่ายในปัจจุบันว่ายังมี
งบประมาณเพื่อการช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยอีกหรือไม่ หากมีไม่เพียงพอให้พิจารณา
โอน/แก้ไข เปลี่ยนแปลงแผนงาน โครงการที่มีความจำเป็นน้อยกว่ามาดำเนินการแก้ไขปัญหา
ความเดือดร้อนของประชาชน

3.3. ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่ให้
ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ เพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อนในด้านของภารกิจและวัสดุ
อุปกรณ์นำไปช่วยเหลือ (มาตรฐานการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกรมส่งเสริมการ
ปกครองท้องถิ่น กระทรวง มหาดไทย: 170 – 172)

สภาพทั่วไปในการดำเนินงานป้องกันบรรเทาสาธารณภัย

เนื่องจากสาธารณภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็น น้ำท่วม พายุ ไฟไหม้ฯ ปัจจุบันมีโอกาสดังกล่าวเกิดขึ้นมากกว่าและรุนแรงกว่าในอดีตมากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยที่เกิดขึ้น มีความพร้อมในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยเห็นความสำคัญในการเตรียมความพร้อม ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอยู่ในระดับมาก เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับสาธารณภัยอยู่ในระดับปานกลาง ได้เข้าร่วมอบรมหลักสูตรการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและได้นำความรู้จากการอบรมมาประยุกต์ใช้ อย่างไรก็ตามมาตรการในการป้องกันภัย การประชาสัมพันธ์ การจัดหาอุปกรณ์ ในการเตือนภัยต่างๆและการให้งบประมาณ จัดทำแล้วเกิดประสิทธิภาพในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยอยู่ในระดับปานกลาง และหากมีสาธารณภัยเกิดขึ้นสามารถให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย ได้อย่างทั่วถึงอยู่ในระดับน้อย การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย จักต้องมีการสนับสนุนงบประมาณ สวัสดิการ การฝึกอบรมและการทบทวน และการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์อีกมาก จำนวนสมาชิก อบ.พร. (30) คนยังไม่เพียงพอกับสภาพพื้นที่

ด้านทักษะและการใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือ จำเป็นที่จะต้องจัดหาวัสดุอุปกรณ์สำหรับ การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยให้ทันสมัยอยู่เสมอ ความรู้ความสามารถในการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยทุกชนิดอยู่ในระดับน้อย การปฏิบัติหน้าที่การฝึกทบทวนการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันภัยเป็นประจำทุกเดือน อยู่ในระดับน้อย

ด้านการบริหารจัดการด้านการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย การประสานงาน ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ไม่ว่าจะเป็น ปก.จังหวัด ปก.อำเภอ ปก.อบต.หรืออาสาสมัครต่างๆ มีการประสานงานอยู่ในระดับมาก การเฝ้าระวังภัยและการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสาธารณภัยแก่เจ้าหน้าที่และประชาชนทั่วไป การดำเนินการต่างๆมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง เจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัยหลายๆ หน่วยงานร่วมเข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัยร่วมกับเจ้าหน้าที่อื่น มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติการช่วยเหลือ อยู่ในระดับมาก ความพร้อมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ขณะเกิดภัยอยู่ในระดับปานกลาง ความพร้อมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย หลังเกิดภัยระดับมาก

ด้านการทำงานเป็นทีม เจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย อบ.พร.จำนวน 30 คน มีการประสานงานและทำงานกันเป็นทีม สาธารณภัยจะต้องมีการวางแผน ก่อนการปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง ความพร้อมในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยก่อนเกิดภัยอยู่ในระดับปานกลาง การแบ่งหน้าที่ในการช่วยเหลือ ผู้ประสบภัย ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย ของเจ้าหน้าที่

ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย มีความจำเป็น ต้องแบ่งหน้าที่การทำงาน การทำงานกันเป็นทีม มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก

จากผลการศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ด้านความรู้ เกี่ยวกับการป้องกันบรรเทาสาธารณะภัย พบว่าควรมีการจัดทำแผนป้องกันบรรเทาสาธารณภัย มากที่สุด และควรจัดให้มีการอบรมและประชาสัมพันธ์ด้านสาธารณภัย ความรุนแรงของภัย พิบัติในพื้นที่ จัดให้มีการฝึกซ้อมแผนเตือนภัยและแผนอพยพหนีภัย ตลอดจนสร้างแนวร่วมในการป้องกัน ด้านทักษะความรู้และการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย พบว่า ควรจัดให้มีการฝึกทบทวนการใช้วัสดุอุปกรณ์กับสถานการณ์จำลองมากที่สุดและรองลงมา จัดอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ป้องกันในการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ด้านการบริหาร จัดการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย พบว่า ควรจัดให้มีการประสานงานและสร้างเครือข่ายการ ป้องกันบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่เสี่ยงภัย ด้านการทำงานเป็นทีมควรจัดให้มีการทำงานเป็น ทีมป้องกันบรรเทาสาธารณภัยเฉพาะด้าน โดยแยกกลุ่มงานเฉพาะ เช่น ทีมกู้ชีพกู้ภัย ทีมกู้ภัย ทางทะเล เป็นต้น

ทางด้านนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแสดงความคิดเห็น การพัฒนาความรู้ ความสามารถ ของเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย นั้นเป็นสิ่งจำเป็น ถ้าเจ้าหน้าที่ไม่มี ความรู้ ความสามารถ และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นได้ ก็จะส่งผลกระทบต่อประชาชน ผู้ประสบภัยที่ได้รับการช่วยเหลือ แนวทางในการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทา สาธารณภัย นั่นก็คือ การส่งเสริมด้านทักษะ ด้านความรู้และการจัดการอบรมเจ้าหน้าที่ ปัญหาและ อุปสรรคของการพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่คือ เงินงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการ ป้องกันภัยและที่ทันสมัย ถ้าเครื่องมือไม่พร้อม ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่และใน ด้านความรู้ ความสามารถและการทำงานเป็นทีม ตลอดจนทักษะการใช้วัสดุอุปกรณ์นั้น เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติระยะเวลานี้ ความรู้ความสามารถยังน้อยอยู่ ควรจะส่งเสริมและพัฒนาทักษะ ความรู้ให้มากยิ่งขึ้น แต่ในด้านของการทำงานเป็นทีม ขณะเกิดสาธารณะภัย ก็มีการวางแผนการทำงานในระดับดี

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลันตาใหญ่ กล่าวว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี หน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ในเขตท้องถิ่นการรู้เท่าทันและการป้องกันภัยจึงเป็นเรื่อง สำคัญ เพื่อลดความเสี่ยงความเสียหายที่เกิดจากสาธารณภัยต่างๆ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติก็มีความสำคัญ ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ต้องพัฒนา สมรรถนะส่วนบุคคล พัฒนานุคลิก อุปนิสัย ความเชื่อ ความรู้ และความสามารถพิเศษของแต่ละ

ละบุคคลที่สามารถรับสถานการณ์ต่างๆ ได้เมื่อเกิดภัย ฉะนั้น ควรพัฒนาด้านจิตวิทยาและด้านทักษะความรู้ โดยการส่งเจ้าหน้าที่เข้ารับการอบรมอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง การทบทวนการใช้วัสดุอุปกรณ์และฝึกซ้อมแผนเตือนภัยตามสถานการณ์และปัญหาอุปสรรคของการพัฒนาสมรรถนะ ของเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัยองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลันตาใหญ่ ปัญหาเรื่องของสายการบังคับบัญชา ปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อเกิดสาธารณภัยซึ่งเป็นอุปสรรคในการทำงานเป็นผลในการพัฒนาเจ้าหน้าที่ ไม่เป็นไปตามรูปแบบ ของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมาย ต้องพัฒนาทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับ ผู้ปฏิบัติคือเจ้าหน้าที่เป็นประเด็นสำคัญ และด้านความรู้ ความสามารถและการทำงานเป็นทีมนั้น ปัจจุบันวัสดุอุปกรณ์ ในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ตามอุปกรณ์ที่ช่วยเหลือของแต่ละสาธารณภัย เช่นกรณีน้ำท่วมก็ต้องมีเรือยาง เสื้อชูชีพ รถช่วยกู้ชีพกู้ภัยฯ จึงเป็นผลอย่างมากที่ทำให้ การทำงานเป็นทีม ต้องประสิทธิภาพและเกิดความเสี่ยงในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย

ประธานอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กล่าวว่า ในปัจจุบัน สมาชิก อป.พร.มีจำนวนไม่เพียงพอและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด ก็ขาดความรู้ความเข้าใจ ในสาธารณภัยที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ขาดความพร้อมในการทำงาน ไม่มีชุดเฝ้าระวังภัยก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย ซึ่งจำเป็นอย่างเร่งด่วน การพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ในด้านความรู้ ทักษะการปฏิบัติและค่าตอบแทน สร้างทัศนคติต่อหน้าที่และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ที่ทำให้การพัฒนาเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัยประสบปัญหาและอุปสรรคคือ เงินงบประมาณที่สนับสนุนกิจกรรมดำเนินการในด้านทักษะความรู้การทำงานเป็นทีมเจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ เกี่ยวกับสาธารณภัยที่เกิดขึ้น จึงประเมินได้ว่า เป็นความเสี่ยงและมีผลกระทบอย่างยิ่งในอนาคต

เจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย กล่าวว่า การปฏิบัติงานด้านการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ในช่วงขณะเกิดภัย ขาดวัสดุอุปกรณ์ ในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย และอุปกรณ์ที่จำเป็นชนิดต่างๆในการช่วยเหลืออยู่มาก ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติขาดความรู้ ในการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย และความเข้าใจตามสถานการณ์ของสาธารณภัยที่เกิด ในส่วนการทำงานเป็นทีม นั้นไม่เป็นปัญหา เพราะเจ้าหน้าที่ทุกคนมีความพร้อมและเสียสละเวลาของการทำงานมีความเข้าใจและประสานงานกันเป็นอย่างดี ในขณะทำงาน และสิ่งที่ต้องพัฒนาแก้ไขคือ ด้านความรู้ของเจ้าหน้าที่ พัฒนาขวัญและกำลังใจในการทำงาน

พัฒนาทัศนคติ และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย เพื่อสร้างส่วนร่วมการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย

รองประธานอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กล่าวว่า การพัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ จะต้องเริ่มที่การสร้างความเข้าใจในหน้าที่ที่ปฏิบัติเป็นอันดับแรก และพัฒนาความรู้ของเจ้าหน้าที่ในการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันภัยต่างๆอย่างชำนาญ ควรมีงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการ การปฏิบัติงาน ปัญหาและอุปสรรคที่ประสบคือ เรื่องการบริหารจัดการภัย และเงินงบประมาณ สำหรับการปฏิบัติการ การป้องกันภัย และสิ่งที่ต้องพัฒนาคือ ความรู้ในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ทั้งก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย ตลอดจนการทำงานเป็นทีมที่ประสบปัญหา ในเมื่อวัสดุ อุปกรณ์ไม่มีหรือไม่พร้อมที่จะใช้งาน จึงทำให้การทำงานและการประสานงานระหว่างทีมเป็นปัญหามาก และยิ่งไปกว่านั้น เมื่อเจ้าหน้าที่ไม่ได้ได้รับการอบรมและพัฒนาทักษะก็จะส่งผลต่อการพัฒนาเจ้าหน้าที่และการช่วยเหลือผู้ประสบภัย

หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กล่าวว่า การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลันตาใหญ่ในปัจจุบันประสบปัญหาอยู่หลายด้าน เช่น ด้านความรู้เกี่ยวกับการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ด้านทักษะความรู้และการใช้วัสดุอุปกรณ์การป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ด้านการบริหารจัดการภัยและด้านการทำงานเป็นทีม เมื่อเจ้าหน้าที่มีความรู้ความ สามารถครบ ทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ มีการพัฒนาศักยภาพการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย แต่ปัญหาที่เป็นประเด็นสำคัญคือ ทักษะความรู้เกี่ยวกับการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องได้รับการพัฒนาความรู้ และทบทวนการปฏิบัติงานอุปสรรคในการปฏิบัติงานก็คือ ไม่มีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้แต่ละสาธารณภัย

สรุปผลการศึกษาศัมภาษณ์แบบเจาะลึกเกี่ยวกับการเพิ่มสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ประกอบด้วย นายก อบต.(ผู้อำนวยการศูนย์ฯ) ปลัด อบต.(รองผู้อำนวยการศูนย์ฯ) หัวหน้าสำนักปลัด (หัวหน้าสวัสดิการและสงเคราะห์ฯ) ประธาน อป.พร. เจ้าหน้าที่ป้องกันจำนวน 2 คน (ที่มีความรู้และหลักการ โดยเลือกจากผู้ที่มีการประสบการณ์)

ประเด็นที่หนึ่ง ควรให้มีการส่งเสริมและการพัฒนาทักษะความรู้การป้องกันบรรเทาสาธารณภัย และจัด อบรมการพัฒนาความรู้ด้านการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย

ประเด็นที่สอง ควรมีการจัดสรรงบประมาณสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน จัดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย และการทำงาน

เป็นทีมตลอดจนการบริหารจัดการภัย ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัยและหลังเกิดภัย ดำเนินการซ้อมแผนอย่างน้อย เดือนละ 1 ครั้ง

ข้อเสนอแนะ

ผู้อำนวยการศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยควรให้ความสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัยทั้ง 4 ด้าน โดยกำหนดเป็นนโยบายหลักในการพัฒนาสมรรถนะ โดยยึดหลักการหรือประยุกต์ใช้ จากมาตรฐานการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยของกรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เป็นหลัก

สำหรับข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ ควรส่งเสริมในการพัฒนาสมรรถนะของเจ้าหน้าที่ป้องกันบรรเทาสาธารณภัยให้ครบถ้วนทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความรู้เกี่ยวกับการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ควรมีการพัฒนาความรู้ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ และสร้างเครือข่ายการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย สร้างแหล่งเรียนรู้ ในพื้นที่ชุมชนเรื่อง ความรุนแรงของภัยพิบัติ และสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องการจัดการภัยและป้องกันบรรเทาสาธารณภัยในระดับครัวเรือน

2. ด้านทักษะความรู้ และการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ควรมีการพัฒนาด้านทักษะความรู้การใช้อุปกรณ์ป้องกันภัย การฝึกอบรมทบทวนการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย การใช้อุปกรณ์เตือนภัยที่ทันสมัยส่งเสริมการใช้อุปกรณ์เตือนภัยในระดับครัวเรือน และส่งเสริมให้มีการเตรียมการป้องกันภัย ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย ให้มีความรู้ในการป้องกันและรู้จักการใช้อุปกรณ์ป้องกันภัย อย่างถูกวิธีและถูกต้องตามสถานการณ์

3. ด้านการทำงานเป็นทีม ควรพัฒนาการทำงานในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัย สร้างการมีส่วนร่วมของทีมปฏิบัติแต่ละสาขาสารณภัยที่เกิด โดยให้มีการสร้างผู้นำ ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ให้มีการพัฒนาความรู้ความเชื่อและทัศนคติต่อทีม

4. ด้านการบริหารจัดการ การป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ควรมีการประสานงานเจ้าหน้าที่ป้องกันภัยหน่วยงานต่างๆและส่งเสริมการใช้วิทยุสื่อสารเพื่อแจ้งภัยต่างๆ ที่อาจจะเกิด พัฒนาระบบการบริหารจัดการศูนย์และการประสานงานให้รวดเร็วและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.(ม.ป.ป.).มาตรฐานการป้องกันและ
บรรเทาสาธารณภัย.กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จังหวัดกระบี่ อบต.เกาะลันตาใหญ่.แผนพัฒนาสามปี(พ.ศ.2554-2556).

วิทยาลัยป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย วิทยาเขตภูเก็ต.(ม.ป.ป.).เอกสารประกอบการฝึกอบรม
หลักสูตรการบริหารจัดการภัยพิบัติจากอัคคีภัย.

วิทยาลัยป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย วิทยาเขตภูเก็ต.(2550). เอกสารประกอบการฝึกอบรม
หลักสูตรพนักงานดับเพลิง

สำนักมาตรฐานป้องกันสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.(2550) สรุป
สาระสำคัญพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 . ค้นเมื่อ 11
มิถุนายน 2552 จาก <http://www.disaster.go.th>.

แผนลดภาวะโลกร้อนขององค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ

Plan to Address Global Warming by the Fang Kham Tambon Administrative Organization

บานเย็น บุญก่อ¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นกับการลดปัญหาภาวะโลกร้อน และแนวทางการจัดทำแผนป้องกันและแก้ไขปัญหภาวะโลกร้อนขององค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้กำหนดนโยบายและจัดทำแผน กลุ่มเกษตรกรและประชากรในพื้นที่ รวมทั้งสิ้น 10 คน

แนวทางการจัดทำแผนป้องกันและแก้ไขปัญหภาวะโลกร้อน ขององค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ มีดังนี้ 1) การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์โดยองค์การบริหารส่วนตำบลควรประสานสำนักงานเกษตรอำเภอเพื่อให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่สามารถป้องกันปัญหาภาวะโลกร้อนได้ 2) การลดการใช้ปุ๋ยเคมีและยากำจัดศัตรูพืชโดยองค์การบริหารส่วนตำบลและสำนักงานเกษตรอำเภอ ควรให้ความรู้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการในพื้นที่ให้ดำเนินการประกอบอาชีพได้อย่างถูกวิธี 3) องค์การบริหารส่วนตำบลควรสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดการใช้พลังงานและเชื้อเพลิง 4) องค์การบริหารส่วนตำบลควรส่งเสริมกิจกรรมการปลูกป่าทุกปี และ 5) องค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำหมู่บ้านควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับภาวะโลกร้อนทางหอกระจายข่าวอย่างสม่ำเสมอ

Abstract

The objective of this research was to study the planning process by the Fang Kham Tambon Administrative Organization (TAO) to address the challenge of global warming in Tambon Fang Kham, Sirinthorn District, Ubon Ratchathani Province. Data were collected by interviews with policy makers and planners, farmers and local residents, for a total of ten key informants.

The TAO plan to address the problem of global warming in the Tambon should include the following elements: (1) Support for organic agriculture in collaboration with the district agriculture office and to educate farmers in the benefits of organic farming; (2) Reduce use of chemical fertilizers and pesticides through collaboration between the TAO and the district agricultural office and to educate farmers and provide occupational advice; (3) The TAO should promote more

¹ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน องค์การบริหารส่วนตำบลโลกโพธิ์

involvement of the community in reducing fossil fuel consumption; (4) The TAO should promote reforestation activities at least once a year; (5) The TAO and village leaders should conduct public information dissemination to improve awareness of the population about global warming.

คำสำคัญ: แผนลดภาวะโลกร้อน

Keyword: Plan to Address Global Warming

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสภาวะโลกร้อน (Global Warming) เป็นปรากฏการณ์สืบเนื่องจากการที่โลกไม่สามารถระบายความร้อนที่ได้รับจากดวงอาทิตย์ออกไปได้อย่างที่เคยเป็น ส่งผลให้อุณหภูมิโลกเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากปริมาณก๊าซเรือนกระจก หรือก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงเพื่อใช้งาน ซึ่งสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหา คือ การปฏิบัติอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดความต้องการใช้พลังงานมากขึ้นเรื่อยๆ การเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิล ซึ่งได้แก่ ถ่านหิน น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ รวมไปถึงการสูมเผาอันเป็นวิธีตัดไม้ทำลายป่าแบบดั้งเดิม ซึ่งล้วนแต่มีส่วนทำให้ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เพิ่มสูงขึ้นอย่างผิดปกติ

อีกประการหนึ่ง การใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ ก็ถือว่าเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้ก๊าซที่เกิดจากการเผาไหม้ทำลายชั้นบรรยากาศด้วยเช่นกัน เช่น มลพิษจากการเผาไหม้ต่างๆ ทั้งจากรถยนต์การเผาขยะ เผาหญ้า รวมถึงการใช้พลังงานความร้อนจากเครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวกต่างๆ ในการดำรงชีวิต ยังมีการใช้พลังงานมากเท่าใดก็ยิ่งได้ก๊าซเรือนกระจกออกมามากขึ้นเป็นเงาตามตัวเท่านั้น สาเหตุดังกล่าวทำให้โลกร้อนขึ้นทุกวัน นำมาสู่การแปรปรวนของอากาศ อีกทั้งปัจจุบันยังมีภัยพิบัติธรรมชาติเพิ่มขึ้นและจะมากขึ้นๆ ไม่ว่าจะเป็นน้ำท่วม ความแห้งแล้งและการเกิดพายุเฮอริเคน ภัยพิบัติดังกล่าวอาจส่งผลทำให้บางพื้นที่กลายเป็นทะเลทราย สิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถปรับตัวได้จะสูญพันธุ์ น้ำแข็งขั้วโลกและบนยอดเขาสูงจะละลาย ทำให้ปริมาณน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้น พื้นที่ชายฝั่งทะเลได้รับผลกระทบ บางพื้นที่อาจจมหายไปอย่างถาวร และประชาชนจะเจอคลื่นความร้อนที่มีอำนาจทำลายร้ายแรงกว่าที่เคยพบมา ปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนถ้ามนุษย์ยังเบียดเบียนธรรมชาติ และยังมีพฤติกรรมในการบริโภคพลังงานอย่างฟุ่มเฟือยอย่างเช่นทุกวันนี้ (ประสาน ต่างใจ, 2544)

ในส่วนของปัญหาภาวะโลกร้อนนั้น ปัจจุบันหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและหาแนวทางป้องกันการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลก ซึ่งก็มี

อยู่หลากหลายวิธีการในการที่จะช่วยกันชะลอให้โลกร้อนช้าลง ไม่ว่าจะเป็นการณรงค์ให้คนเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้พลังงานให้ประหยัดลง มาสู่การอนุรักษ์มากขึ้น เช่น ลดการใช้ของใหม่และนำของเก่ากลับมาใช้อีกครั้ง ลดปริมาณการใช้ถุงพลาสติก ลดการเกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ โดยการหาพลังงานทดแทน เช่น การใช้พลังงานดวงอาทิตย์ ลม น้ำ การหยุดยั้งทำลายป่าและสนับสนุนให้มีการปลูกป่าทดแทน และการลดการใช้ยานพาหนะที่ใช้น้ำมันเชื้อเพลิง เพื่อลดปริมาณการเผาไหม้ของเชื้อเพลิง ที่เป็นสาเหตุให้เกิดควันพิษ เป็นต้น

จากแนวความคิดการแก้ปัญหาข้างต้น จะเห็นได้ว่าแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นอีกช่องทางหนึ่งหรืออีกเครื่องมือหนึ่งในการที่จะรักษาโลกได้ เพราะแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นการระดมข้อมูล ความรู้ ความคิด การวิเคราะห์ ของทุกภาคส่วนในพื้นที่ เพื่อที่จะบริหารจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ซึ่งปัจจุบันเรื่องภาวะโลกร้อนเป็นเรื่องที่น่าสนใจในทุกระดับ เนื่องจากเป็นปัญหาที่กำลังทวีความรุนแรงต่อมนุษยชาติขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้นทุกภาคส่วน ทุกองค์กรจึงควรให้ความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

องค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นหน่วยงานราชการที่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากที่สุด มีอำนาจหน้าที่จัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนด ซึ่งการป้องกันและแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนก็เป็นภารกิจหนึ่งในอำนาจหน้าที่ จากปัญหาสภาวะโลกร้อนที่กล่าวมาข้างต้น เป็นปัญหาประชาชนในพื้นที่ตำบลฝางคำในขณะนี้ ที่จะต้องดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว หากปล่อยไว้จะทำให้เกิดเป็นปัญหาลูกกลมกล่อให้เกิดผลเสียต่อประชาชนในพื้นที่ประเทศชาติและโลก การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาลักษณะการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นกับการลดปัญหาภาวะโลกร้อนแนวทางการจัดทำแผนป้องกัน และแก้ไขปัญหามาภาวะโลกร้อนขององค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ เพื่อนำผลการศึกษาหรือข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหามาภาวะโลกร้อน ในพื้นที่ตำบลอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่และเป็นการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย และ จัดทำแผน จำนวน 3 คน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การ

บริหารส่วนตำบล และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 คน ได้แก่ เกษตรกรที่ทำอาชีพปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมง และประชากรในพื้นที่ จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน

ลักษณะการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นกับการลดปัญหาภาวะโลกร้อนขององค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ

1. ด้านการเกษตร จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้กำหนดนโยบายและการจัดทำแผน พบว่า มีการจัดทำแผนเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรที่ลดภาวะโลกร้อน เช่น การจัดหาแหล่งน้ำ สำหรับการเกษตรให้เพียงพอ ส่งเสริมการทำการเกษตรแบบพอตัวและแบบผสมผสาน ส่งเสริมการทำการเกษตรโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ส่งเสริมการประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์น้ำที่โตเร็ว และการป้องกันโรคพืชหรือการทำการเกษตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรเพื่อลดปัญหาภาวะโลกร้อน เช่น การทำปุ๋ยหมัก การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรในการประกอบอาชีพ การลดการใช้ปุ๋ยเคมี ยากำจัดศัตรูพืช เครื่องจักรกล และน้ำมันเชื้อเพลิงในการทำการเกษตร

2. ด้านเศรษฐกิจ ในส่วนของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อลดปัญหาภาวะโลกร้อนขององค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีการจัดทำแผนเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพตามความถนัดในพื้นที่ การเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว ทำให้พึ่งพาพลังงานน้อยลง การปลูกพืชเศรษฐกิจแบบเกษตรอินทรีย์ และการสร้างการมีส่วนร่วมในการประหยัดพลังงาน โดยขอความร่วมมือผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่ช่วยกันประหยัดพลังงานเพื่อลดภาวะโลกร้อน

3. ด้านสังคม กลุ่มผู้กำหนดนโยบายและจัดทำแผน ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำเพื่อลดภาวะโลกร้อนด้านสังคม คือ มีการจัดทำแผนเกี่ยวกับการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาภาวะโลกร้อน โดยประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือประชาชนในพื้นที่ในการประหยัดพลังงาน สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปัญหาภาวะโลกร้อน เช่น การใช้พลังงานอย่างประหยัด ลดการใช้ น้ำมันเชื้อเพลิงในการประกอบอาชีพ การทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นและการกำจัดที่ถูกต้อง เป็นต้น และการส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดทำแผนเกี่ยวกับการจัดการขยะ มูลฝอย โดยมีการจัดหาถังขยะและนำไปทิ้งให้เป็นที่ยอมรับกฎบัตรพหุวัฒนธรรมชาติ โดยเฉพาะการอนุรักษ์ป่าไม้ มี

การจัดโครงการ/กิจกรรมปลูกต้นไม้ การเฝ้าระวังป่าไม้ในพื้นที่ไม่ให้ถูกทำลาย และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น การจัดทำโครงการไถกลบตอซางข้าว การทำความสะอาดหมู่บ้าน และชุมชน เป็นต้น

5. ด้านการศึกษา ในการจัดทำแผนเกี่ยวกับการให้การศึกษาเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับปัญหาภาวะโลกร้อน มีเพียงการจัดทำแผนเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้และมีการดำเนินการจริงน้อยมาก โดยมีเพียงการประชาสัมพันธ์ ทางหอกระจายข่าวเป็นบางครั้งตามนโยบายหรือการขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เท่านั้น ไม่มีการจัดทำแผนอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรและประชาชนในพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม และไม่มีการจัดทำแผนเกี่ยวกับการนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งสามารถลดปัญหาภาวะ โลกร้อนได้ มาดำเนินการ เช่น การใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งไม่ก่อให้เกิดปัญหาภาวะโลกร้อน เป็นต้น

แนวทางการจัดทำแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนขององค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ

1. ด้านการเกษตร จากการศึกษาทั้งกลุ่มผู้กำหนดนโยบายและจัดทำแผน กลุ่มเกษตรกร และประชากรในพื้นที่ ได้เสนอแนวทางในการจัดทำแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาภาวะโลกร้อนที่คล้ายกัน คือ ควรจัดทำแผนเกี่ยวกับการเพิ่มพูนความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับภาวะโลกร้อน เช่น สร้างความตระหนักแก่เกษตรกรให้เห็นถึงโทษของภาวะโลกร้อนและความสำคัญของการที่จะป้องกันและลดปัญหาภาวะโลกร้อน ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาวะโลกร้อนแก่เกษตรกรทุกสื่อ ที่มีในพื้นที่ เช่น หอกระจายข่าว แผ่นพับ ใบปลิว และการปิดประกาศ เป็นต้น และให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับวิธีการประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิดปัญหาภาวะโลกร้อนและวิธีการป้องกันหรือ ลดภาวะโลกร้อน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการประกอบอาชีพของเกษตรกรในพื้นที่ เช่น การแนะนำให้ทำการเกษตรแบบพอดีตัวไม่มากเกินไปจนไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง และประชาสัมพันธ์ หรือแนะนำให้ความรู้แก่เกษตรกรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการประกอบอาชีพจากการพึ่งพาเทคโนโลยี หรือพลังงานมาพึ่งพาธรรมชาติให้มากที่สุด การสร้างความตระหนักของการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในพื้นที่ เช่น สร้างความตระหนักให้กับประชาชนที่อยู่ร่วมกันประหยัดหรือใช้พลังงานและน้ำมันเชื้อเพลิงน้อยลงหรือใช้เท่าที่จำเป็น และการช่วยกันกำจัดขยะมูลฝอยที่มีในพื้นที่

สรุป แนวทางการจัดทำแผนป้องกันและแก้ไขปัญหเกี่ยวกับภาวะโลกร้อนในส่วนของการเกษตรก็คือ องค์การบริหารส่วนตำบลควรให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตที่สามารถป้องกันปัญหาภาวะโลกร้อน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการประกอบอาชีพของเกษตรกร และการสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการป้องกันปัญหาภาวะโลกร้อน

2. ด้านเศรษฐกิจ ควรจัดทำแผนเกี่ยวกับการให้ความรู้แก่ผู้ที่ประกอบอาชีพอย่างถูกวิธีเพื่อลดปัญหาภาวะโลกร้อน ให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชเศรษฐกิจและการประกอบธุรกิจในพื้นที่ เช่น ให้ความรู้ในการปลูกที่ถูกต้องวิธี โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ การปลูก การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น ส่งเสริมให้ ผู้ปลูกใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการบำรุงดูแลรักษา ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการได้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดจากภาวะโลกร้อน เพื่อสร้างความตระหนักให้ร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา และขอความร่วมมือผู้ประกอบการลดการใช้พลังงานผ่านทุกสื่อที่มีในพื้นที่

ส่วนกลุ่มเกษตรกรประชากรในพื้นที่ ได้เสนอแนวทางในการจัดทำแผนเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจในพื้นที่แบบเกษตรอินทรีย์การให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีในพื้นที่ให้สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้องวิธี เพื่อลดปัญหาที่จะก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน

3. ด้านสังคม ควรจัดทำแผนพัฒนาเกี่ยวกับการสร้างความตระหนักของการอยู่ร่วมกันที่จะก่อให้เกิดปัญหาภาวะโลกร้อนแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยประชาสัมพันธ์เพื่อขอความร่วมมือเกี่ยวกับพฤติกรรมดำรงชีวิต เช่น การลดการใช้พลังงาน การกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น การจัดทำแผนโดยส่งเสริมให้คนในพื้นที่ยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยการอาศัยวัสดุอุปกรณ์ธรรมชาติที่มีในพื้นที่ให้มากที่สุด โดยประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความร่วมมือจากประชาชนในการให้ความระมัดระวังหรือใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพที่ใช้หรือผลิตจากเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อภาวะโลกร้อนอย่างระมัดระวังและถูกต้องวิธี

4. ด้านสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่อย่างถูกต้องวิธี เช่น การให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับการคัดแยกและกำจัดขยะสร้างความร่วมมือให้ประชาชนรู้จักทิ้งขยะมูลฝอยให้เป็นทีและนำขยะที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่หรือทำปุ๋ย ป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า การปลูกป่า การเฝ้าระวังการตัดไม้ทำลายป่า โดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วม ส่งเสริมอาชีพที่ไม่ส่งผลต่อการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อเตรียมพื้นที่ในการประกอบอาชีพ ช่วยกันรักษาสภาพอากาศ โดยส่งเสริมการปลูกป่าเพิ่มในพื้นที่ และ

ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ลดการใช้พลังงาน การประกอบอาชีพที่มีผลต่อการเพิ่มฝุ่นละอองหรือความร้อนของอากาศ

5. ด้านการศึกษา ควรจัดทำแผนเกี่ยวกับการเพิ่มพูนความรู้ให้กับเด็ก เยาวชนและประชาชนในพื้นที่ โดยการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับภาวะโลกร้อนเข้าในบทเรียนที่อยู่ในระบบการศึกษา จัดการอบรม กิจกรรมให้ความรู้ หรือการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับภาวะโลกร้อนสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาและประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้มีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอและประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับภาวะโลกร้อนผ่านทุกสื่อที่มีในพื้นที่

นอกจากนี้ควรทำแผนการให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพการเกษตรและประมง เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ที่ถูกวิธี เพื่อเป็นการลดปัญหาภาวะโลกร้อนที่จะเกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพ ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่หันมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ โดยจัดการประกวดนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ที่สามารถลดปัญหาภาวะโลกร้อน เพื่อสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลฝางควรเป็นหน่วยงานหลักในการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาภาวะโลกร้อนแก่เกษตรกร และประชาชนในพื้นที่ อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากปัจจุบันการให้ความรู้ด้านนี้กับประชาชนมีน้อย

2. องค์การบริหารส่วนตำบลฝางควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำคู่มือการส่งเสริมอาชีพ สำหรับให้ความรู้แก่ประชาชนในการประกอบอาชีพอย่างถูกวิธี เพื่อลดปัญหาภาวะโลกร้อน

3. ทางด้านสังคมทุกภาคส่วนในพื้นที่ควรร่วมกันปลูกฝังให้ประชาชนหันมาใช้ชีวิต และอยู่ร่วมกันตามวิถีความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อลดปัญหาที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อนอย่างยั่งยืน

4. องค์การบริหารส่วนตำบลฝางและทุกภาคส่วนในพื้นที่ ควรมีการจัดทำแผนบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกชั้นตอน

5. องค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำควรบรรจุโครงการ แผนงาน กิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาภาวะโลกร้อนในแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลและนำมาดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.(2553).รวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประสานมิตร จำกัด.

กองราชการส่วนตำบล กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2544). คู่มือการปฏิบัติงานการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดน.

ชนะ สุ่มมาตย์.(2551).รูปแบบการมีส่วนร่วมของนักเรียนกับการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม. ค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2554จาก,http://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=1361&bcat_id=16

ประสาน ต่างใจ.(2544). ศตวรรษใหม่ โลกไม่ต้องการมนุษย์อีกแล้ว. กรุงเทพฯ : วิถีธรรมน์มงคล วงศ์พยัคฆ์.(2550). วิธีการแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน. ค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2554 จาก,<http://pirun.ku.ac.th/~b5002151/page3.html>

สำนักบริการราชการส่วนท้องถิ่น.(2544). คู่มือปฏิบัติงาน เรื่อง การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดน.

เอกราช มัจฉาธิคุณ.(2550).การเกษตรกับภาวะโลกร้อน.ค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2554 จาก,<http://www.food-resources.org/syory/88>

องค์การบริหารส่วนตำบลฝางคำ.(2554).แผนพัฒนาสามปี (2555-2557). [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.]

การพัฒนาแบบการส่งเสริมเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรม เครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว

Development of a Model of Support for Brassware Cottage Industry Pa-Ao

ชมพูนุร ปานาพรหม¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการบริหารวัสดุสิ้นเปลืองขององค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบให้เกิดความคุ้มค่า โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและการสนทนากลุ่มจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า

แนวทางในการบริหารจัดการวัสดุสิ้นเปลืองให้เกิดความคุ้มค่าควรดำเนินการดังนี้ 1) การจัดทำแผนจัดหาวัสดุควรมีการกำหนดช่วงระยะเวลาให้ชัดเจนและนำข้อมูลการใช้วัสดุของปีที่ผ่านมาประกอบในการวางแผน 2) การกำหนดความต้องการ ควรมีการแยกประเภทออกเป็นวัสดุที่ใช้ประจำ วัสดุที่ใช้ไม่บ่อย วัสดุเกินความต้องการและวัสดุเหลือใช้ เพื่อให้มีวัสดุเพียงพอกับการใช้งาน 3) การจัดหาวัสดุสิ้นเปลืองควรมีการจัดซื้อพร้อมกันเป็นงวดหรือรายไตรมาสนอกจากนี้ควรทำการสั่งซื้ออย่างประหยัด 4) การจัดเก็บวัสดุ ควรมีการตรวจสอบและบันทึกลงบัญชีและควรมีการแยกประเภทและการจัดวางให้มีความสะดวกในการหยิบใช้และตรวจสอบ 5) การลงบัญชีควบคุมจะต้องมีการบันทึกให้เป็นปัจจุบันและมีการจัดเก็บสำเนาใบเบิกจ่ายวัสดุ เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบและควบคุม และ 6) การแจกจ่ายวัสดุ ควรมีการประสานงานกันทุกฝ่ายทั้งผู้เบิกและผู้ควบคุมเพื่อให้มีวัสดุใช้ทันตามความต้องการและต้องตระหนักถึงการใช้วัสดุอย่างประหยัด เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าแก่องค์กรโดยรวมอีกด้วย

Abstract

This research had the objective of studying the status and needs for improving the model of local enterprise for a brassware artisans group in Pa-Ao Village of Tambon Pa-Ao, Muang District of Ubon Ratchatani Province. Data were collected in interviews with 36 members of the brassware group and with 14 local administrators. This study found that the management needs of the group include clear definition of the structure and roles of the group, with appointment of a steering committee with division of labor according to skill area. There needs to be an accounting system for income, payments, monthly balances, and daily balances. There should be a committee for stock and

¹ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ภาควิชาการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

inventory control, with regular delivery to the cooperative for distribution. There should be other sections for procurement, marketing, public relations, and advertising. The group members need to train the younger generation in the techniques and traditional wisdom so that the skills are perpetuated. Outside agencies can help make this enterprise sustainable, as well.

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ

Keyword: Development of a Model

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลปะอาว ได้ตั้งงบประมาณสนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มอาชีพในตำบลปะอาวขึ้น กลุ่มอาชีพของตำบลปะอาว เริ่มก่อตั้งขึ้นจากนโยบายโครงการเศรษฐกิจชุมชน (หมู่บ้านละ 100,000 บาท) เมื่อปี พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นเงินทุนหมุนเวียน (กู้ยืม) มีระยะเวลาในการกู้ยืม 5 ปี กลุ่มที่ตั้งขึ้นมา นอกจากเงินอุดหนุนจากรัฐบาลแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลปะอาว ก็ได้จัดสรรงบประมาณเพื่ออุดหนุนกลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในกลุ่ม รวมทั้งจัดฝึกอบรมและศึกษาดูงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนมีอาชีพเสริมและมีรายได้เพิ่มขึ้นหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยว แต่ปรากฏว่าเงินงบประมาณที่อุดหนุนเพื่อสนับสนุนกลุ่มอาชีพต่างๆ ไปแล้วนั้น บางกลุ่มก็ได้นำไปแบ่งกันใช้ภายในกลุ่ม ตั้งกลุ่มหรือรวมกลุ่มขึ้นเพื่อต้องการรองรับเงินงบประมาณที่รอการจัดสรรอยู่ แต่ก็มีบางกลุ่มที่ได้นำเงินงบประมาณที่ได้รับการอุดหนุนไปปฏิบัติจริง มีบางกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ แต่ส่วนใหญ่ไม่ประสบความสำเร็จ เกิดความล้มเหลวภายในกลุ่ม เนื่องจากปัญหามากมาย เช่น ไม่มีตลาดรองรับ หรือบางกลุ่มก็ไม่สามารถดำเนินการได้เลย เพราะขาดความรู้ในการบริหารจัดการ จากสภาพปัญหาของกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ สามารถแบ่งกลุ่มอาชีพตามการบริหารจัดการได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีการบริหารจัดการที่ดี และกลุ่มที่มีการบริหารจัดการที่ล้มเหลว เป็นต้น (องค์การบริหารส่วนตำบลปะอาว, 2553)

กลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว ก็เป็นอีกกลุ่มอาชีพที่องค์การบริหารส่วนตำบลปะอาว ได้ตั้งงบประมาณอุดหนุนกลุ่มไว้ในข้อบัญญัติงบประมาณในแต่ละปีงบประมาณปีละ 50,000 บาท แต่ด้วยในปัจจุบันกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาวถือเป็นการถ่ายทอด วัฒนธรรมที่หลากหลายทางงานฝีมือทางความคิดเหล่านั้น ได้สั่งสมและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นจนเกิดผลผลิตที่ดึงดูดใจและมีคุณค่า มีประโยชน์สามารถนำมาแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตของคนในหมู่บ้าน และชุมชน ซึ่งมีวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ การทำมาหากินตามภูมิประเทศ

มีผู้นำที่มีความรู้ ฝีมือทางช่างสามารถประดิษฐ์ตัดสินใจแก้ปัญหาของคนในชุมชนได้ ผู้นำเหล่านี้ถูกเรียกว่าปราชญ์ หรือผู้ทรง คุณวุฒิภูมิปัญญาไทย ลูกหลานได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากปราชญ์ที่เป็นบรรพบุรุษสายเลือดเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ภูมิปัญญาบางเรื่อง ได้สูญหายไป ดังเช่น ลวดลายที่ปรากฏตามขอบโลหะสีทองขนาดเล็ก หลากกลีลา หลายรูปแบบอิงแบบกับความเป็นธรรมชาติ จัดเป็นหัตถกรรมล้ำค่าที่ผสานมากับวิถีชีวิต ผลผลิตทางภูมิปัญญาที่น่าภาคภูมิใจอันได้แก่ ลูกกะพรวน ชิงพลู ผอบ ชันน้ำ ตะบันหมาก ฯลฯ เหล่านี้ล้วนมีเอกลักษณ์โดดเด่นจนเป็นที่รู้จักกันดีในนาม “เครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว”

เมื่อหน่วยงานของรัฐเริ่มให้ความสำคัญและเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนและมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์โดยเฉพาะสื่อทางโทรทัศน์มีผลทำให้คนทั่วๆ ไปที่อยู่ต่างถิ่น ต่างจังหวัดได้รู้จักงานหัตถกรรมทองเหลืองบ้านปะอาว ทำให้มีผู้คนสนใจแวะมาเยี่ยมชมอยู่ตลอดไม่เคยขาด คราพบจนทุกวันนี้ จึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของแนวทางในการผลิต จากเดิมที่เคยผลิตของใช้ที่สามารถเอาไปใช้งานได้จริง เช่น กระดิ่งสำหรับแขวนคอวัว หรือแขวนตามอุโบสถวัดต่างๆ รวมทั้งเต้าปูน หมากหวิน หมากหึ่ง เป็นต้น จึงหันมาผลิตเพื่อเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว ทำให้สามารถจำหน่ายได้หลากหลายมากขึ้น

จากการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการส่งเสริม เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว ตำบลปะอาว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีประสิทธิภาพ และนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการส่งเสริมเกี่ยวกับบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองเหลือง ที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่ม จากรายงานผลการสรุปเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองเหลือง บ้านปะอาวพบว่ากรรมวิธีการทำเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาวไม่ได้มีสูตรจำเพาะที่เขียนขึ้นมาเป็นตำรา แต่เป็นเพียงการสังเกตและจดจำต่อกันมารุ่นต่อรุ่นเท่านั้น เอกลักษณ์โดดเด่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของการทำเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาว คือ วิธีการหล่อในแบบที่เรียกว่า ขี้ผึ้งหาย หรือ แทนที่ขี้ผึ้ง การหล่อแบบนี้เป็นกระบวนการหล่อโลหะที่มีมาแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่มีเสน่ห์และคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งนับวันจะหายากขึ้นทุกขณะ การหล่อเครื่องทองเหลืองบ้านปะอาวนั้นเป็นการหล่อโลหะผสมที่ได้จากเศษทองแดง ทองเหลือง ตะกั่ว สังกะสีและอื่นๆ มีขั้นตอนการหล่อตามคำบอกเล่าของพ่อใหญ่ทอง ล้อมวงค์ ช่างหล่อทองเหลืองบ้านปะอาวซึ่งได้เสียชีวิตไปแล้ว (สารานุกรมไทยอีสานเล่ม 7, 2542)

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองเหลืองบ้านปะอว เป็นแนวทางพัฒนารูปแบบการส่งเสริมเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองเหลืองบ้านปะอว ตำบลปะอว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี สามารถดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการและกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองเหลืองบ้านปะอว ตำบลปะอว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 36 คน และคณะผู้บริหาร พนักงานส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอาชีพอีก 14 คน รวม 50 คน

ผลการศึกษา

รูปแบบการส่งเสริมเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองเหลืองบ้านปะอว ตำบลปะอว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

1. ด้านการบริหารจัดการกลุ่มบุคคล ด้านการบริหารจัดการกลุ่มบุคคล พบว่าส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับคณะทำงานของกลุ่มอาชีพ เช่น ไม่มีการปฏิบัติตามมติของคณะทำงาน เนื่องจากยังยึดถือระบบตัวบุคคลเป็นหลักมีปัญหาสมาชิกกลุ่มที่ถาวร เช่น ไม่มีการพัฒนาตนเองหรือปรับตัวให้เข้ากับการดำเนินงานของสมาชิกส่วนมากของกลุ่ม คณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่ม ดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ แต่ยังขาดภาวะผู้นำอาชีพการทำหัตถกรรม เพราะเป็นเพียงอาชีพเสริมไม่ใช่อาชีพหลักทุกคนต้องทำอาชีพอย่างอื่นด้วย และยังมีสภาพจิตใจต่างกัน เพราะแต่ก่อนเป็นกลุ่มครอบครัวเดียวแต่现在是เป็นการรวมกลุ่มหลากหลายคน ประกอบกับไม่มีการถ่ายทอดเพราะภูมิปัญญาการฝึกฝนมาจากคนในครอบครัวเท่านั้น การดำเนินการของกลุ่มยังคงเป็นลักษณะของส่วนตัวถึงแม้จะมีการจัดตั้งกลุ่ม มีการแบ่งโครงสร้างการทำงานของกลุ่ม แต่ในการทำงานต่างคนต่างทำที่บ้านของตนขาดการประชุมและปรึกษาหารือในเรื่องของตลาดขาย หรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และยังไม่มีการสร้างเครือข่ายนอกกลุ่มหัตถกรรมอื่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ หรือความร่วมมือกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่เคยได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาอย่างไรก็ยังคงทำอย่างนั้น

กล่าวโดยสรุป ด้านการบริหารจัดการกลุ่มบุคคล พบว่าส่วนใหญ่มีความต้องการ ให้มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน เช่น ไม่สามารถทำงานหรือปฏิบัติหน้าที่แทนกันได้ เนื่องจาก

การทำงานในกลุ่มนั้นเป็นเพียงรวมกลุ่มกันจำหน่ายเท่านั้นจึงต้องการให้กลุ่มได้มีบทบาทในการทำงานตามโครงสร้างการบริหารให้ชัดเจน นอกจากนั้นยังมีความต้องการให้คณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่ม ดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการต้องรับฟังเสียงของสมาชิกของกลุ่ม ให้มีการกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เข้าทำงาน โดยการยึดถือความชำนาญเฉพาะอย่างและยึดถือความชำนาญเฉพาะบุคคล โดยเปิดโอกาสให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการที่จะไปทำงาน และต้องการให้มีการบริหารจัดการกลุ่มเป็นไปตามโครงสร้างที่ตั้งไว้ โดยให้มีการระดมทั้งความคิด ทุน ภูมิปัญญาที่มีร่วมกันเพื่อไม่มีการสูญหายไปพร้อมกับผู้ที่มีความสามารถ ต้องการให้มีการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังเพื่อสืบทอดภูมิปัญญานี้ต่อไป

รูปแบบที่ดีการส่งเสริมเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรม ด้านการบริหารจัดการกลุ่มบุคคล สรุปได้ว่าบริหารจัดการโดยมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มเป็นผู้บริหารสมาชิกทุกคนมีการแบ่งงานในด้านความถนัด เช่น ถนัดด้านการทอดนวดด้านการย้อมสีมีการช่วยกันคิดช่วยกันทำเพื่อให้เกิดประโยชน์และรายได้ภายในกลุ่ม

2. ด้านการบริหารจัดการด้านการเงิน ด้านการบริหารจัดการด้านการเงินพบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาในกระบวนการที่จัดทำขึ้นมาเพื่อให้ได้เงิน รายได้ ผลกำไรมาใช้จ่าย เช่น ไม่มีการจัดทำรายละเอียด หรือประมาณการไว้เพื่อให้เป็นกรอบหรือแนวทางในการใช้จ่ายร่วมกันของกลุ่ม เนื่องจากไม่ได้วางแผนงานมาก่อน เพราะขาดผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนั้นยังมีปัญหาการจัดการเกี่ยวกับการตั้งงบประมาณ เช่น ไม่มีการปรับงบประมาณ หรือพิจารณางบประมาณที่ได้รับอุดหนุนนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ หรือการพัฒนาของกลุ่ม การนำงบประมาณใช้จ่ายในแต่ละงานของกลุ่มอาชีพ เช่น ไม่มีการวางแผน หรือวิเคราะห์ก่อนนำไปใช้ และการดำเนินงานตามแผนงานที่ได้วางไว้ เช่น มีแผนงานแต่ไม่ปฏิบัติตามแผนหรือปฏิบัติแต่ไม่ถูกต้องเนื่องจากขาดเงินทุนเป็นปัญหาหลัก แม้จะได้รับการอุดหนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ในด้านการขอรับการสนับสนุนงบประมาณก็ไม่มีความแน่นอน เพราะผู้สนับสนุนขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น และขาดการอบรมในการจัดทำบัญชีหรือไม่มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่ม ในการบริหารด้านการเงินยังไม่มี ความชำนาญ หรือไม่มีความรู้เป็นเพียงแต่รับ-จ่าย ธรรมดา ไม่มีการบริหารหรือนำไป ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างอื่น และยังขาดเงินทุนในการจัดซื้อวัตถุดิบในการผลิต

สรุปได้ว่าสมาชิก ส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีการพิจารณาการจัดสรรและการตั้งงบประมาณ เช่น จากการให้เงินทุนสนับสนุนเป็นการให้กู้เงินเพื่อก่อให้เกิดการเพิ่มทุน ไม่ให้แบบสูญเปล่า และสนับสนุนการบริหารจัดการด้านการบัญชีให้กลุ่มให้สามารถบริหารจัดการ

ได้มีการตั้งกองทุนเป็นสหกรณ์ เพื่อจัดสวัสดิการต่างๆ ให้กับสมาชิกในกลุ่มและมีความต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นที่ปรึกษา ในเรื่องการบริหารจัดการด้านเงินทุนให้เป็นระบบมากขึ้น สมาชิกทุกคนได้รับประโยชน์จากเงินทุนของกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน สามารถก่อให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าของการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน และมีการจัดทำรายงานได้

จากผลการศึกษารูปแบบที่ดีการส่งเสริมเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรมด้านการบริหารจัดการด้านการเงิน สรุปได้ว่า มีการจัดทำบัญชีรับ-รายจ่าย, งบเดือน, งบปี เป็นปัจจุบัน โดยได้รับการตรวจสอบจากสำนักงานบัญชีของสหกรณ์ ได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมสหกรณ์

3. ด้านการบริหารจัดการด้านวัสดุ อุปกรณ์ ด้านการบริหารจัดการด้านวัสดุ อุปกรณ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับวัสดุหรือทรัพยากรของเครื่องมือเครื่องใช้ของกลุ่มอาชีพ เช่น ไม่เพียงพอหรือไม่ทันสมัย เนื่องจากการเป็นผลผลิตเพื่อการขายให้กับลูกค้าที่สั่งทำ ประกอบกับเพราะต้นทุนการผลิตสูงใช้เวลาในการผลิตนาน นอกจากนั้นยังมีความปัญหาการบริหารจัดการใช้วัสดุ การจัดทำทะเบียนวัสดุ อุปกรณ์ เช่น ไม่มีการลงรายละเอียดเกี่ยวกับ วัสดุ อุปกรณ์ ที่ได้มา คิดค่าเสื่อม และซ่อมแซมอย่างไร คือไม่มีวัสดุที่เป็นของกลุ่ม วัสดุ อุปกรณ์จะเป็นของสมาชิกกลุ่มเท่านั้น จึงยังขาดความทันสมัย ประกอบกับเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตเครื่องหัตถกรรมจะเป็นลักษณะเฉพาะที่ใช้สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ไม่มีการพัฒนาหรือคิดค้นให้สามารถผลิตเครื่องหัตถกรรมได้อย่างรวดเร็วและจำนวนมาก เป็นงานฝีมือเท่านั้น เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน จึงไม่สามารถคิดหรือผลิตที่เป็นเทคโนโลยีล้ำสมัยแต่อย่างใด

สรุปได้ว่าสมาชิก ส่วนใหญ่มีความต้องการให้หน่วยงานหรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมีการช่วยพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ทันสมัย เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นตามความต้องการของลูกค้า และจัดทำหรือรวบรวมภูมิปัญญาความรู้ในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ทุกชนิดต้องทำประวัติเอาไว้ เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้มีความรู้และมีความต้องการให้มีการรวมกลุ่มเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ ระหว่างสมาชิกในกลุ่มเพื่อจะได้เป็นการประหยัด และได้แลกเปลี่ยนความรู้ในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ในกลุ่มของสมาชิกและรวมกลุ่มกันพัฒนาวัสดุ อุปกรณ์ให้สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม และประณีตได้ พร้อมทั้งจัดหาแหล่งซื้อวัตถุดิบจากหลากหลายแหล่ง

จากผลการศึกษารูปแบบที่ดีการส่งเสริมเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรมด้านการบริหารจัดการด้านวัสดุ สรุปได้ว่า มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบสินค้าเพื่อให้มี

คุณภาพจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้กับสมาชิกและให้สมาชิกผลิตสินค้าและนำมาส่งให้กับสหกรณ์เพื่อจำหน่าย

4. **ด้านการบริหารจัดการ** ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างตามแบบแผนอย่างมีระบบ โดยให้สมาชิกในกลุ่มได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ และร่วมกันจำหน่าย เพื่อเป็นการเพิ่มยอดในการผลิต และจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ และมีความต้องการให้มีหน่วยงานภายนอกเข้ามาร่วมกับกลุ่ม ในการบริหารจัดการกลุ่มให้เป็นรูปธรรม ยิ่งขึ้นมากขึ้นเพื่อให้กลุ่มคงอยู่ ไม่ต่างคนต่างทำ ไม่มีการระดมความรู้ ระดมกำลัง ระดมทุนเพื่อการผลิตที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า และไม่ให้เกิดการสูญหายของภูมิปัญญาชาวบ้าน มีการส่งเสริมให้มีการจัดอบรมหรือศึกษาดูงานจากกลุ่มอาชีพอื่นภายนอก

จากผลการศึกษารูปแบบที่ดีการส่งเสริมเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มหัตถกรรมด้านการบริหารจัดการสรุปได้ว่า มีคณะกรรมการฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายการบัญชีฝ่ายการประชาสัมพันธ์ ฝ่ายขายหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ผลิตออกมาให้เป็นตามความต้องการของลูกค้า

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาดังกล่าว มีข้อเสนอแนะ ดังนี้คือ

1. **ด้านการบริหารจัดการกลุ่มบุคคล** ควรเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปสนับสนุนให้มีการดำเนินการจัดโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน มีความต้องการให้คณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่ม ดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการ ให้มีการกำหนดหน้าที่ของแต่ละคนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เข้าทำงาน โดยการยึดถือความชำนาญเฉพาะอย่างและยึดถือความชำนาญเฉพาะบุคคล โดยเปิดโอกาสให้กับผู้อื่นที่มีความต้องการที่จะไปทำงานและต้องการให้มีการบริหารจัดการกลุ่มเป็นไปตามโครงสร้างที่ตั้งไว้โดยให้มีการระดมทั้งความคิด ทุน ภูมิปัญญาที่มีร่วมกันเพื่อไม่มีการสูญหายไปพร้อมกับผู้ที่มีความสามารถ ต้องการให้มีการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังเพื่อสืบทอดภูมิปัญญานี้ต่อไป

2. **ด้านการบริหารจัดการด้านการเงิน**ให้องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปสนับสนุนให้มีการพิจารณาการจัดสรรและการตั้งงบประมาณ เช่น จากการให้เงินทุนสนับสนุนเป็นการให้กู้เงินเพื่อก่อให้เกิดการเพิ่มทุน ไม่ให้แบบสูญเปล่า และสนับสนุนการบริหารจัดการด้านการบัญชีให้กลุ่มสามารถบริหารจัดการ เพื่อจัดสวัสดิการต่างๆ ให้กับสมาชิก

ในกลุ่มได้ และมีความต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นที่ปรึกษาในเรื่องการบริหารจัดการด้านเงินทุนให้เป็นระบบมากขึ้น สมาชิกทุกคนได้รับประโยชน์จากเงินทุนของกลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน สามารถก่อให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าของการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน

3. ด้านการบริหารจัดการด้านวัสดุ อุปกรณ์ เสนอให้องค์กรหน่วยงานต่างๆ หรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมีการช่วยพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ทันสมัย เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นตามความต้องการของลูกค้า และจัดทำหรือรวบรวมภูมิปัญญาความรู้ในเรื่องของวัสดุ อุปกรณ์ทุกชนิดต้องทำประวัติเอาไว้ เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้มีความรู้

4. ด้านการบริหารจัดการ เสนอให้กลุ่มได้มีการดำเนินการโดยการสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างตามแบบแผนอย่างมีระบบ โดยให้สมาชิกในกลุ่มได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ และร่วมกันจำหน่าย เพื่อเป็นการเพิ่มยอดในการผลิตและจำหน่าย และผลิตภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ และมีความต้องการให้มีหน่วยงานภายนอกเข้าร่วมกับกลุ่มในการบริหารจัดการกลุ่มให้เป็นรูปธรรม ยิ่งยืนมากขึ้นเพื่อให้กลุ่มคงอยู่ตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.(2549).มาตรฐานการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ.กรุงเทพฯ:กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

ศักย์วิวิศ สิงห์แผ่น. (2551). ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารโครงการของกลุ่มอาชีพ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร. รายงานการศึกษาระดับปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมคิด แก่นคำ. (2551). การดำเนินงานโครงการส่งเสริมอาชีพของสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลจาน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ. รายงานการศึกษาระดับปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สานุกรมไทยอีสานเล่ม 7. (2542). อุบลราชธานี: สำนักพิมพ์ ศิริธรรม ออฟเซ็ท.

องค์การบริหารส่วนตำบลปะอาว. (2553). แผนพัฒนาตำบลปะอาว.อุบลราชธานี.สำนักปลัด.

การพัฒนาสภาพแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่

Environmental Development of the Ban Rai Tambon Administrative Organization

สมพงษ์ จันทรรัตน์¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการพัฒนาสภาพแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 12 คน

ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาสภาพแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ดังนี้ 1) ด้านคมนาคม มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ทำให้ประชาชนในชุมชนได้รับความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น 2) ด้านโทรคมนาคม การพัฒนาด้านโทรคมนาคมต้องใช้งบประมาณสูงมาก ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ มีพื้นที่ที่ยากต่อการพัฒนา เนื่องจากพื้นที่ของ อบต. บ้านไร่ เป็นพื้นที่ราบเชิงเขา ปัญหาที่พบมากที่สุดคือการพัฒนาที่ไม่ต่อเนื่อง 3) ด้านไฟฟ้า การตั้งถิ่นฐานของประชาชนที่กระจัดกระจายกันอยู่ไม่เป็นกลุ่มและยังอยู่ห่างจากพื้นที่ชุมชนมาก ทำให้ไม่สามารถพัฒนาด้านไฟฟ้าให้กับประชาชนได้ งบประมาณไม่เพียงพอต่อการขยายเขตไฟฟ้า 4) ด้านแหล่งน้ำ ข้อมูลด้านแหล่งน้ำไม่ครบถ้วน โครงการด้านพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่หรือขนาดกลางไม่ได้รับ การสนับสนุนจากรัฐบาล พื้นที่พัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ไม่มีบุคลากรในการปฏิบัติงาน 5) ด้านป่าไม้ มีบุคลากรไม่เพียงพอต่ออำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ มีเครื่องมือเครื่องใช้ในการดูแลรักษาป่าไม้ไม่เพียงพอและไม่ทันสมัย มีงบประมาณจำกัดต่อการพัฒนาด้านป่าไม้

ข้อเสนอแนะ ควรจัดทำโครงการฟื้นฟูป่าชุมชน บริเวณต้นน้ำให้ยั่งยืนและต่อเนื่อง ควรจัดทำโครงการอนุรักษ์ทรัพยากร ทดแทนปุ๋ยเคมี และสารเคมีเพื่อปรับสภาพดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ สร้างจิตสำนึกให้คนรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติโดยให้ อบต.บ้านไร่สนับสนุนและให้ความรู้แก่ประชาชนให้ตระหนักถึงประโยชน์ของการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน

Abstract

This research had the objective of studying improvements in the environment made by the Ban Rai Tambon Administrative Organization (TAO) in Ban Rai District of Uthai Thani Province. Data were collected by in-depth interviews with 12 administrators and stakeholders. This study

¹ นักบริหารงานช่าง องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

found the following factors relate to improvement of the local environment: (1) Transportation links have been improved by the TAO to increase convenience of the local population; (2) To improve tele-communications requires large capital investment, and there is a lack of central budget support. The terrain is also not conducive to infrastructure development in this sector; (3) The dispersed nature of settlements makes it hard to expand rural electrification and budget is limited; (4) Data on water resources is incomplete, and large/medium size water resource development projects have not been approved by the government; (5) There are not enough staff to help protect the forested areas, and there is not enough equipment for forest protection. Based on this study, it is recommended that the TAO implement projects to rehabilitate community forests and watershed areas for greater sustainability. There should be an organic fertilizer production program to replace chemical fertilizer. There should be motivational campaigns to make the populace more conservation-minded with a greater appreciation of the natural resources. The TAO should provide leadership in educating the population and creating more community effort to improve the environment.

คำสำคัญ: การพัฒนาสภาพแวดล้อม

Keyword: Environmental Development

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่งเพราะทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยรักษาโรค พลังงาน สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งในอดีตกาลนั้นทรัพยากรธรรมชาติสามารถเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างไม่ขาดแคลนแล้วค่อยๆ ลดน้อยถอยลงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ จวบจนปัจจุบันแสดงให้เห็นเด่นชัดว่ามีแนวโน้มที่จะขัดสนในการเอื้อประโยชน์ดังกล่าวในอนาคต ทำนองเดียวกันคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงชีพของมนุษย์มีการปนเปื้อนมลพิษในอัตราที่เพิ่มขึ้นทั้งในดิน บรรยากาศ น้ำ อาหารและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่รู้คุณค่าและมากด้วยปริมาณตามจำนวนการเพิ่มอย่างรวดเร็วของประชากรโลก รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเพิ่มผลผลิตซึ่งจะเป็นการลดระยะเวลาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้สั้นลงและสร้างผลกระทบต่อสภาพสิ่งแวดล้อม เพราะเมื่อมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วยเทคโนโลยีใดก็ตามย่อมมีของเสียและ/หรือมลภาวะเกิดขึ้นเสมอ ซึ่งหลักการทางวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมกล่าวไว้ว่า “ไม่มีเทคโนโลยี

ใดในโลกนี้ที่มีประสิทธิภาพร้อยเปอร์เซ็นต์ ทรายใดที่มีการใช้ทรัพยากรย่อมมีของเสียและมลภาวะเกิดขึ้นไม่มากก็น้อย” จะเห็นได้ว่าในขณะที่เป้าหมายของการกินคืออยู่ที่การลดหน้าไป ในทาง การสร้างสรรค์เทคโนโลยีใหม่ๆ นั้น โลกและประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤติทางสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการลดจำนวนลงทั้งปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติที่ค่อยๆ สะสมตัวเองและแผ่ขยายขอบเขตออกไปอย่างช้าๆ และทวีความรุนแรงขึ้นอย่างไม่รู้ตัว (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2530, รัตริ ภาว, 2538)

การแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ ปัญหาความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศตามธรรมชาติ ตลอดจนปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมไม่อาจสำเร็จได้ถ้าขาดการให้ความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลในท้องถิ่น โดยเฉพาะในลักษณะการบริหารการปกครองในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งมีการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา ใช้ประโยชน์คุ้มครองส่งเสริมและรักษาคุณภาพทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นนั้นไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยสวัสดิภาพและการดำรงชีพของประชาชนในพื้นที่

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาสภาพแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ได้แก่ ด้านคมนาคม ด้านโทรคมนาคม ด้านไฟฟ้า ด้านแหล่งน้ำ และด้านป่าไม้เป็นแนวทางพัฒนา ปรับปรุง และให้ข้อเสนอแนะในการวางแผน การพัฒนาสภาพแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อันจะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น ในโอกาสต่อไป

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูลหลักรวมทั้งสิ้น 12 คน ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่

ผลการศึกษา

การพัฒนาสภาพแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ดังนี้

1. ด้านคมนาคม จากการศึกษา พบว่า การพัฒนาถนนภายในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ (อบต.บ้านไร่) ยังไม่สามารถพัฒนาได้เต็มที่ เนื่องจากงบประมาณขององค์การ

บริหารส่วนตำบลบ้านไร่ มีไม่เพียงพอต่อการพัฒนา การพัฒนาถนนของ อบต.บ้านไร่ ในบางเส้นทางได้พัฒนาและมีการปรับปรุงไปในทางที่ดีขึ้น การสัญจรไปมาก็สะดวกมากขึ้น แต่ก็ยังไม่ดีทั้งหมด ในปัจจุบันถนนที่เป็นลูกรังได้พัฒนาและปรับปรุงให้เป็นถนนคอนกรีต ลาดยาง ทำให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น การซ่อมแซมถนนใน อบต. บ้านไร่ บางครั้งก็ล่าช้าเนื่องจาก บุคลากรที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบทางด้านการสำรวจเส้นทางน้อย ทำให้ไม่สามารถทำงานได้ทันที เนื่องจากมีระเบียบ กฎเกณฑ์มากไปทำให้ไม่สามารถแก้ไขได้ทันที

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสภาพแวดล้อมของ อบต.บ้านไร่ ในด้านคมนาคมนั้นมีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ทำให้ประชาชนในชุมชนได้รับความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังปรับปรุงถนนของ อบต.บ้านไร่ ไม่ได้ทุกสาย เนื่องจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมของ อบต.บ้านไร่ ยังขาดงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ การดำเนินการก่อสร้างเพิ่มเติม และการซ่อมแซมถนนจึงเกิดความล่าช้า

2. ด้านโทรคมนาคม จากการศึกษา พบว่า การพัฒนาด้านโทรคมนาคม ของ อบต.บ้านไร่ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ เนื่องจากพื้นที่ตำบลบ้านไร่เป็นพื้นที่ราบเชิงเขามีภูเขา สลับซับซ้อนยากต่อการพัฒนาต่อระบบโทรคมนาคมให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ทุกครัวเรือนได้ อบต.บ้านไร่ มีประชากรไม่มาก ขั้นตอนการขยายพื้นที่อาศัยและพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นแหล่งที่อนุรักษ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ เขื่อนแม่แจ่ม ทำให้การพัฒนาโทรคมนาคมยังไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นการติดตั้งโทรศัพท์ของหมู่บ้านในครัวเรือนยังไม่ได้นิยมมากนัก เพราะค่าใช้จ่ายในการติดตั้งยังสูงอยู่ การติดตั้งโทรศัพท์ภายใน อบต.บ้านไร่ยังไม่ทั่วถึงเพราะประชาชนส่วนนิยมใช้โทรศัพท์ติดตามตัวหรือโทรศัพท์มือถือถือกันมากกว่าการติดตั้งโทรศัพท์หรือโทรคมนาคม ก็มีการติดตั้งอยู่บ้างในชุมชนในเมือง แต่ในพื้นที่ที่ห่างไกลยังมีจำนวนน้อย บางครั้งโทรคมนาคมในบางพื้นที่ชุมชนก็ยังสามารถใช้ได้ดี แต่บางพื้นที่ก็มีปัญหาเนื่องจากอาจจะห่างไกลจากตู้สายทำให้สัญญาณไม่ชัดเท่าที่ควร

3. ด้านไฟฟ้า จากการศึกษา พบว่า การพัฒนาด้านไฟฟ้าของ อบต.บ้านไร่ ส่วนใหญ่ประชาชนในหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้กันทุกครัวเรือน จะมีบ้างบางครอบครัวที่อยู่ห่างไกล และที่อยู่กันอย่างกระจัดกระจายทำให้ยากต่อการพัฒนา แต่ อบต.บ้านไร่ได้ดำเนินการติดตั้งระบบไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์มาสร้างระบบไฟฟ้าที่เรียกว่า ระบบโซลาร์เซลล์ แต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนภายในพื้นที่ และยังพบว่าบางช่วงที่มีไฟฟ้าใช้แล้วเกิดปัญหากระแสไฟฟ้าตกแล้วดับ ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน

ดังนั้น การพัฒนาด้านไฟฟ้าของ อบต.บ้านไร่ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน แม้ว่าประชาชนในหมู่บ้านจะมีไฟฟ้าใช้กันเกือบทุกครัวเรือน แต่ก็ยังมีปัญหาของเรื่องกระแสไฟฟ้าตก และติดๆ ดับๆ อยู่บ่อยๆ แต่ก็ยังมีบางครัวเรือนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ทาง อบต.บ้านไร่ ได้ดำเนินการติดตั้งระบบไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ผลิตไฟฟ้า จึงควรแก้ปัญหาโดยเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการขยายเขตไฟฟ้า และการขยายเฟสไฟฟ้า เพื่อความสะดวกของประชาชน

4. ด้านแหล่งน้ำ จากการศึกษาพบว่า แหล่งน้ำต่างๆ ของ อบต.บ้านไร่เป็นแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นเองทางธรรมชาติ เป็นแหล่งน้ำที่ก่อให้เกิดสิ่งมีชีวิตต่างๆ มากมาย แต่ปัจจุบันเกิดปัญหาการพังทลายของดินที่เกิดจากน้ำมือของมนุษย์ การตัดไม้ทำลายป่าและดันน้ำเป็นอย่างมาก จนทำให้หน้าดินถูกกัดเซาะและไหลลงสู่แม่น้ำคลองจนเกิดการดินเลนจนไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ในปริมาณที่มากพอที่จะเก็บไว้ใช้ในฤดูแล้งได้ การพัฒนาด้านแหล่งน้ำในเขต อบต. บ้านไร่ มีความยากลำบาก เนื่องจากพื้นที่ที่จะดำเนินการพัฒนาติดต่อกับพื้นที่ของประชาชน ทำให้ประชาชนไม่ยอมให้พื้นที่ทำการก่อสร้างหรือพัฒนาแหล่งน้ำได้ การพัฒนาด้านแหล่งน้ำของ อบต.บ้านไร่ มีประสิทธิภาพพอสมควรแต่ด้วยมีปัจจัยหลายด้านทำให้การพัฒนาไม่สามารถทำได้เต็มที่เพราะ อบต.บ้านไร่ ยังมีโครงการที่รอการพัฒนาอีกมากมายจึงไม่สามารถพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งอย่างเต็มที่ได้ ด้านแหล่งน้ำ ของ อบต.บ้านไร่ จำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องความปลอดภัยของผู้ใช้น้ำหรือคุณภาพน้ำที่สะอาดปราศจากสิ่งเจือปนที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ที่ใช้น้ำของ อบต.บ้านไร่ ในการอุปโภค – บริโภค แหล่งน้ำต่าง ๆ ที่อยู่ในเขต อบต.บ้านไร่ ยังไม่เพียงพอเพราะยังมีบางส่วนที่ยังไม่มีน้ำอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือน เนื่องจากประชาชนแยกกันอยู่เป็นกลุ่ม และกระจัดกระจายทำให้ยากต่อการพัฒนาระบบแหล่งน้ำ ในปัจจุบันนี้ระบบประปาหมู่บ้าน ประปาภูเขา บ่อบาดาล ถึงเก็บน้ำฝน และบ่อน้ำตื้นมีทั่วถึงเกือบทุกครัวเรือน แต่การสร้างฝายกักเก็บน้ำ สระน้ำยังมีไม่ทั่วถึงและประชาชนยังมีความต้องการน้ำอยู่ เพื่อใช้ในการปลูกผัก ทำสวนทำไร่

แต่อย่างไรก็ดีระบบประปาหมู่บ้าน ยังไม่ทั่วถึงเนื่องจากครัวเรือนบางกลุ่มอยู่ห่างจากแหล่งผลิตน้ำประปา หมู่บ้านมาก ไม่สามารถส่งน้ำให้ใช้อุปโภค-บริโภค ส่วนแหล่งน้ำอื่นๆ นั้น ไม่สามารถจัดทำได้ เพราะพื้นที่บางส่วนไม่สามารถขุดสระน้ำ ทำอ่างเก็บน้ำหรือฝาย ได้ ส่วนน้ำบาดาลมีส่วนประกอบของสนิมเหล็กและหินปูนมากไม่สามารถนำน้ำมาบริโภคภายในครัวเรือนได้ระบบประปาที่มีอยู่ในปัจจุบัน บางพื้นที่ก็ใช้การได้อยู่ แต่บางที่ก็สมควรที่มีการซ่อมแซมหรือ ก่อสร้างใหม่ เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพในการที่จะให้ประชาชนบริโภคใช้งาน ถ้า

มองในภาพรวมสามารถใช้การได้ดีพอสมควร แต่ก็ยังมีปัญหาให้ต้องแก้ไขกันอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะระบบสูบน้ำที่ต้องใช้อุปกรณ์ไฟฟ้ามาเป็นส่วนสำคัญในการผลิตน้ำประปาหมู่บ้าน และเรื่องท่อเมนส่งน้ำที่ฝังท่อเมนส่งน้ำบริเวณไหล่ถนนของ อบต.บ้านไร่ ไม่มีความลึกมากพอที่จะป้องกันท่อเมนส่งน้ำได้จากการทำไร่ของเกษตรกรที่ต้องใช้เครื่องจักรกลขนาดใหญ่ในการทำงาน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าด้านแหล่งน้ำต่างๆ ที่ใช้ในพื้นที่ของ อบต.บ้านไร่เป็นแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และน้ำฝนเป็นหลัก จึงส่งผลให้ประชาชนในหมู่บ้าน ไม่มีน้ำใช้อุปโภค – บริโภคได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากการตัดไม้ทำลายป่า ทำลายต้นน้ำ จนทำให้หน้าดินถูกกัดเซาะ และไหลลงสู่ แม่น้ำลำคลอง จนเกิดการตื้นเขินไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ในปริมาณที่มากมาย ระบบ ประปาหมู่บ้านที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ควรที่จะมีการปรับปรุงซ่อมแซม เพราะมีสนิมเหล็กและหินปูนมาก เนื่องจากการใช้งานมาเป็นเวลานาน ประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ต้องการให้ อบต.บ้านไร่ เร่งแก้ไขปัญหาระบบแหล่งน้ำเป็นสำคัญ

5. ด้านป่าไม้ จากการศึกษา พบว่า การพัฒนาด้านป่าไม้ ยังไม่มีความสมบูรณ์มากนัก เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของ อบต.บ้านไร่เป็นเขตอนุรักษ์ แต่ถูกทำลายลงไปอย่างมากโดยเฉพาะด้านป่าไม้ และเหมืองแร่ อบต.บ้านไร่ได้มีการดำเนินการโครงการต่างๆ เพื่อที่รักษา และอนุรักษ์ป่าไม้และเหมืองแร่ไว้แต่ก็ถูกนายทุนเข้าบุกรุกทำลายเช่นเคย โดยอำนาจหน้าที่ของ อบต.บ้านไร่มีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อยู่แล้วจึงทำให้ อบต.บ้านไร่กำหนดแนวทางในการพัฒนาป่าไม้และส่งเสริมให้ประชาชนได้ตระหนักถึงโทษของการทำลายป่าไม้ ทำให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นจำนวนมากสามารถเพิ่มพื้นที่ป่าและรักษาป่าไม้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านป่าไม้ของ อบต.บ้านไร่ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการปลูกป่าชุมชน โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ และเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการพิจารณาอนุญาตสัมปทานบัตรในการทำเหมืองแร่ต่างๆ โดยเสนอในที่ประชุมให้ผู้ที่ได้รับสัมปทานเหมืองแร่ จะต้องปรับปรุงพื้นที่ของเหมืองที่ไม่สามารถทำเหมืองได้ให้เป็นป่าชุมชนถาวรและยังทำโครงการให้ความรู้แก่ชาวบ้านรู้ถึงประโยชน์ของป่าไม้ในด้านต่างๆ ยังเข้าร่วมกับประชาชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ ป่าไม้ในพื้นที่ของ อบต.บ้านไร่ ยังมีการบุกรุกป่าไม้และยังมีการทำเหมืองแร่ดินขาวอยู่ในพื้นที่ ซึ่งการบุกรุกป่าไม้เกิดขึ้นจากประชาชนแผ้วถางทำลายป่าไม้และเพาะปลูกพืชไร่เพื่อทำการประกอบอาชีพ ส่วนเหมืองดินขาวนั้นได้รับสัมปทานจากรัฐซึ่งก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินภาษีส่งกลับมาพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนได้

ดังนั้น พื้นที่ส่วนใหญ่ของ อบต.บ้านไร่ยังมีความสมบูรณ์เป็นธรรมชาติอยู่ค่อนข้างมาก ทาง อบต.บ้านไร่จึงมีแนวทางในการที่จะอนุรักษ์ธรรมชาติแบบยั่งยืน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้งส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงโทษของการตัดไม้ทำลายป่า และยังมี การปลูกฝังให้ประชาชนรัก และหวงแหนธรรมชาติ ดูแลและรักษาธรรมชาติที่มีประโยชน์ พร้อมทั้งมีการรณรงค์ให้มีการปลูกป่าทดแทน เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าและรักษาธรรมชาติให้คงอยู่ตลอดไป

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ดังนี้

1. ด้านคมนาคม จากการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านคมนาคม คืองบประมาณของ อบต.บ้านไร่ ที่มีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอต่อการพัฒนาทางด้านคมนาคมให้มีความปลอดภัยและมีความมั่นคงได้ ปัญหาด้านบุคลากรที่มีความชำนาญด้านสิ่งแวดล้อม ในการที่ดำเนินการแก้ไข ปัญหาเรื่องถนนหนทาง ปัญหาคือการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ และดูแลด้านคมนาคมของประเทศที่ยังมีความผิดพลาดจนทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ในทางปฏิบัติงานทางด้านการพัฒนาระบบคมนาคมให้มีความสะดวกสบายประชาชนสามารถใช้ระบบคมนาคม ได้อย่างปลอดภัย อุปสรรคด้านคมนาคม คือ เจ้าหน้าที่ของ อบต.บ้านไร่ ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้สามารถรองรับการขยายตัวของชุมชนได้ และประชาชนในพื้นที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการดำเนินการโครงการพัฒนา

ดังนั้น อบต.บ้านไร่ จะต้องศึกษาถึงสภาพปัญหาด้านคมนาคม การจราจรของชุมชน ตลอดจนแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและวางแผนในการคมนาคมในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยอาจจะจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็น เพื่อให้มีถนนหนทางในชุมชนที่มีความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย อีกทั้งต้องพัฒนาบุคลากรของ อบต. ให้มีความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากที่สุด ควรมีการพัฒนาเส้นทางหลักในการเชื่อมต่อหมู่บ้านกับหมู่บ้านให้เป็นถนนลาดยางทุกเส้นสาย ถนนบางเส้นของ อบต.บ้านไร่ ควรมีการดูแลให้มีความมั่นคงแข็งแรง ไม่ว่าจะเป็นถนนประเภทใดให้มีความกว้างขวางและมีป้ายบอกเตือนต่างๆ อย่างมีมาตรฐาน และควรมีให้มีแสงสว่างตามทางของถนนให้มากพอ ทำให้เกิดความปลอดภัยมากที่สุด

2. ด้านโทรคมนาคม จากการศึกษา พบว่า ปัญหาด้านโทรคมนาคม คือการพัฒนาด้านโทรคมนาคมต้องใช้งบประมาณสูงมาก การพัฒนาด้านโทรคมนาคม ภายใน อบต.บ้านไร่ ยังมี

อุปสรรคทางด้านพื้นที่ที่ยากต่อการพัฒนาถ้าหากต้องการพัฒนาจะต้องใช้งบประมาณมากซึ่ง อบต.บ้านไร่ไม่สามารถดำเนินการได้ การพัฒนาด้านโทรคมนาคมทุกด้านยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ของ อบต. บ้านไร่ ขาดการสนับสนุนจากภาคเอกชนในการดำเนินการก่อสร้างโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโทรคมนาคมขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ

อุปสรรคคือ พื้นที่ของ อบต. บ้านไร่ เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาและพื้นที่การเกษตร เขตพื้นที่ของ อบต.บ้านไร่ ยังคงมีลักษณะเป็นพื้นที่ชนบทห่างไกลจากความเจริญจึงจำเป็นมากในการพัฒนาด้านโทรคมนาคมแต่ก็ควรจะมีการเตรียมตัว หรือเตรียมพื้นที่รองรับการขยายตัวของชุมชนเมืองในอนาคต อบต.บ้านไร่ มีพื้นที่กว้างก็จริงแต่มีประชาชนน้อยจึงทำให้เกิดปัญหาการพัฒนาด้านโทรคมนาคมเพราะไม่มีภาคเอกชนที่ดำเนินการด้านโทรคมนาคมมาพัฒนา ปัญหาที่พบมากที่สุดคือการพัฒนาที่ไม่ต่อเนื่องทำๆ หยุดๆ จนก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายของประชาชนที่มีความต้องการระบบโทรคมนาคมของรัฐบาลเลยหันไปใช้ระบบโทรคมนาคมของเอกชน แม้ว่าจะต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบโทรคมนาคม การสนับสนุนจากภาครัฐในการให้ความร่วมมือพัฒนาการระบบโทรคมนาคมให้มีความเชื่อมโยงกันทุกแบบ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของการพัฒนาระบบโทรคมนาคมภายในชุมชน อบต.บ้านไร่ยังขาดบุคลากรด้านโทรคมนาคมที่มีความชำนาญงานด้านโทรคมนาคมทุกด้าน

ดังนั้น ปัญหาในการพัฒนาด้านโทรคมนาคม คือขาดงบประมาณในการพัฒนาระบบโทรคมนาคมอย่างต่อเนื่อง ขาดวัสดุ-อุปกรณ์ การจัดหา การดูแลรักษา อีกทั้งขาดความรู้ความเข้าใจในระบบโทรคมนาคม จึงควรมีแนวทางแก้ไข เพิ่มงบประมาณให้เพียงพอ โดยให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจัดทำงบประมาณสนับสนุน อบต.บ้านไร่ ต้องเข้าไปดูแลและให้ความช่วยเหลือจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาโทรคมนาคมให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น อบต.บ้านไร่ ควรที่จะสร้างความตระหนัก ความรับผิดชอบของบุคลากร โดยส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมอบรม สัมมนา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการในการพัฒนาระบบโทรคมนาคมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จึงควรให้ อบต.บ้านไร่ จัดเก็บข้อมูลของแต่ละพื้นที่ เพื่อประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องการพัฒนาระบบโทรคมนาคมต่อไป

3. ด้านไฟฟ้า จากการศึกษา พบว่า ปัญหาด้านไฟฟ้า คือ การตั้งถิ่นฐานของประชาชนที่กระจัดกระจายกันอยู่ไม่เป็นกลุ่ม และยังอยู่ห่างจากพื้นที่ชุมชนมากทำให้ไม่สามารถพัฒนาด้านไฟฟ้าให้กับประชาชนได้ ทำให้ยากต่อการพัฒนาด้านไฟฟ้า ระบบจ่ายกระแสไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคที่ไม่สม่ำเสมอเกิดไฟฟ้ามดับอยู่บ่อย ปัญหาระบบการ

ป้องกันอุปกรณ์ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ระบบการ ตรวจสอบอุปกรณ์และเครื่องมือให้มีความ
สมบูรณ์อยู่ตลอดเวลา ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอต่อการขยายเขตไฟฟ้า ไม่ได้รับการ
สนับสนุนจากภาครัฐวิสาหกิจของประเทศไทยเท่าที่ควร การขยายเขตไฟฟ้าแต่ละครั้งต้องใช้
งบประมาณสูง และการติดต่อประสานงานระหว่างการไฟฟ้ากับ อบต.บ้านไร่ยังมีความล่าช้า
ทางด้านเอกสารและหน่วยงานกับประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการใช้ไฟฟ้ายังมีความยากจนอยู่

ดังนั้น ด้านการไฟฟ้าจึงเป็นปัญหาที่สำคัญมาก อบต.บ้านไร่ ควรที่จะตระหนักถึง
ความสำคัญและควรที่จะเร่งแก้ไขโดยด่วน ซึ่งปัญหาที่พบบ่อยที่สุดก็คือเฟสไฟฟ้าไม่เพียงพอ
ทำให้ไฟฟ้าตกและดับอยู่เสมอ อบต.บ้านไร่จึงควรพัฒนาระบบจ่ายกระแสไฟฟ้า โดยขยายเขต
ไฟฟ้าและเพิ่มเฟสไฟฟ้าให้มากขึ้น แต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องของงบประมาณที่จะมาดำเนินการ
พัฒนาเพราะ ขาดงบประมาณดังกล่าว อีกทั้งภูมิประเทศในพื้นที่ อบต.บ้านไร่ เป็นเนินเขา
สลับกัน แต่ทาง อบต.บ้านไร่ก็ได้มีการแก้ไขปัญหาโดยการจัดให้มีการผลิตกระแสไฟฟ้าด้วย
เซลล์แสงอาทิตย์ เพราะสามารถผลิตไฟฟ้าได้ทุกหนแห่ง ไม่ว่าจะเป็นภูมิประเทศแบบไหน
หรือในถิ่นที่ทุรกันดาร อบต.บ้านไร่ก็มีบทบาทสูงในการพัฒนาด้านการไฟฟ้าให้ประชาชนใน
หมู่บ้านได้รับความสะดวกสบายมากที่สุด

การติดตั้งไฟฟ้าของ อบต.บ้านไร่ ควรมีการติดตั้งให้มากกว่าเดิม เนื่องจากบางพื้นที่มี
ไฟฟ้าใช้ยังไม่ทั่วถึง บางพื้นที่ก็มีการขยาย และติดตั้งไฟฟ้า ทำให้ประชาชนเกิดความ
สะดวกสบาย แต่ในบางพื้นที่ที่ยังไม่มีการติดตั้งไฟฟ้า อบต.บ้านไร่ ควรมีการดำเนินการ
โดยเร็ว ถ้ามองในภาพรวม อบต.บ้านไร่มีไฟฟ้าใช้กันส่วนใหญ่ แต่ยังมีพื้นที่บางแห่งที่ยังไม่มี
ไฟฟ้าใช้ ควรมีการพัฒนาระบบไฟฟ้าให้ดีขึ้น และควรมีไฟฟ้าส่องสว่างในพื้นที่ที่เป็นทางแยก
ให้มากขึ้น เพื่อการป้องกันและมีความปลอดภัยมากขึ้น เวลาไฟฟ้าขัดข้อง ไฟฟ้าดับบ่อยควรมี
การสื่อสารให้เร็วขึ้น โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องแก้ไขปัญหาไฟฟ้าให้ประชาชนได้รับความ
สะดวกสบายมากขึ้น

4. ด้านแหล่งน้ำ จากการศึกษา พบว่า ปัญหาด้านแหล่งน้ำคือข้อมูลด้านแหล่งน้ำไม่
ครบถ้วนโครงการด้าน พัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่หรือขนาดกลางไม่ได้รับการสนับสนุนจาก
รัฐบาล พื้นที่พัฒนาแหล่งน้ำ ขนาดใหญ่ไม่มีบุคลากรในการปฏิบัติงาน เครื่องจักรไม่เพียงพอ
ขาดความร่วมมือจากภาคประชาชน และขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบด้าน
แหล่งน้ำ

ดังนั้น ปัญหาด้านแหล่งน้ำคือการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค จะต้องพัฒนาและ
ปรับปรุง แหล่งน้ำบาดาล พื้นที่กักเก็บน้ำขนาดใหญ่ เพื่อให้มีน้ำเพียงพอ และจัดสรรน้ำให้มี

การกระจายอย่างทั่วถึง อีกทั้งระบบประปาหมู่บ้านที่มีอยู่ในปัจจุบัน ก็ควรที่จะมีการปรับปรุงซ่อมแซม เพราะมีสนิมเหล็กและหินปูนมาก เนื่องจากการใช้งานมาเป็นเวลานาน และ อบต.บ้านไร่ควรที่จะให้ประชาชนในหมู่บ้านตระหนักถึงความสำคัญของน้ำ ประโยชน์ของการใช้น้ำ วรรณคดีให้น้ำอย่างคุ้มค่าที่สุด

จึงควรมีการพัฒนาแหล่งน้ำต่างๆ ของอบต.บ้านไร่ให้มีระบบการพัฒนาแหล่งน้ำที่สมบูรณ์ถูกต้องตามหลักวิศวกรรมทางด้านแหล่งน้ำรูปแบบการพัฒนายั่งยืน และไม่ทำลายทรัพยากร ธรรมชาติทางด้านต่างๆ ให้คงสภาพเดิมมากที่สุด ควรมีการจัดทำแหล่งน้ำขนาดใหญ่ เช่น อ่างเก็บน้ำหรือเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำไว้อุปโภค-บริโภค ภายในครัวเรือนและเพื่อการเกษตรกรรมควรมีการตรวจสอบแหล่งน้ำอย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่จะพัฒนาแหล่งน้ำต่างๆ ให้มีใช้การได้สอยและอุปโภค-บริโภคได้ตลอดไป

5. ด้านป่าไม้ จากการศึกษา พบว่า ปัญหาด้านป่าไม้ คือ อบต. บ้านไร่ มีบุคลากรไม่เพียงพอต่ออำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ และมีงบประมาณจำกัดต่อการพัฒนาด้านป่าไม้

อุปสรรค คือ เจ้าหน้าที่ของ อบต.บ้านไร่มีเครื่องมือเครื่องใช้ในการดูแลรักษาป่าไม้ น้อยมากและไม่ทันสมัย คนขาดจิตสำนึกในด้านรักและหวงแหนป่าไม้คิดแต่จะกอบโกยจากธรรมชาติเอาประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ ประชาชนในเขตเมืองมีการขยายตัวเข้ามาในเขตป่าสงวน ป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์ เพิ่มมากขึ้นมีการบุกรุกป่าเพื่อทำไร่ และตัดต้นไม้เพื่อปลูกสร้างบ้านเพิ่มมากขึ้นทุกปีประชาชนในเขตพื้นที่มีการขายที่ดินให้กับนายทุนเพื่อสร้างเป็นรีสอร์ท และตนเองก็ขึ้นไปบุกรุกป่าสงวนเพื่อเป็นที่ดินทำกินทดแทนของเดิมที่ขายไปให้กับนายทุนทั้งหลาย ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐบาลอย่างจริงจัง ขาดบุคลากรที่จะมาทำหน้าที่ในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าไม้อย่างถาวร และขาดงบประมาณในการพัฒนาป่าไม้อย่างต่อเนื่อง

ปัญหาด้านป่าไม้ยังคงมีประชาชนบางกลุ่มที่ส่งเสริมให้มีการทำลายป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้ได้รับความเสียหายแต่ก็ถือว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับประชาชนที่มีความคิดจะอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาอีกคงจะเป็นคนบางกลุ่มที่ยังทำลายป่าไม้อยู่อย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการตัดไม้ การไถพื้นที่ทำการเพาะปลูกบริเวณที่ราบเชิงเขาซึ่งไม่ใช่พื้นที่ของประชาชน การพัฒนาด้านป่าไม้ภายใน อบต.บ้านไร่ ควรมุ่งเน้นไปที่ทรัพยากรป่าไม้ ถ้าหากป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างมหาศาลไม่ว่าด้านใดก็ตาม

จึงควรให้ความรู้แก่ประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ของ อบต.บ้านไร่ รู้ถึงประโยชน์และโทษของการทำร้ายป่าไม้และส่งเสริมให้ประกอบอาชีพ โดยอาศัยป่าไม้เป็นปัจจัยหลักในการ

ประกอบอาชีพ แต่ไม่ใช่ไปบุกรุกป่า หรือทำลายป่าไม้ ควรมีการพัฒนาป่าไม้แบบยั่งยืน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ และจำกัดพื้นที่ทำลายป่าไม้พร้อมทั้งมีการปลูกทดแทนโดยยังคงสภาพเดิมของป่าไม้ให้มากที่สุด ควรจัดให้มีการพัฒนาป่าไม้ทางด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่องและขยายพื้นที่ในการอนุรักษ์ป่าไม้ให้มีความยั่งยืน จัดให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูลกันและกันโดยไม่ทำลายธรรมชาติ การพัฒนาป่าไม้นั้นต้องใช้เวลาอย่างมากในการดูแลจึงจะเห็นผล

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า อบต. บ้านไร่เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ มีป่าไม้ ภูเขา แต่ระยะหลังก็เริ่มมีการตัดไม้ทำลายป่า บุกรุกป่าสงวน เพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มบางพวก มีนายทุนเพื่อสร้างรีสอร์ท ซึ่งเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของป่าไม้ ส่งผลกระทบเกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของประชาชนทั้งชุมชน การกระทำความผิดจึงเป็นสาเหตุที่ต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่ง อบต.บ้านไร่ ควรที่จะส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการปลูกป่าชุมชน โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ให้มีการปลูกป่าถาวร เพื่อให้ธรรมชาติอยู่คู่ชุมชนยืดยาวต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา พบว่า อบต.บ้านไร่ ควรจัดทำโครงการฟื้นฟูป่าชุมชน บริเวณต้นน้ำให้ยั่งยืนและต่อเนื่อง ควรจัดทำโครงการปฎิอินทรีย์ ทดแทนปุ๋ยเคมี และสารเคมีเพื่อปรับสภาพดิน ให้มีความอุดมสมบูรณ์จะได้ไม่ต้องไปบุกรุกป่าเพิ่ม ส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน เรียนรู้พืชสมุนไพรในป่า สร้างจิตสำนึกให้คนรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในเขต อบต.บ้านไร่ สนับสนุนและให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้ ตระหนักถึงประโยชน์ของการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ให้ชุมชนสามารถอยู่กับสภาพแวดล้อมภายในชุมชนแบบพึ่งพากันและกัน หากมีทรัพยากรธรรมชาติสิ่งหนึ่งสิ่งใดหมดลง ควรหาวิธีที่จะนำทรัพยากรธรรมชาติบางอย่างมาทดแทน หน่วยงานภาครัฐและหน่วยท้องถิ่นควรร่วมกันพัฒนาสภาพแวดล้อมภายใน อบต.บ้านไร่ ให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีต และให้มีการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่พื้นที่ให้ยังคงอยู่ หรือกำหนดการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด และต้องการให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณให้กับท้องถิ่นต่างๆ โดยคำนึงถึงจำนวนพื้นที่ที่รับผิดชอบว่ามากน้อยเพียงใดให้มีความเหมาะสมซึ่งจะได้งบประมาณที่ได้มาพัฒนาสภาพแวดล้อมภายใน อบต.บ้านไร่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. (2550). **รวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ.

ดำรงศักดิ์ ชัยสนิทและสุนี เลิศแสงกิจ. (2537). **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: วังอักษร.

ราตรี ภารา. (2538). **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

ศุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์. (2534). **ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อโลก (เอกสารชุดสอนกฎหมายสิ่งแวดล้อม)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. (2530). **รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ.2525-2529**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ.

**ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่
กลองใหญ่ภายหลังการถ่ายโอนการศึกษาสู่องค์การบริหารส่วนตำบลโมโกร**
**Problems and Solutions to Management of the Border Patrol Police Schools in
Ban Mae Klong Yai Village After Decentralization to the Mokro Tambon
Administrative Organization**

ภาณุพงศ์ หาญดับเหล็ก¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่ ภายหลังการถ่ายโอนการศึกษาสู่องค์การบริหารส่วนตำบลโมโกร โดยศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทและมีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารงานของโรงเรียนจำนวน 41 คน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานบุคคลไม่มีระเบียบเป็นของโรงเรียน ต้องใช้ระเบียบที่อิงกับพนักงานส่วนตำบล ทำให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติงาน โดยมีความเข้าใจไม่ตรงกัน และไม่มี การสอบบรรจุผู้ช่วยและจัดสรรผู้อำนวยการ โรงเรียนลงสู่ตำแหน่ง ทำให้ตำแหน่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานของโรงเรียนว่าง หรืออยู่ได้ไม่นานก็ขอโอนย้ายทำให้ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนขาดความต่อเนื่องส่งผลเสียต่อนักเรียนเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังขาดความภาคภูมิใจในตำแหน่งครูผู้ช่วยที่สังกัดท้องถิ่น ทำให้ขาดความทุ่มเท ความกระตือรือร้นให้กับงาน โดยแนวทางการแก้ไขปัญหาต้องขึ้นอยู่กับกฎ ระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ให้ชัดเจนในการใช้ระเบียบการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัดท้องถิ่นเอง การใช้ระเบียบการบริหารงานด้านงบประมาณ/พัสดุ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความสับสนระเบียบวิธีการปฏิบัติที่ตรงกัน รวมทั้งจัดสรรเงินอุดหนุน ให้กับโรงเรียนที่สังกัดท้องถิ่นเพิ่มเติมที่ต้องใช้งบประมาณที่สูง เช่น อาคารเรียน เทคโนโลยีที่ทันสมัยต่างๆ ให้เหมาะสมต่อการพัฒนาการเรียนของนักเรียน

Abstract

This research had the objective of developing guidelines for addressing problems of the schools managed by the Border Patrol Police (BPP) in Ban Mae Klong Yai Village after decentralization to the Mokro Tambon Administrative Organization (TAO). Data were collected by in-depth interviews with 41 key informants. This study found that the schools do not have a

¹ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

personnel management system of their own but must rely on staff of the TAO and this creates confusion. There have been delays in recruitment of assistant instructors and school administrators and this reduces efficiency of operations and learning activities with adverse consequences for students. There is no higher sense of pride in being an assistant instructor in remote rural locations and this reduces motivation to excel. There needs to be better implementation of the Ministry of Interior regulations which direct schools to conduct their own personnel management. There should be a clear and consistent application of regulations on budgeting and procurement to reduce confusion. There should be more support budget for remote schools to improve school buildings and to install modern information technology to improve learning.

คำสำคัญ: ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา

Keyword: Problems and Solutions to Management

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีจุดกำเนิดมาจากเมื่อ 50 ปีมาแล้ว ที่หมู่ลาดตระเวนชายแดน ตำรวจพลร่มเข้าไปในหมู่บ้านชาวเขา และได้พบเห็นว่าไม่มีใครพูดไทยได้ แม้ว่าจะมีเด็กวัยเรียนจำนวนมาก แต่ก็ไม่มีใครไปจัดตั้งโรงเรียนในหมู่บ้านเหล่านั้น หากปล่อยทิ้งไว้ อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศได้ ดังนั้น ตำรวจตระเวนชายแดนจึงได้ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไทลื้อคนนาคม ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ 7 มกราคม 2499 เพื่อสอนให้เด็กชาวเขาและประชาชนในถิ่นทุรกันดาร ได้เรียนรู้ภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย เป็นสื่อกลางในการสร้างความคุ้นเคยและไว้วางใจให้เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านและตำรวจตระเวนชายแดน อันเป็นแนวทางของการพัฒนาที่ถาวรและนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไป ด้วยพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ - พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชมราชชนนี จึงได้พระราชทานพระราชทรัพย์สร้างโรงเรียน มีอาคารเรียนถาวร สื่ออุปกรณ์การเรียนต่างๆ อีกทั้งโรงเรียนตลอด มีความเจริญก้าวหน้าขยายออกไปในอีกหลายพื้นที่

รูปแบบการจัดการศึกษาของ ร.ร.ตชด. นั้น เป็นโรงเรียนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีที่ตั้งกระจายอยู่ตามแนวชายแดนพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกลการคมนาคมทั่วทุกภาคของประเทศ ปรัชญาของโรงเรียนคือ "สร้างภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สัมฤทธิ์ผลความมั่นคง" จากเริ่มต้นจนถึงปัจจุบันมีโรงเรียน

ทั้งสิ้น 713 โรงเรียนส่วนชุกเลิกลงไปเนื่องจากประชาชนย้ายถิ่นฐาน และบางส่วนมอบโอนให้กระทรวงศึกษาธิการเนื่องจากพื้นที่ที่มีความเจริญเข้าถึงในปีการศึกษา 2548 มีโรงเรียนประถมศึกษา 189 โรง เปิดสอนระดับอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 และโรงเรียนมัธยมศึกษา 2 โรงเรียนเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพและสายสามัญ นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวเกษตรกร มีหลากหลายเชื้อชาติ อาทิ ไทยพุทธ ไทยมุสลิม ไทยใหญ่ ไทยภูเขา เช่น กระเหรี่ยง ลัวะ ม้ง มูเซอ จีนฮ่อ อีเก้อ เป็นต้น และครูของโรงเรียน ตชด. เป็นตำรวจตระเวนชายแดน ไม่ได้มีความรู้วิชาครูมาก่อน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้และทักษะทางการสอนให้แก่ ครู ตชด. ทั้งการศึกษาระยะยาวเพื่อเพิ่มคุณวุฒิทางการศึกษา และการฝึกอบรมระยะสั้น ด้านเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาต่างๆ อย่างต่อเนื่องด้วยความพยายามและความมุ่งมั่นของตำรวจตระเวนชายแดน ทำให้ชาวเขาและประชาชนใกล้เคียงจำนวนมากสามารถอ่านออกเขียนได้ ดังนั้นองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) จึงได้มอบรางวัลเกียรติยศด้านการรู้หนังสือของสมาคมการอ่านระหว่างประเทศประจำปี 2532 ให้แก่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

องค์การบริหารส่วนตำบลโมโกร อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก เป็นหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ที่จะต้องเตรียมพร้อมในการรองรับการถ่ายโอนภารกิจทางด้านการศึกษา โดยได้มีการจัดตั้ง ส่วนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2549 เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารจัดการการศึกษาตามอำนาจหน้าที่ เช่น ศูนย์พัฒนา เด็กเล็กในสังกัด ซึ่งมีจำนวน 8 แห่ง และในปี พ.ศ. 2551 องค์การบริหารส่วนตำบลโมโกร ได้รับถ่ายโอนภารกิจการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านแม่กลองใหญ่ หมู่ที่ 4 จำนวน 1 โรงเรียนสังกัด กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34 จังหวัดตาก มาอยู่ในสังกัด โดยเปิดทำการเรียนการสอนในระดับอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียน จำนวน 345 คน ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในพื้นที่เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม โดยในระยะเวลาที่ผ่านมาได้ดำเนินการบริหารงานโรงเรียนถ่ายโอนตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลโมโกร ซึ่งประกอบด้วย การบริหารการเงิน การคลัง การงบประมาณและการพัสดุ การวิชาการ การบริหารงานทั่วไป และการบริหารงานบุคคล โดยการบริหารงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่ จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ปัญหาที่มีผลต่อการบริหารงานของโรงเรียน มีดังนี้ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงบประมาณและพัสดุ ด้านวิชาการ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ด้านปัญหาอื่นๆ

ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวฯ เป็นปัญหาในปัจจุบันที่กำลังประสบอยู่ในการบริหารงานซึ่งจะส่งผลกระทบต่อไปถึงระบบการเรียนการสอน ของบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งตัวเด็กนักเรียนและผู้ปกครอง โดยเฉพาะจะกระทบต่อเด็กนักเรียนยิ่งสภาพพื้นที่ของอำเภออุ้มผางที่อยู่ห่างไกลและทุรกันดารเนื่องจากห่างจากตัวจังหวัดตากถึง 246 กิโลเมตร และประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษา น้อย ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่จะประโยชน์ต่อการบริหารงานของโรงเรียน การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาถึงผลของการบริหารงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่ภายหลังการถ่ายโอนการศึกษาสู่องค์กรบริหารส่วนตำบลโมโกร เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาการบริหารงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่ และเพื่อศึกษาถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาของการบริหารงานของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่ภายหลังการถ่ายโอนการศึกษาสู่องค์กรบริหารส่วนตำบลโมโกร

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษานี้ กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 8 คน ได้แก่ รักษาการผู้อำนวยการโรงเรียน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ครูผู้ช่วย ครูจ้างเหมา บุคลากรสนับสนุนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สพฐ.ที่ใกล้เคียง ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโมโกรหมู่ที่ 4 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม จำนวน 33 คน ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 9 คน ตัวแทนผู้ปกครองแต่ละชั้นเรียน จำนวนชั้นละ 2 คน รวม 14 คน คณะกรรมการนักเรียนของโรงเรียน จำนวน 10 คน

ผลการศึกษา

ปัญหาการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ไม่มีนโยบายเปิดสอบครูผู้ช่วย และบุคลากรทางการศึกษาเองทำให้ต้องขอใช้บัญชีจากเขตพื้นที่การศึกษา และกำหนดระเบียบการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้การพัฒนาการศึกษามีความต่อเนื่องและมีคุณภาพเทียบเท่าการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

2. ไม่มีระเบียบที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการ โรงเรียนที่ครอบคลุมในทุกด้านตลอดจนสวัสดิการต่างๆ ของบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนเพื่อเป็นขวัญกำลังใจและความก้าวหน้าในหน้าที่จากการปฏิบัติงานในท้องถิ่นที่ทุรกันดาร
3. มีการปฏิบัติงานที่สั้นและไม่ต่อเนื่องอาจทำให้ประสิทธิภาพในการสอนไม่ต่อเนื่อง
4. ไม่มีโอกาสบรรจุและแต่งตั้งเป็นครูผู้ช่วยจากการประเมินคุณภาพ และคัดเลือกตามคุณสมบัติที่เหมาะสม
5. ไม่มีการฝึกอบรมให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในหน้าที่ธุรการ และบัญชีของโรงเรียนทำให้ขาดประสบการณ์ในการทำงานในหน้าที่ในจุดนี้
6. ขาดความสามัคคีเนื่องจากส่วนมากยังอายุน้อยมาจากหลากหลายพื้นที่ และบรรจุทำงานเป็นที่แรกยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน ทำให้เกิดความท้อในการทำงานและอยากจะโอนย้าย อีกทั้งยังสื่อสารภาษาท้องถิ่นกับนักเรียนไม่ได้ขาดประสบการณ์ในการทำงาน จะต้องเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และสามารถนำมาถ่ายทอดให้กับนักเรียนได้

ปัญหาการบริหารงานด้านงบประมาณ/พัสดุ ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่

1. ปัญหาการบริหารงานด้านงบประมาณ/พัสดุของโรงเรียนคือ ไม่มีกฎ ระเบียบข้อบังคับสำหรับการดำเนินการในด้านงบประมาณและพัสดุของโรงเรียนเอง ยังต้องใช้ระเบียบโดยอนุโลมกับระเบียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนในการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องภายในโรงเรียนได้
2. ให้อำนวยการบริหารงานด้านงบประมาณ และพัสดุในด้านการจัดซื้อจัดจ้างของผู้อำนวยการโรงเรียนในจำนวนที่น้อยเกินไป โดยให้จัดซื้อได้ในวงเงินไม่เกิน 100,000 บาท หากเกินกว่านั้นต้องขออนุมัติจากผู้บริหาร อบต. ซึ่งจะทำให้การพัฒนาเกิดความซับซ้อนและล่าช้าเพิ่มมากขึ้น
3. การกำหนดวิธีการจัดซื้อพัสดุ ไม่สามารถเป็นคณะกรรมการตรวจรับพัสดุได้ และไม่เปิดโอกาสให้เสนอแนวทางการบริหารงบประมาณต่อผู้บริหารมีความซับซ้อนงานด้านงบประมาณและพัสดุกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดความสับสนในการทำงานได้

4. การบริหารงบประมาณและพัสดุของโรงเรียนถ่ายโอน ยังต้องอิงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้การบริหารงานด้านนี้ขาดความต่อเนื่องและรวดเร็วทุกคนที่ทำงานในโรงเรียนและมีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบข้อมูลการบริหารงานงบประมาณและพัสดุน้อยเกินไป

5. สมาชิกสภาอบต.ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาในโรงเรียน ส่งผลให้ได้รับงบประมาณที่จะไปพัฒนาการศึกษาน้อยเกินไป

ปัญหาการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่

1. ปัญหาหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียน การสอนที่ไม่ชัดเจนและได้มาตรฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

2. ปัญหาการจัดทำมาตรฐานตัวชี้วัดให้ชัดเจนในการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ปัญหาเอกสารแบบเรียนที่ใช้ในการเรียนการสอนให้เหมือนกันทั่วประเทศเพื่อลดความเหลื่อมล้ำผลการประเมินด้านวิชาการ ผลิตงานด้านวิชาการ แทรกงานวิชาการวัฒนธรรมร่วมด้วย

4. บุคลากรสนับสนุนการสอนมีความสับสนในเอกสารแบบเรียนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนทำให้การดำเนินการจัดซื้อแบบเรียนล่าช้าเอกสารที่โรงเรียนใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนอาจไม่ได้มาตรฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษา

ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ ของชุมชนกับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้าน แม่กลองใหญ่

1. คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนไม่เข้าใจวิถีชีวิตชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ไม่เข้าใจภาษาพูดและสื่อสารกับนักเรียนและผู้ปกครองไม่รู้เรื่อง

2. ครูและชุมชนไม่เข้าใจประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความห่างเหินระหว่าง ครูกับชุมชนและระหว่างครูกับนักเรียน

แนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นต้องเปิดสอบครูผู้ช่วยและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนเอง โดยไม่ต้องขอใช้บัญชีจากเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในโรงเรียนสังกัดท้องถิ่น รวมทั้งกำหนดกฎ ระเบียบการบริหารงานบุคคลในส่วนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้การพัฒนาการศึกษา มีความต่อเนื่องและมีคุณภาพเทียบเท่าการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

2. มีกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการโรงเรียนและรักษาการผู้อำนวยการโรงเรียนให้ชัดเจน และครอบคลุมในทุกด้านตลอดจนสวัสดิการต่างๆ ของบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน ในความก้าวหน้าของอาชีพ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ จากการปฏิบัติงานในท้องถิ่นที่ทุรกันดาร

3. กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานให้นานมากขึ้นเพื่อความต่อเนื่องของการจัดการเรียนการสอนไม่ว่าแค่ 2 ปี ก็สามารถโอนย้ายไปที่อื่นได้

4. มีกฎ ระเบียบ สำหรับครูจ้างเหมาที่จะบรรจุและแต่งตั้งเป็นครูผู้ช่วยได้จากการประเมินคุณภาพและคัดเลือกตามคุณสมบัติที่เหมาะสม เพราะเป็นคนในพื้นที่ สามารถพัฒนาการเรียนสอนได้อย่างเต็มที่และภูมิใจในความเป็นแม่พิมพ์ของคนในท้องถิ่นเอง

5. มีการอบรมให้ความรู้ บุคลากรสนับสนุนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในหน้าที่ธุรการและบัญชี พร้อมการตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6. เสริมสร้างแนวคิดและทัศนคติของครูผู้ช่วยในโรงเรียนที่สังกัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ตนเองมีคุณค่าและภาคภูมิใจในหน้าที่ครู

7. มีกิจกรรมและโครงการที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ของทุกคนที่ทำงานในโรงเรียนให้มีความสามัคคีมากขึ้น

แนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาการบริหารงานด้านงบประมาณ/พัสดุ ของโรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่

1. ให้มีกฎระเบียบข้อบังคับสำหรับการดำเนินการในด้านการงบประมาณและพัสดุของโรงเรียนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงาน โดยไม่ต้องใช้ระเบียบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเกณฑ์ ให้อำนาจการบริหารงานด้านงบประมาณและพัสดุ ในด้านการจัดซื้อจัดจ้าง ของผู้อำนวยการโรงเรียนได้อย่างเต็มที่เพื่อเป็นการแบ่งเบาภารกิจหน้าที่ของนายก อบต.

เพื่อให้การพัฒนาเกิดความรวดเร็ว และให้ครูผู้ช่วยมีบทบาทในการดำเนินงานด้านงบประมาณ และพัสดุด้วย

2. จัดทำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงบประมาณและพัสดุประชาสัมพันธ์ให้กับทุกคนและประชาชนได้รับทราบเพื่อความโปร่งใส และตรวจสอบได้

แนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาการบริหารงานด้านวิชาการ ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้าน แม่กลองใหญ่

1. กำหนดหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียน การสอนให้ชัดเจนและได้มาตรฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และมีศึกษานิเทศก์คอยตรวจสอบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ตลอดเวลา

2. จัดทำมาตรฐานตัวชี้วัดงานวิชาการของโรงเรียนท้องถิ่นให้ชัดเจน เพื่อใช้ในการประเมิน ผลการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยยึดถือบริบทของโรงเรียนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

3. กำหนดเอกสารแบบเรียนที่ใช้ในการเรียนการสอนให้เหมือนกันทั่วประเทศเพื่อลดความเหลื่อมล้ำผลการประเมินด้านวิชาการที่วัดผลงานด้านวิชาการ และแรงแรงงานวิชาการ วัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมด้วย

4. มีเอกสารแบบเรียนที่ชัดเจนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนทำให้วางแผนในการจัดซื้อที่ถูกต้อง

5. มีเอกสารแบบเรียนที่โรงเรียนใช้ในการจัดการเรียนของนักเรียนที่ได้มาตรฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษา

6. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย และได้มาตรฐานทางด้านการศึกษา

แนวทางและวิธีการแก้ไขปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ของชุมชนกับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้าน แม่กลองใหญ่

1. คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนต้องมีการศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของประชาชนในพื้นที่ก่อนทำงานในโรงเรียน ต้องเข้าใจและสื่อสารกับนักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียนตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ ตามประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน

2. คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆภายในหมู่บ้านให้มากขึ้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่ต้องการให้การบริหารงานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเกิดประโยชน์สูงสุด

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นลงพื้นที่ของโรงเรียนเพื่อทราบสภาพปัญหา และเข้าใจสภาพแวดล้อมของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อหาแนวทางและวิธีการพัฒนาร่วมกันกับประชาชนในพื้นที่

2. มีการสนับสนุนงบประมาณเงินอุดหนุนเฉพาะกิจเพิ่มเติมให้กับโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารการศึกษา ทั้งในด้านอาคาร สถานที่และอื่นๆที่ใช้งบประมาณที่สูง ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการได้

3. ให้มีสิ่งยึดมั่นที่บุคลากรทุกคนที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความหวังและมั่นใจที่จะเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และครูจ้างเหมามีโอกาสที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการ

4. สนับสนุนและมีการอบรมกำลังเพิ่มเติมสำหรับตำแหน่งบุคลากรสนับสนุนการสอนที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อรองรับงานที่เพิ่มมากขึ้น

5. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นพัฒนาการจัดการศึกษาให้เทียบเท่าหรือดีกว่าการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้อย่างมีมาตรฐาน

6. ให้โรงเรียนมีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นในทุกๆด้านเพื่อประโยชน์ของนักเรียนที่อยู่ห่างไกล และทุรกันดาร ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

ความคิดเห็นของคณะกรรมการนักเรียนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่

คณะกรรมการนักเรียนของโรงเรียน พบว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองใหญ่ในขณะนี้มีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งมีผลจากการมีครูผู้ช่วยที่จบการศึกษาในสายการสอนจริงที่มาให้ความรู้แก่นักเรียน และครอบคลุมทุกสาขาวิชา ทำให้นักเรียนได้รับการจัดการเรียนการสอนที่ดีขึ้น และได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น ทำให้นักเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้มากขึ้น มีกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมความรู้มากขึ้น เป็นผลจากการบริหารงานโรงเรียนและที่ผ่านมานักเรียนของโรงเรียน พบว่าปัญหาหลักของการบริหารงานของโรงเรียนด้านการ

บริหารงานบุคคล คือ ครูที่ทำหน้าที่สอนนักเรียน อยู่ได้ไม่นาน ก็โอนย้ายไปอยู่ที่อื่น ทำให้ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนไม่มีความต่อเนื่อง โดยนักเรียนให้ความคาดหวังกับโรงเรียนแห่งนี้ว่าจะเป็นโรงเรียนที่ดีมีคุณภาพ ได้มาตรฐานในการจัดการศึกษา สอนนักเรียนทุกคนให้เติบโตเป็นคนเก่งและคนดีของสังคมไทย รวมทั้งยังฝากให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนที่ทำหน้าที่อยู่ในขณะนี้ มีกำลังใจ และอยู่ให้ความรู้กับนักเรียนที่นี้ไปนานๆ เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารและขอบคุณ ครูและบุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องที่ทำให้ให้นักเรียนที่นี่มีความสุขจากการเรียนหนังสือ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้นมีข้อเสนอแนะ ดังนี้คือ

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จะต้องมีการระเบียบวิธีปฏิบัติให้กับโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดปัญหาความสับสนกับระเบียบปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ให้อำนาจการบริหารงานกับผู้อำนวยการโรงเรียนอย่างเต็มที่เพื่อการพัฒนาโรงเรียนได้อย่างต่อเนื่อง อันมีผลมาจากการที่ผู้บริหาร อบต.มีวาระการดำรงตำแหน่ง คราวละ 4 ปี อาจจะมีการสลับปรับเปลี่ยนผู้บริหารอยู่เสมอ ทำให้นโยบายการพัฒนาทางการศึกษาไม่ได้รับการสานต่อ

3. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยควรจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนเฉพาะกิจเป็นพิเศษให้กับโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร และห่างไกล เพื่อนำไปพัฒนาการศึกษาในทุกๆด้านให้มีประสิทธิภาพ เพื่อความทัดเทียมกับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนถ่ายโอนมีงบประมาณอยู่อย่างจำกัด ไม่สามารถจัดสรรให้สำหรับการศึกษาได้อย่างเพียงพอ

4. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ต้องมีบุคลากรในตำแหน่งศึกษานิเทศน์ที่คอยตรวจคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง เพื่อมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนสังกัดท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.(2542). พระราชบัญญัติกำหนดแผนและ
ขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. (ม.ป.ท.:
ม.ป.พ.)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.(2549). แนวทางการบริหารสถานศึกษาที่ถ่ายโอนมาสังกัด
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (ม.ป.ท.: ม.ป.พ.)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช.(2550). จัดพิมพ์: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน
จำกัด

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2545). คู่มือการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น. (ม.ป.ท.: ม.ป.พ.)

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2546). บทสรุปรายงานการติดตามผลการดำเนิน
โครงการถ่ายโอนกิจกรรมบริการสาธารณะให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี
พ.ศ.2546 งวดที่ 1 (ต.ค.2545- มี.ค. 2546). (ม.ป.ท.: ม.ป.พ.)

สมศักดิ์ คลประสิทธิ์ (2544). กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสาร (ร่างครั้งที่ 2) การกระจายอำนาจ
การจัดการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ขนบธรรมเนียมประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์

Customs and Traditions of Koke Pho Tambon Municipality

วิจารณ์ อ่อนแก้ว¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ เทศบาลตำบลโคกโพธิ์ โดยวิธีการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลจากภายในหน่วยงาน และผู้ให้ข้อมูลจากภายนอกหน่วยงาน รวมทั้งสิ้น 20 คน ผลการศึกษาพบว่า

ประเพณีชักพระเป็นประเพณีที่อยู่คู่กับชาวโคกโพธิ์มาเป็นเวลาประมาณร้อยปีมาแล้ว ที่มาของประเพณีชักพระ แบ่งออกได้เป็น 2 ยุค คือ ยุคเริ่มต้นก่อนปี พ.ศ. 2490 ในยุคนี้เริ่มมาจากการที่ประชาชนในหมู่บ้านช่วยกันทำพนมหามออกมารับผลไม้มาถวายพระในวันออกพรรษา ต่อมาผลไม้มีจำนวนมากจนเกินหามจึงเปลี่ยนมาใช้การลากมีการต่อเติมขดพนม ตกแต่งด้วยดอกไม้ ใบไม้ท้องถิ่น แล้วเรียกชื่อเรือที่ลากไปบนพื้นดิน นั้นว่า พนมเรือพระ และยุคปี พ.ศ. 2490 จนถึงปัจจุบัน ในยุคนี้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ มีการจัดงานประเพณีชักพระ ซึ่งมีเรือพระแต่ละหมู่บ้านได้มาชุมชนร่วมกัน ณ หน้าท่าว่าการอำเภอโคกโพธิ์ ซึ่งตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หลังวันออกพรรษาไป 1 วัน เพื่อมาประกวดความสวยงามของเรือพระ เมื่อถึงวันชักพระมีการอัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานบนเรือพระ แล้วช่วยกันชักลากแห่ออกจากวัดไปยังจุดนัดหมาย ซึ่งประเพณีชักพระแสดงให้เห็นถึงการทำงานเป็นทีมการมีส่วนร่วม ทำให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคี จึงสมควรอนุรักษ์และสืบสานไว้ โดยบุคคล 3 กลุ่ม คือกลุ่มของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ กลุ่มของประชาชนในพื้นที่และกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมกันในการอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในประเพณีชักพระของตำบลโคกโพธิ์ เพื่อให้ประเพณีนี้คงอยู่คู่กับชุมชนตำบลโคกโพธิ์สืบไปจนชั่วลูกชั่วหลาน

Abstract

The objective of this research was to suggest guidelines for the preservation of traditional customs and traditions related to the Chak Phra ceremony in Koke Pho Tambon Municipality. Data were collected by focus group discussions with 20 key informants. This study found that the Chak Phra custom has been practiced for hundreds of years. In the first era, pre-1947, local residents would prepare fruit baskets for presentation during the ceremony marking the end of Buddhist lent. Later the fruit were replace by flowers and leaves of local plants, using boats to transport the

¹มหาวิทยาลัยสุรนารี ภาควิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ceremonial floats, which also included a venerated Buddhist statue. In the period after 1947 the ceremony has become much greater with more involvement by villages in the entire district. Many different villages and organizations prepare floats for the procession. The float with the revered Buddhist image is paraded around to various locations. The persistence and growth of this ceremony speaks to the ability of the local population to work together. The Koke Pho Municipality remains the driving force in preserving this cultural tradition for future generations to enjoy.

คำสำคัญ: ขนบธรรมเนียมประเพณีชักพระ

Keyword: Customs and Traditions

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เทศบาลเป็นองค์การหนึ่งในกระบวนการบริหารราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 289 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยว่าด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น สำหรับเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ได้มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญมีอยู่หลายประเพณีประกอบด้วย ประเพณีชักพระ ประเพณีวันมาฆบูชา ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ซึ่งประเพณีแต่ละอย่างจะมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อทางศาสนาตลอดจนความสัมพันธ์กันของคนภายในชุมชน

ประเพณีแต่ละอย่างมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้คนในสังคม โดยประเพณีแต่ละอย่างจะมีความแตกต่างของประเพณีแต่ละท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องไปกับบริบทของชุมชนนั้นๆ เช่น ความแตกต่างกันในเรื่องอาชีพก็ทำให้มีประเพณีปฏิบัติที่แตกต่างกันด้วย นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับภูมิประเทศที่ตั้งของชุมชนด้วย ส่วนความสำคัญของประเพณีแต่ละอย่างจะมีความสำคัญในตัว of ประเพณีที่เหมือนกัน คือประเพณีมีความสำคัญในการเป็นแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดขึ้นใช้ร่วมกันในหมู่สมาชิก ประเพณีจึงเป็นเครื่องหมายบอกความเป็นพวกเดียวกันของพวกที่ยึดถือในประเพณีเดียวกันซึ่งเป็นสิ่งเชื่อมโยงให้คนในสังคมมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเครื่องฝึกจิตใจให้รู้จักเป็นผู้เสียสละ จะเห็นได้จากงานบุญต่างๆ มักเกิดจากการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันเช่น พิธีชนทรายเข้าวัด การก่อพระเจดีย์ทราย ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่สังคมนั้น จึงนำไปสู่ความเจริญและส่งผลให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองด้วย และประเพณียังจัดว่าเป็นวัฒนธรรมประจำชาติหรือเป็นเอกลักษณ์ของสังคม

แสดงให้เห็นว่าสังคมนั้น มีความเจริญมาตั้งแต่อดีตหรือมีลักษณะเฉพาะของคนมาเป็นเวลานาน ประเพณียังเป็นความเชื่อในเรื่องของความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและยังแสดงถึงความอ่อนน้อม อ่อนโยน ความมีมารยาทแบบไทย ช่วยทำให้คนไทยอยู่ในกรอบที่ดีงามซึ่งถือว่าเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมได้อย่างหนึ่ง ดังนั้นการมีประเพณีเป็นของตนเองจึงนับเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่ง อีกทั้งประเพณียังนำมาซึ่งการท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและประทับใจแก่ชาติอื่น นับเป็นมรดกอันล้ำค่าที่เราคนไทยควรอนุรักษ์และสืบสานประเพณีให้ยิ่งใหญ่ตลอดไป (ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย, 2554)

จากการดำเนินงานของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ ในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับประเพณีชักพระเนื่องจากเป็นประเพณีทางพุทธศาสนา และยังเป็นการทำบุญในวันออกพรรษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อประชาชนในเขตเทศบาล ซึ่งเป็นการแสดงถึงความผูกพันที่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพระหว่างคนกับศาสนา และชี้ให้เห็นว่าประชาชนได้ให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมที่งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา อีกทั้งยังทำให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งภายในชุมชนเทศบาลและผู้คนญาติมิตรในที่ต่างๆ เนื่องจากประเพณีชักพระนี้แสดงออกถึงการทำงานเป็นทีมของประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นในการช่วยกันประดิษฐ์ตกแต่งเรือพระ เพื่อใช้ในวันชักลากเรือพระออกจากวัด และชักลากเรือพระของคนกลับวัด ซึ่งในอดีตเกือบทุกครอบครัวจะเล็งเห็นความสำคัญของประเพณีชักพระมีความร่วมมือร่วมแรงใจกันจัดทำเรือพระเพื่อใช้ชักลากเมื่อถึงวันออกพรรษา แต่ในปัจจุบันประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ยังคงผูกพันกับประเพณีชักพระ และให้ความสนใจแต่เฉพาะกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้นที่ยังให้ความสำคัญของประเพณีชักพระ หากไม่ได้รับการอนุรักษ์และสืบสานอาจจะทำให้ประเพณีชักพระสูญหายไปได้ อีกทั้งเด็กและเยาวชนรุ่นหลังหรือผู้ใหญ่บางกลุ่มในเขตเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ยังไม่รู้จักประวัติความเป็นมา และกระบวนการเกี่ยวกับพิธีกรรมในการจัดการชักลากเรือพระ ดังนั้นเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่ประชาชนนับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 49 ของประชากรทั้งหมด มีวัดในเขตเทศบาลจำนวน 1 วัด คือ วัดศรีมหาโพธิ์ และในฐานะเป็นหน่วยงานหลักที่ให้การสนับสนุนในการส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นและยังเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด อีกทั้งยังมีอำนาจหน้าที่ในการบำรุงศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระให้คงอยู่ตลอดไป

การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระเป็นสิ่งที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อประชาชนในเขตเทศบาล หากได้มีการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระจะทำให้ประเพณีนี้ อยู่คู่กับชาวโคกโพธิ์ตลอดไป และยังนำมาซึ่งการท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักประทับใจของคน โดยทั่วไปส่งผลให้เศรษฐกิจในพื้นที่ดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งนับว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่ควรมีการอนุรักษ์ และสืบสานให้ยิ่งใหญ่ตลอดไป การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบันทึกความเป็นมา และ วิชาการขนบธรรมเนียมประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ และเพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ให้คงอยู่คู่กับชาวโคกโพธิ์ต่อไป

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากภายในหน่วยงานจำนวน 5 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากภายนอกหน่วยงาน จำนวน 14 คน 1 รูป รวมทั้งสิ้น 19 คน 1 รูป แยกได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากภายในหน่วยงาน รวมจำนวน 5 คน ดังนี้ กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี กลุ่มผู้บริหารที่เป็นข้าราชการประกอบด้วย ปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการกองการศึกษาผู้รับผิดชอบสังกัดกองการศึกษา ประกอบด้วย เจ้าพนักงานธุรการ

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากภายนอกหน่วยงาน ดังนี้ กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา (เจ้าอาวาส 1 รูป) กลุ่มทำเรือพระได้แก่ ช่างทำเรือพระหรือประชาชนในท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเรือพระรวมจำนวน 14 คน

ผลการศึกษา

บันทึกความเป็นมาและวิชาการขนบธรรมเนียมประเพณีชักพระของเทศบาล ตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

1. ยุคเริ่มต้นก่อนปี พ.ศ. 2490

ประเพณีชักพระของชาวตำบลโคกโพธิ์มีมาเป็นเวลาประมาณร้อยปีมาแล้ว การเกิดประเพณีชักพระครั้งแรกก่อนปี พ.ศ. 2490 เล่าต่อกันมาว่าประเพณีชักพระเริ่มต้นมาจากการที่ประชาชนในหมู่บ้านช่วยกันทำพนมหามออกรับผลไม้มาถวายพระในวันออก

พรรษา ต่อมาผลไม้มีจำนวนมากจนเกินห้ามจึงเปลี่ยนมาใช้การลากมีการต่อเติมยอดพนม ตกแต่งด้วยดอกไม้ใบไม้ท้องถิ่น (ใบลิ้นหอย) แล้วเรียกชื่อเรือที่ลากไปบนพื้นดินนั้นว่า พนมเรือพระเป็นสัญลักษณ์ในการจำลองเหตุการณ์วันขึ้นสู่โลกมนุษย์ของพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งพุทธกาล หลังจากพระพุทธองค์ทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์ปราบเดียรถีย์ ณ ป่ามะม่วง กรุงสาวัตถี แล้วได้เสด็จไปจำพรรษา ณ ดาวดึงส์เพื่อโปรดพุทธมารดา ซึ่งขณะนั้นทรงจุติเป็นมหายาเยท สถิตอยู่ ณ ดุสิตเทพพิภพตลอดพรรษา พระพุทธองค์ทรงประกาศพระคุณของมารดาแก่เทวสมาคมและแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดา 7 คัมภีร์ จนพระมหายาเยทและเทพยดา ในเทวสมาคมบรรลुโสดาบันหมด ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 อันเป็นวันสุดท้ายของพรรษา พระพุทธองค์ได้เสด็จกลับมนุษยโลกทางบันไดทิพย์ที่พระอินทร์นิมิตถวายบันไดนี้ทอดจากภูเขาสินธุราษที่ตั้งสวรรค์ชั้นดุสิตมายังประตูนครสังกัสสะ ประกอบด้วยบันไดทองบันไดเงินและบันไดแก้ว บันไดทองนั้นสำหรับเทพยดามาส่งเสด็จอยู่เบื้องขวาของพระพุทธองค์ บันไดเงินสำหรับพรหมมาส่งเสด็จอยู่เบื้องซ้ายของพระพุทธองค์ และบันไดแก้วสำหรับพระพุทธองค์อยู่ตรงกลาง เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมาถึงประตูนครสังกัสสะ ตอนเช้าตรู่ของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษานั้น พุทธศาสนิกชนที่ทราบกำหนดการเสด็จกลับของพระพุทธองค์จากพระโมคคัลลานได้มารอรับเสด็จ อย่างเนืองแน่นพร้อมกับเตรียมภัตตาหารไปถวายด้วย แต่เนื่องจากพุทธศาสนิกชนที่มารอรับเสด็จมีเป็นจำนวนมากจึง ไม่สามารถจะเข้าไปถวายภัตตาหารถึงพระพุทธองค์ได้ทั่วทุกคน จึงจำเป็นต้องเอาภัตตาหารห่อใบไม้ส่งต่อๆ กันเข้าไปถวายส่วนคนที่อยู่ไกลออกไปมากๆ จะส่งต่อๆ กันก็ไม่ทันใจ จึงใช้วิธีห่อภัตตาหารด้วยใบไม้โยนไปบ้าง ปาบ้าง เข้าไปถวายเป็นที่ไกลหล โดยถือว่าเป็นการถวายที่ตั้งใจด้วยความบริสุทธิ์ด้วยแรงอธิษฐานและอภินิหารแห่งพระพุทธองค์ ภัตตาหารเหล่านั้นไปตกในบาตรของพระพุทธองค์ทั้งสิ้น เพื่อเป็นการแสดงถึงความปิตินิธิที่พระพุทธองค์เสด็จกลับจากดาวดึงส์ พุทธศาสนิกชนได้อัญเชิญพระพุทธองค์ขึ้นประทับบนบุษบกที่เตรียมไว้แล้วแห่แหนกันไปยังที่ประทับของพระพุทธองค์ ครั้นเลยพุทธกาลมาแล้วและเมื่อมีพระพุทธรูปขึ้น พุทธศาสนิกชนจึงนำเอาพระพุทธรูปยกแห่แหนสมมติแทนพระพุทธองค์และในยุคนี้มีการห่อภัตตาหารด้วยใบไม้ตามพุทธตำนาน กลายมาเป็นขนมต้มสามมุม ที่ชาวโลกโพธิ์เรียกว่าขนมต้มทำด้วยข้าวเหนียวห่อใบกะพ้อ แล้วเอามา

แขวนไว้ที่เรือพระและนำไปถวายพระในวันออกพรรษา นอกจากนี้ประชาชนยังมีความเชื่อดั้งเดิมของประเพณีชักพระว่า ในเดือน 11 เป็นช่วงที่เริ่มต้นเข้าฤดูฝน ประชาชนส่วนมากประกอบอาชีพการเกษตร ดังนั้นสิ่งที่ปรารถนาที่ต้องการได้แก่การขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล คติความเชื่อนี้จึงได้พูดกันว่า “เมื่อพระหลบหลังฝนจะตกหนัก” ถือเป็นความเชื่อที่ว่าในช่วงเวลาการชักพระกลับวัดฝนมักจะตก จนมีคำพูดติดปากว่าพระให้หลังฝนตก

2. ยุคปี พ.ศ. 2490 จนถึงปัจจุบัน

ในยุคนี้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ โดยหลวงพ่อด่าง สุนทรโร เป็นเจ้าอาวาสวัดมะเคือทอง เกิดความคิดว่าหากเรือพระของแต่ละหมู่บ้านได้มาชุมนุมในที่เดียวกัน ก็จะเห็นภาพความสามัคคีของชาวพุทธ ในปีนี้จึงเกิดมีการจัดงานประเพณีชักพระ ซึ่งมีเรือพระแต่ละหมู่บ้านได้มาชุมนุมร่วมกัน ณ หน้าที่การอำเภอโคกโพธิ์ เป็นครั้งแรกในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เพื่อประกวดความสวยงามของเรือพระ ซึ่งในยุคนี้จึงเกิดวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของประเพณีชักพระ ดังนี้

2.1. พิธีกรรมของประเพณีชักพระ

เมื่อเดือน 9 ผ่านไป ทางวัดและประชาชนต้องเตรียมการห่มกลองตะโพนล่วงหน้า เพราะการห่มกลองตะโพนมีรายละเอียดต้องพิถีพิถันในทุกขั้นตอนไม่ว่าเอามาทำ “หน่วยโพน” (ตัวตะโพน) ต้องเป็นไม้แข็งแรงเหนียว จำพวกไม้ขนุน ไม้พะยอม ไม้ตะเคียน เมื่อได้ไม้ที่ต้องการแล้วก็นำมาเจาะกลางให้กลวงเจาะเอาไส้ออก แล้วแต่งรูปให้สวยงาม ส่วนหนังกลองที่ใช้หุ้มหนังที่ดีควรเป็นหนังวัวหรือหนังควาย ถ้าได้หนังลูกวัวตายในท้องก็จะดี เอามาแช่น้ำขำ รากข้าวพุด หมักไว้สัก 2 วัน ให้หนังอยู่ตัวแล้วค่อยขูดขนออก เอามาหุ้มโพนจะให้เสียงดังก้องกังวานดีที่สุด การห่มกลองตะโพนมีกรรมวิธีที่ซับซ้อนและต้องชิงหนังคึงเต็มที เวลาไปตีแข่งกับวัดอื่นก็ไม่อายกลองตะโพนของวัดอื่น และการห่มกลองตะโพนยังเป็นการเพื่อใช้ “กุมโพน” (ประ โคมล่วงหน้า) ก่อนถึงวันชักพระ 7 หรือ 3 วัน เป็นการปลุกใจประชาชนให้กระตือรือร้นร่วมพิธีชักพระซึ่งในอดีตการกุมโพนก่อนถึงวันชักพระจะมีการกุมโพนทั้งกลางวันและกลางคืน แต่ในปัจจุบันมี

การคุมโพนเฉพาะในเวลากลางวันเหตุเนื่องมาจากสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งการหุ้มกลองตะโพนยังเป็นการใช้ประโคมในวันชักลากเรือพระออกจากวัด ซึ่งมีการประชันหรือแข่งขันในการประโคมกับวัดอื่นๆ โพนที่นำมาตีประโคมมี 2 ใบ เป็นเสียงแหลม (ตั้ง) 1 ใบ เสียงทุ้ม (ท้อม) 1 ใบ ผู้ที่ประโคมโดยปกติจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันตี อาจจะตีคนเดียว 2 ใบ หรือคนละใบสลับเสียงกันตามจังหวะลีลา ความสัมพันธ์ระหว่างกลองตะโพนกับเรือพระนั้นเป็นทั้งดนตรีประโคมและเป็นเสียงควบคุมจังหวะการตีมืออยู่หัวท้ายทำนอง หนึ่งจังหวะสำหรับบรรเลงขณะเรือจอดอยู่กับที่ส่วนที่เหลือมีไว้รัวกระหน่ำในยามลากเรือเดินให้เรือแล่น จุดเรือขึ้นจากหลุมและให้หยุดเรือ บางจังหวะเสียงกลองปลุกเร้าให้คนลากเรือวิ่งให้เร็วขึ้น เพื่อสร้างความครึกครื้นให้กับคนที่กำลังชักลากเรือพระ และยังมีความเชื่ออีกว่าผู้ร่วมคุมโพนจะได้กุศลอีกด้วย (การคุมโพน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การคุมพระ หมายถึง การตีโพนหรือตีกลองตัดแบบประโคมพระ)

สาเหตุที่มีการคุมโพนก็เพื่อ ประการแรก คือ ต้องการให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ทราบว่าวันออกพรรษาได้เวียนมาบรรจบครบรอบปีอีกครั้งหนึ่ง ประการที่สอง เพื่อให้ชาวบ้านได้ทราบว่าในปีนี้มีกิจกรรมการชักพระตามประเพณีแน่นอน พร้อมกับเชิญชวนบริจาคเงินหรือสิ่งของอื่นๆ ตามกำลังศรัทธา เพื่อใช้ทำและตกแต่งเรือพระตลอดจนให้ชาวบ้านทุกคนเข้าร่วมประเพณีชักพระด้วยประการที่สาม เพื่อเป็นการท้าทายและแข่งขันเสียงโพนกับวัดที่ใกล้เคียงจนเกิดเป็นประเพณีแข่งโพนขึ้นในปัจจุบัน ประการที่สี่ เพื่อให้โพนที่หุ้มหนังใหม่ๆ ซึ่งเป็นหนังที่หอยอนให้ขยายตัวเต็มที่และจะได้ขึ้นให้ตึงจนตอกสลักได้

2.2. ลักษณะรูปแบบและลวดลายของเรือพระ

ประเพณีชักพระของชาวโคกโพธิ์เป็นการชักพระทางบก โดยก่อนหน้าที่จะถึงวันชักพระเป็นเดือนๆ ทางวัดและประชาชนต้องช่วยกันจัดทำเรือพระ (เรือพระ คือ การนำล้อเลื่อนมาประดิษฐ์ตกแต่งให้เป็นรูปเรือแล้ววางบุษบก ซึ่งบุษบกนี้เรียกตามภาษา

ชาวบ้านว่า ห้องพระหรือพนมพระขอบนุษบก เรียกว่า ขอดนม สำหรับอาราธนา พระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานบนบุษบก)

การทำเรือพระ จะต้องทำเป็นรูปเรือให้คล้ายเรือจริงมากที่สุด โดยใช้ไม้เนื้อแข็ง มาตกแต่งตรงส่วนที่เป็นแคมเรือและหัวท้ายเรือต้องทำให้แน่นหนา โดยเฉพาะตรงส่วน พื้นเพื่อนั่งและวางบุษบกกับส่วนที่จะผูกเชือกชักลากเรือพระ แล้วใส่ล้อหรือเลื่อนซึ่งติด กับไม้สี่เหลี่ยมขนาดใหญ่สองท่อนรองรับข้างล่างเพื่อใช้ชักลากเรือพระ ไม้สองท่อนนี้ ทางด้านหัวและท้ายทำจนแล้วตกแต่งแกะสลักไม้เป็นรูปตัวพญานาค 2 หัว อยู่ข้างหน้า หัวพญานาคด้านขวาของเรือพระจะเป็นตัวผู้ ด้านซ้ายของเรือพระจะเป็นตัวเมีย สำหรับ ด้านหน้าของเรือพระติดกับหัวนาคทั้งสองข้างมีเชือกขนาดใหญ่พอกำรอบยาวประมาณ 20-30 เมตร ใช้คาดท้ายเรือขนานผ่านหัวนาคทั้งสองออกไปทางหัวเรือผูกอยู่ข้างละเส้น เชือกนี้ใช้สำหรับชักลากเรือพระ ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่ด้านหน้าของเรือพระขาดไม่ได้ คือ ที่ สำหรับแขวนขนมต้มบูชาพระแต่ส่วนมากมักจะแขวงอยู่ที่ปากนาค ส่วนข้างหลังก็ใช้ไม้ แกะสลักเป็นหางนาค ส่วนกลางลำตัวพญานาคจะทำเป็นฐานรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหรือปลูก เป็นร้านสูงราว 1.50 เมตร เรียกว่าร้านม้าเพื่อใช้วางส่วนที่สำคัญที่สุดของเรือพระคือ บุษบก และที่ด้านหลังของบุษบกได้แบ่งออกเป็น 2 ด้านตามแนวของลำเรือ ด้านหนึ่งตั้ง แก้วสำหรับพระสงฆ์ผู้ทำการแห่เรือพระได้นั่ง อีกด้านหนึ่งใช้เป็นที่นั่งของผู้คุม โพน และวางกลองตะโพน ตลอดจนใช้เป็นที่ยืนของศิษย์วัดและผู้ติดตามไปในวันชักลากเรือ พระ

สำหรับบุษบกหรือห้องพระ หรือพนมพระซึ่งเป็นที่สำหรับ ประดิษฐาน พระพุทธรูป หรือที่เรียกกันว่าพระลาก และเป็นการอัญเชิญเอาพระพุทธรูปเก่าแก่ประจำ วัดมาประดิษฐานบนเรือพระ พระพุทธรูปที่นำมาประดิษฐานบนบุษบกจะใช้พระ ประจำวันจันทร์ หรือชาวบ้านเรียกว่า พระปางห้ามมาร บุษบกหรือห้องพระนี้จะติดตริ งกับฐานเรือ ซึ่งฐานเรือนี้จะทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาวประมาณ 4 - 5 เมตร กว้าง ประมาณ 1 - 2 เมตร วางติดกับพื้นดินใช้เป็นที่รองลาก ในส่วนที่เป็นฐานนี้ต้องทำ ล้อเลื่อนติดเข้าเพื่อให้สะดวกต่อการชักลาก และมีการใช้กระดาสีแกะเป็นลวดลายกนก

ปิดที่ฐานที่รองรับบุษบกด้วย ที่บนฐานของเรือจะประดับด้วยฉัตร ลักษณะของบุษบก มี ประตูด้านหน้า ด้านข้างและด้านหลังมีหน้าต่าง ด้านบนเป็นรูปจั่ว ส่วนภายในบุษบกทำ ด้วยโครงไม้ ภายนอกทำเป็นเสาบุษบกมีการประดับตกแต่งเสาบุษบก และแกะสลักด้วย กนกกลายไทยด้วยการสอดสี (นำกระดาศสีมาสอดกับกระดาศทองแดงที่ซุกเป็นลวดลาย กนก) สำหรับหลังคาบุษบกทำเป็นแบบจัตุรมุขหรือจัตุรมุขซ้อน รูปทรงชะลูด ตกแต่ง ด้วยลวดลายกนกด้วยการสอดสี เช่น ลายกระจัง ลายบัวหงาย ลายบัวคว่ำ ลายบัวปลายเสา เป็นต้น และส่วนปลายสุดของบุษบก เรียกว่ายอดบุษบกหรือยอดเรือ ทรงฉิมพลีจะเป็น รูปสี่เหลี่ยม เรียวชะลูด มีความสูงหลายเมตร ลักษณะของยอดบุษบกจะมียอดใหญ่อยู่ บนสุดและมียอดล้อมสี่มุมเป็นยอดเล็กชั้นละ 4 ยอด จะทำกี่ชั้นก็ได้ แต่ปัจจุบันยอด บุษบกจะมี 9 ยอด และใช้กระดาศเงินกระดาศทองแกะเป็นกนกกลายไทยปิดประดับยอด บุษบกจะฝังลูกแก้วไว้ เมื่อต้องแสงแดดจะทอแสงงามระยับและปลายยอดบุษบกแต่ละ ยอดจะประดับด้วยธงชาติพื้นเล็กและธงพระธรรมจักร

ส่วนลวดลายที่ปรากฏบนเรือพระ ส่วนใหญ่จะใช้ลวดลายที่มาจากกลายไทยใน ศิลปะ เช่น ลายกนกจะเป็นรูปดอกบัวหงาย รูปดอกบัวคว่ำ ลายกระจัง ลายหน้ากระดาน และลายอื่นๆ โดยใช้เทคนิควิธีการทำด้วยการสอดสี คือ การนำกระดาศสีมาสอดกระดาศ ทองแดงที่ซุกเป็นลวดลายแล้วนำไปติดกับส่วนต่างๆ ของเรือพระ โดยเฉพาะเรื่องสี จะ นิยมใช้สีที่ตัดกันอย่างรุนแรง เช่น สีแดง สีส้ม สีแสด สีเขียว สีเหลือง สีทอง และสีที่เน้น ความสว่างไสว ร้อนแรงมีพลัง ซึ่งทำให้เรือพระมีความโดดเด่นเป็นสง่า การเขียน ลวดลายส่วนใหญ่จะเป็นลวดลายที่ใช้ประกอบประดับตามประติมากรรมสถาปัตยกรรม จิตรกรรมและศิลปะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยออกรูปแบบจากหนังสือเอกสาร ต่างๆ และบางส่วนช่างทำเรือพระก็คิดขึ้นเองจากความทรงจำ

จากการสนทนากลุ่มได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่า ประเพณีชักพระของ ชุมชนชาวโคกโพธิ์ มีความสำคัญและมีคุณค่าที่ต้องมีการอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่ ตลอดไป เนื่องจากประเพณีชักพระแสดงให้เห็นการทำงานเป็นทีม ความร่วมมือร่วมใจ ของคนในชุมชน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคี และก่อให้เกิด

เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จึงมีแนวทางต่างๆ โดยความร่วมมือกันระหว่าง เทศบาลตำบลโคกโพธิ์ ประชาชนในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระให้คงอยู่กับชาวโคกโพธิ์ตลอดไป

1. เทศบาลตำบลโคกโพธิ์มีแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระดังนี้

1.1 ส่งเสริมกิจกรรมโดยการสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีชักพระเช่น การจัดทำเวทีประชาคม จัดตั้งชมรมอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ

1.2 จัดการทำนุบำรุง รักษาฟื้นฟู ประเพณีชักพระและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้ดั้งเดิมประวัติศาสตร์ ประเพณีชักพระและภาพลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น สอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นในปัจจุบัน เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประเพณี ชักพระ ผลิตำรา สื่อการเรียนการสอน เกี่ยวกับประเพณีชักพระไว้เป็นหลักฐานรวมถึงการเฝ้าระวังมิให้มีการนำเอาภูมิปัญญา ศิลปะและวัฒนธรรมไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

1.3 มีการพัฒนาระบบการให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเพณีชักพระผ่านระบบและนอกระบบโรงเรียนอย่างกว้างขวางทั่วถึง สนับสนุนส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวชุมชนจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการปลูกจิตสำนึกในความเป็นไทย ศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น โดยการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมในสถานที่ต่างๆ ที่เหมาะสมเพื่อเป็นแหล่งประชาสัมพันธ์เผยแพร่การดำเนินงานวัฒนธรรมทุกรูปแบบในสื่อทุกชนิดอย่างต่อเนื่องกว้างขวางและทั่วถึง

1.4 ให้มีการผลิตและพัฒนาบุคลากรทางศิลปะและประเพณีท้องถิ่น ดำเนินการให้บุคลากร นักวิชาการและอาสาสมัครด้านศิลปะ ประเพณีท้องถิ่น ได้รับการเพิ่มพูนความรู้ ทั้งด้านวิชาการและเทคนิค ให้สามารถสืบทอดสร้างสรรค์งานด้านประเพณีท้องถิ่น โดยมีภารกิจอบรมบุคลากร นักวิชาการและอาสาสมัครทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม อย่างต่อเนื่อง เพื่อการเพิ่มวิสัยทัศน์ในการสร้างสรรค์งานด้านวัฒนธรรม

สนับสนุนให้มีเวทีเผยแพร่ แลกเปลี่ยนงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมในรูปแบบหลากหลาย เพื่อให้บุคลากร นักวิชาการ และอาสาสมัคร ชกย่องเชิดชูเกียรติเกียรตินิยมของบุคลากรทางศิลปะและวัฒนธรรมที่สร้างผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม

1.5 จัดให้มีระบบเครือข่ายด้านสารสนเทศทางประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานให้ประชาชนเข้าใจ

1.6 จัดให้มีการประกาศยกย่องเกียรติคุณแก่ผู้ที่มีผลงานอนุรักษ์เกี่ยวกับประเพณี เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ

2. ประชาชนในพื้นที่มีแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ ดังนี้

2.1 ประชาชนในชุมชนควรมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีชักพระให้คนรุ่นหลังได้รับรู้โดยเน้นการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันและชี้ให้เห็นความสำคัญว่าเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น

2.2 การจัดเวทีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เพื่อสร้างโอกาสของประชาชนในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น และสร้างช่องทางในการเข้าถึงวัฒนธรรมที่หลากหลาย ไม่เพียงแต่ประชาชนกลุ่มใหญ่ในท้องถิ่นเท่านั้น แต่รวมถึงประชาชนคนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองด้วย ที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมชุมชนอันจะก่อให้เกิดความงอกงามและการผสมผสานทางวัฒนธรรมของประชาชนกลุ่มต่างๆ

2.3 การจัดตั้งโครงการ การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระในท้องถิ่นของตำบลโคกโพธิ์โดยให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชน สามารถสมัครเข้าไปในโครงการเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น เพื่อสร้างความคิดที่เคารพต่อวัฒนธรรมที่ต่างออกไปจากตนและยอมรับความแตกต่างที่สามารถอยู่ร่วมกันได้

2.4 มีการกำหนดมาตรการจูงใจให้บริจาคเพื่อส่งเสริมประเพณีชักพระและประชาชนให้การสนับสนุนเพื่องานประเพณีชักพระของท้องถิ่น รวมทั้งการสนับสนุนหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไรเข้ามามีส่วนในการระดมทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ ดังนี้

3.1 การสนับสนุนกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ รวมทั้งดำเนินการพัฒนากิจกรรมและผลงานด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่น ให้มีศักยภาพสูงขึ้น โดยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมและการสร้างความร่วมมือในการฝึกอบรมผู้ทำงานด้านประเพณีท้องถิ่น

3.2 การพัฒนาสถานภาพของผู้ทำงานหรือปราชญ์ชาวบ้าน ควรจัดระบบสวัสดิการของผู้สร้างสรรค์ผลงานทางประเพณีชักพระหรือประเพณีอื่นๆ เนื่องจากคนกลุ่มนี้มักเป็นผู้ที่ทำงานโดยอิสระหรือเป็นเจ้าของกิจการหรือผู้ประกอบการอาชีพอิสระ ควรมีการสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลครุภูมิปัญญา การให้รางวัลแก่ผู้ทำงานด้านประเพณีท้องถิ่นดีเด่น การจัดตั้งสมาคมวิชาชีพของผู้ทำงานด้านประเพณีท้องถิ่น

3.3 การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่น รัฐควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และสืบสาน โดยการจัดตั้ง “ศูนย์วิจัยและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญา” ขึ้นเพื่อเป็นแหล่งรวบรวม ศึกษาค้นคว้า วิจัยวัด ประเพณีท้องถิ่น ทั้งในอดีตและร่วมสมัยอย่างเป็นระบบเจาะลึก และบูรณาการประวัตินี้ความเป็นมาของพื้นที่ต่างๆ ที่มีความหลากหลายแต่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะการเพิ่มมูลค่าในเชิงพาณิชย์และสังคมหลากหลายด้านอย่างยั่งยืน การจัดตั้งศูนย์นี้ควรได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณส่วนหนึ่งเนื่องจากศูนย์นี้ควรเน้นการดำเนินงานด้านวิชาการ และสร้างสรรค์นวัตกรรมได้โดยอิสระ รวดเร็ว คล่องตัว มีความต่อเนื่อง

3.4 การส่งเสริมศักยภาพหน่วยงานด้านประเพณีของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมศักยภาพของประเพณีของท้องถิ่น เนื่องจากประเพณีของท้องถิ่นมีความได้เปรียบด้านจำนวนและการครอบคลุมพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นสภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบลหากได้รับการส่งเสริมร่วมกับหน่วยงานที่ส่งเสริมด้านวัฒนธรรม ย่อมสามารถขับเคลื่อนการใช้ศักยภาพทางวัฒนธรรมของชุมชนต่างๆ ให้ปรากฏออกมาได้

จะเห็นได้ว่า แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ มีการสร้างเครือข่ายเพื่อระดมความคิดจากภาคีทุกฝ่าย การได้รับการสนับสนุนให้เกิดการสร้างระบบเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงและสามารถสร้างความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนได้อย่างครอบคลุมทุกกลุ่มอย่างแท้จริงเพื่อให้สามารถระดมสรรพกำลังและทรัพยากรประเภทต่างๆ ภายในท้องถิ่นได้เต็มศักยภาพสูงสุด และเพียงพอต่อการดำเนินโครงการด้านประเพณีชักพระของท้องถิ่นตำบลโคกโพธิ์ในระยะยาว การสนับสนุนสื่อเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีท้องถิ่น เช่น การจัดงานแสดงวัฒนธรรม เพื่อให้งานทางประเพณีท้องถิ่นสามารถคงอยู่กับพื้นที่ท้องถิ่นตำบลโคกโพธิ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์พบว่า

1. ปัจจุบันผู้ร่วมในประเพณีชักพระจะมีเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนและผู้สูงอายุเท่านั้น จึงควรส่งเสริมให้เด็กเยาวชนและคนหนุ่มสาวในชุมชนเข้าไปศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีชักพระ รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมกับประเพณีชักพระ เพื่อจะได้เป็นกลุ่มคนในชุมชนที่จะสืบทอดประเพณีนี้ต่อไป

2. สถานศึกษาควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีชักพระเพื่อนำไปจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ และเมื่อมีการเริ่มดำเนินการเกี่ยวกับประเพณีชักพระ โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนและครูได้เข้าร่วมพิธีการทั้งนี้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เกิดการเรียนรู้ในประวัติศาสตร์และความเป็นมาของตนเองจากประสบการณ์โดยตรง ซึ่งจะทำให้ได้รับรู้เกี่ยวกับการจัดทำเรือพระและลักษณะพิธีกรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง

3. ควรมีหน่วยงานที่เป็นแกนนำในการชักชวนให้คนในชุมชนทั้งผู้รู้ ผู้อาวุโส ประชาชนในชุมชนและเยาวชนได้รวมกลุ่มเพื่อดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระของชุมชนอย่างแท้จริง โดยจัดทำโครงการอย่างต่อเนื่องร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุก

ขั้นตอน เช่น อาจจะจัดทำคู่มือเกี่ยวกับประเพณีชักพระหรืออาจจะจัดทำพิพิธภัณฑ์ภายในชุมชนโดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีชักพระ

4. ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรมในลักษณะต่างๆ เพื่อเผยแพร่ให้คนในชุมชนได้รับทราบเป็นระยะๆ โดยอาจจะให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนิน การผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชนหรือในสถานศึกษา เช่น เสียงตามสายของชุมชน วิทยุชุมชนหรืออาจจะให้เยาวชนเป็นผู้ค้นคว้าข้อมูลจากผู้อาวุโสหรือผู้รู้แล้วเผยแพร่ผ่านสื่อที่ได้กล่าวไปแล้วในรูปแบบของข่าว โดยควรมีผู้รู้ในชุมชนเป็นที่ปรึกษา ทั้งนี้อาจจะขอความร่วมมือในการฝึกอบรมเยาวชนในการจัดทำสื่อดังกล่าวจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

การอนุรักษ์ เผยแพร่ และใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมท้องถิ่น. (2547, 19 พฤศจิกายน).

ค้นเมื่อ 16 เมษายน 2554, จาก <http://www.ryt9.com/s/ryt9/158487>

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย. (2550, 1 พฤศจิกายน). ค้นเมื่อ 16 เมษายน 2554, จาก

<http://orance.exteen.com/20071101/entry-10>

ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย. (2554, 18 พฤษภาคม). ค้นเมื่อ 6 กันยายน 2554, จาก

<http://chontech.ac.th/html/intira.pdf>

เทศบาลตำบลโคกโพธิ์. (2553). แผนพัฒนาเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ พ.ศ. 2554– 556.

สำนักปลัดเทศบาล: สำนักงาน. (เอกสารอัดสำเนา).

อนุমানราชชน, พระยา. (2514). วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของไทย. พระนคร : คลังวิทยา.

เทศบาลเป็นองค์กรหนึ่ง ในกระบวนการบริหารราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 289 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยว่า ด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น สำหรับเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ได้มีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญมีอยู่หลายประเพณีประกอบด้วย ประเพณีชักพระ

ประเพณีวันเมาลิด ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ซึ่งประเพณีแต่ละอย่างจะมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อทางศาสนาตลอดจนความสัมพันธ์กันของผู้คนภายในชุมชน

ประเพณีแต่ละอย่างมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้คนในสังคม โดยประเพณีแต่ละอย่างจะมีความแตกต่างของประเพณีแต่ละท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องไปกับบริบทของชุมชนนั้นๆ เช่น ความแตกต่างกันในเรื่องอาชีพก็ทำให้มีประเพณีปฏิบัติที่แตกต่างกันด้วย นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับภูมิประเทศที่ตั้งของชุมชนด้วย ส่วนความสำคัญของประเพณีแต่ละอย่างจะมีความสำคัญในตัวของผู้คนประเพณีที่เหมือนๆ กัน คือประเพณีมีความสำคัญในการเป็นแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดขึ้นใช้ร่วมกันในหมู่สมาชิก ประเพณีจึงเป็นเครื่องหมายบอกความเป็นพวกเดียวกันของพวกที่ยึดถือในประเพณีเดียวกันซึ่งเป็นสิ่งเชื่อมโยงให้คนในสังคมมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเครื่องผูกจิตใจให้รู้จักเป็นผู้เสียสละ จะเห็นได้จากงานบุญต่างๆ มักเกิดจากการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันเช่น พิธีขนทรายเข้าวัด การก่อพระเจดีย์ทราย ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่สังคมนั้น จึงนำไปสู่ความเจริญและส่งผลให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองด้วย และประเพณียังจัดว่าเป็นวัฒนธรรมประจำชาติหรือเป็นเอกลักษณ์ของสังคมแสดงให้เห็นว่าสังคมนั้น มีความเจริญมาตั้งแต่อดีตหรือมีลักษณะเฉพาะของตนมาเป็นเวลานาน ประเพณียังเป็นความเชื่อในเรื่องของความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและยังแสดงถึงความนอบน้อม อ่อนโยน ความมีมารยาทแบบไทย ช่วยทำให้คนไทยอยู่ในกรอบที่ดีงามซึ่งถือว่าเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมได้อย่างหนึ่ง ดังนั้นการมีประเพณีเป็นของตนเองจึงนับเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่ง อีกทั้งประเพณียังนำมาซึ่งการท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักและประทับใจแก่ชาติอื่น นับเป็นมรดกอันล้ำค่าที่เรคนไทยควรอนุรักษ์และสืบสานประเพณีให้ยิ่งใหญ่ตลอดไป (ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย, 2554)

จากการดำเนินงานของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ ในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับประเพณีชักพระเนื่องจากเป็นประเพณีทางพุทธศาสนา และยังเป็นการทำบุญในวันออกพรรษาซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อประชาชนในเขตเทศบาล ซึ่ง

เป็นการแสดงถึงความผูกพันที่ก่อให้เกิดสัมพันธภาพระหว่างคนกับศาสนา และชี้ให้เห็นว่าประชาชนได้ให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมทั้งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา อีกทั้งยังทำให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งภายในชุมชนเทศบาลและผู้คนญาติมิตรในที่ต่างๆ เนื่องจากประเพณีชักพระนี้แสดงออกถึงการทำงานเป็นทีมของประชาชนในเขตเทศบาลอย่างเห็นได้ชัด ตั้งแต่เริ่มต้นในการช่วยกันประดิษฐ์ตกแต่งเรือพระ เพื่อใช้ในวันชักลากเรือพระออกจากวัดและชักลากเรือพระของตนกลับวัด ซึ่งในอดีตเกือบทุกครอบครัวจะเล็งเห็นความสำคัญของประเพณีชักพระมีความร่วมมือร่วมแรงใจกันจัดทำเรือพระเพื่อใช้ชักลากเมื่อถึงวันออกพรรษา แต่ในปัจจุบันประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ยังคงผูกพันกับประเพณีชักพระ และให้ความสนใจเฉพาะกลุ่มคนบางคนบางกลุ่มเท่านั้นที่ยังให้ความสำคัญของประเพณีชักพระ หากไม่ได้รับการอนุรักษ์และสืบสานอาจจะทำให้ประเพณีชักพระสูญหายไปได้ อีกทั้งเด็กและเยาวชนรุ่นหลังหรือผู้ใหญ่บางกลุ่มในเขตเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ยังไม่รู้จักประวัติความเป็นมา และกระบวนการเกี่ยวกับพิธีกรรมในการจัดการชักลากเรือพระ ดังนั้นเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่ประชาชนนับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 49 ของประชากรทั้งหมด มีวัดในเขตเทศบาลจำนวน 1 วัด คือ วัดศรีมหาโพธิ์ และในฐานะเป็นหน่วยงานหลักที่ให้การสนับสนุนในการส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นและยังเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด อีกทั้งยังมีอำนาจหน้าที่ในการบำรุงศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระให้คงอยู่ต่อไป

การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระเป็นสิ่งที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อประชาชนในเขตเทศบาล หากได้มีการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระจะทำให้ประเพณีนี้อยู่คู่กับชาวโคกโพธิ์ตลอดไป และยังสามารถท่องเที่ยวเป็นที่ยู่งักประทับใจของคนโดยทั่วไปส่งผลให้เศรษฐกิจในพื้นที่ดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งนับว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่ควรมีการอนุรักษ์ และสืบสานให้ยิ่งใหญ่ตลอดไป การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบันทึกความเป็นมา และวิวัฒนาการขนบธรรมเนียมประเพณีชักพระของเทศบาล

ตำบลโคกโพธิ์ และเพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระของ เทศบาลตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ให้คงอยู่คู่กับชาวโคกโพธิ์ต่อไป

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยแบ่ง ออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากภายในหน่วยงานจำนวน 5 คน และกลุ่มผู้ให้ ข้อมูลจากภายนอกหน่วยงาน จำนวน 14 คน 1 รูป รวมทั้งสิ้น 19 คน 1 รูป แยกได้ดังนี้

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากภายในหน่วยงาน รวมจำนวน 5 คน ดังนี้

กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่นประกอบด้วย นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี กลุ่ม ผู้บริหารที่เป็นข้าราชการประกอบด้วย ปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการกองการศึกษา ผู้รับผิดชอบสังกัดกองการศึกษา ประกอบด้วย เจ้าพนักงานธุรการ

4. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากภายนอกหน่วยงาน ดังนี้

กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา(เจ้าอาวาส 1 รูป) กลุ่มทำเรือพระได้แก่ ช่างทำเรือ พระหรือประชาชนในท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเรือพระรวมจำนวน 14 คน

ผลการศึกษา

บันทึกความเป็นมาและวิวัฒนาการขนบธรรมเนียมประเพณีชักพระของเทศบาล ตำบลโคกโพธิ์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

3. ยุคเริ่มต้นก่อนปี พ.ศ. 2490

ประเพณีชักพระของชาวตำบลโคกโพธิ์มีมาเป็นเวลาประมาณร้อยปีมาแล้ว การ เกิดประเพณีชักพระครั้งแรกก่อนปี พ.ศ. 2490 เล่าต่อกันมาว่าประเพณีชักพระเริ่มต้นมา

จากการที่ประชาชนในหมู่บ้านช่วยกันทำพนมหามออกมารับผลไม้มาถวายพระในวันออกพรรษา ต่อมาผลไม้มีจำนวนมากจนเกินหามจึงเปลี่ยนมาใช้ในการลากมีการต่อเติมยอดพนม ตกแต่งด้วยดอกไม้ใบไม้ท้องถิ่น (ใบลิ้นหมี) แล้วเรียกชื่อเรือที่ลากไปบนพื้นดินนั้นว่า พนมเรือพระเป็นสัญลักษณ์ในการจำลองเหตุการณ์วันคืนสู่โลกมนุษย์ของพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งพุทธกาล หลังจากพระพุทธองค์ทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์ปราบเดียรถีย์ ณ ป่ามะม่วง กรุงสาวัตถี แล้วได้เสด็จไปจำพรรษา ณ ดาวดึงส์เพื่อโปรดพุทธมารดา ซึ่งขณะนั้นทรงจุติเป็นมหายาเทพ สถิตอยู่ ณ ดุสิตเทพพิภพตลอดพรรษา พระพุทธองค์ทรงประกาศพระคุณของมารดาแก่เทวสมาคมและแสดงพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดา 7 คัมภีร์ จนพระมหายาเทพและเทพยดา ในเทวสมาคมบรรลुโสดาบันหมด ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 อันเป็นวันสุดท้ายของพรรษา พระพุทธองค์ได้เสด็จกลับมนุษย์โลกทางบันไดทิพย์ที่พระอินทร์นิมิตถวายบันไดนี้ทอดจากภูเขาสิเนนุราชที่ตั้งสวรรค์ชั้นดุสิตมายังประตูนครสังกัสสะ ประกอบด้วยบันไดทองบันไดเงินและบันไดแก้ว บันไดทองนั้นสำหรับเทพยดามาส่งเสด็จอยู่เบื้องขวาของพระพุทธองค์ บันไดเงินสำหรับพรหมมาส่งเสด็จอยู่เบื้องซ้ายของพระพุทธองค์ และบันไดแก้วสำหรับพระพุทธองค์อยู่ตรงกลาง เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมาถึงประตูนครสังกัสสะ ตอนเช้าตรู่ของวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษานั้น พุทธศาสนิกชนที่ทราบกำหนดการเสด็จกลับของพระพุทธองค์จากพระโมคคัลลานได้มารอรับเสด็จ อย่างเนืองแน่นพร้อมกับเตรียมภัตตาหารไปถวายด้วย แต่เนื่องจากพุทธศาสนิกชนที่มารอรับเสด็จมีเป็นจำนวนมากจึง ไม่สามารถจะเข้าไปถวายภัตตาหารถึงพระพุทธองค์ได้ทั่วทุกคน จึงจำเป็นต้องเอาภัตตาหารห่อใบไม้ส่งต่อๆ กันเข้าไปถวายส่วนคนที่อยู่ไกลออกไปมากๆ จะส่งต่อๆ กันก็ไม่ทันใจ จึงใช้วิธีห่อภัตตาหารด้วยใบไม้โยนไปบ้าง ปาบ้าง เข้าไปถวายเป็นที่ไกลหล โดยถือว่าเป็นการถวายที่ตั้งใจด้วยความบริสุทธิ์ด้วยแรงอธิษฐานและอุทิศภัตตาหารแด่พระพุทธองค์ ภัตตาหารเหล่านั้นไปตกในบาตรของพระพุทธองค์ทั้งสิ้น เพื่อเป็นการแสดงถึงความปิตินิธิที่พระพุทธองค์เสด็จกลับจากดาวดึงส์ พุทธศาสนิกชนได้อัญเชิญพระพุทธองค์ขึ้นประทับบนบุษบกที่เตรียมไว้แล้วแห่แหนกันไปยังที่ประทับของพระพุทธองค์ ครั้นเลยพุทธกาลมาแล้วและมีพระพุทธรูปขึ้น พุทธศาสนิกชนจึงนำเอาพระพุทธรูปยกแห่แหนสมมติแทนพระพุทธองค์และในยุคนี้มีการห่อภัตตาหารด้วยใบไม้ตามพุทธตำนาน กลายมาเป็น

ขนมต้มสามมุม ที่ชาวโคโคโพธิ์เรียกว่าขนมต้มทำด้วยข้าวเหนียวห่อใบกะพ้อ แล้วเอามาแขวนไว้ที่เรือพระและนำไปถวายพระในวันออกพรรษา นอกจากนี้ประชาชนยังมีความเชื่อดั้งเดิมของประเพณีชักพระว่า ในเดือน 11 เป็นช่วงที่เริ่มต้นเข้าฤดูฝน ประชาชนส่วนมากประกอบอาชีพการเกษตร ดังนั้นสิ่งที่ปรารถนาที่ต้องการได้แก่การขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล คติความเชื่อนี้จึงได้พูดกันว่า “เมื่อพระหลบหลังฝนจะตกหนัก” ถือเป็นความเชื่อที่ว่าในช่วงเวลาการชักพระกลับวัดฝนมักจะตก จนมีคำพูดติดปากว่าพระให้หลังฝนตก

4. ยุคปี พ.ศ. 2490 จนถึงปัจจุบัน

ในยุคนี้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ โดยหลวงพ่อด่าง สุนทรโร เป็นเจ้าอาวาสวัดมะเดื่อทอง เกิดความคิดว่าหากเรือพระของแต่ละหมู่บ้านได้มาชุมนุมในที่เดียวกัน ก็จะเห็นภาพความสามัคคีของชาวพุทธ ในปีนี้จึงเกิดมีการจัดงานประเพณีชักพระ ซึ่งมีเรือพระแต่ละหมู่บ้านได้มาชุมนุมร่วมกัน ณ หน้าที่การอำเภอโคโคโพธิ์ เป็นครั้งแรกในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เพื่อประกวดความสวยงามของเรือพระ ซึ่งในยุคนี้จึงเกิดวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของประเพณีชักพระ ดังนี้

4.1. พิธีกรรมของประเพณีชักพระ

เมื่อเดือน 9 ผ่านไป ทางวัดและประชาชนต้องเตรียมการหุ้มกลองตะโพนล่วงหน้า เพราะการหุ้มกลองตะโพนมีรายละเอียดต้องพิถีพิถันในทุกขั้นตอนไม่ว่าเอามาทำ “หน่วยโพน” (ตัวตะโพน) ต้องเป็นไม้แข็งเนื้อเหนียว จำพวกไม้ขนุน ไม้พะยอม ไม้ตะเคียน เมื่อได้ไม้ที่ต้องการแล้วก็นำมาเจาะกลางให้กลวงเจาะเอาไส้นอก แล้วแต่งรูปให้สวยงาม ส่วนหนังกลองที่ใช้หุ้มหนังที่ดีควรเป็นหนังวัวหรือหนังควาย ถ้าได้หนังลูกวัวตายในท้องก็จะดี เอามาแช่น้ำขำ รากข้าวพูล หมักไว้สัก 2 วัน ให้หนังอยู่ตัวแล้วค่อยขูดขนออก เอามาหุ้มโพนจะให้เสียงดังก้องกังวานดีที่สุด การหุ้มกลองตะโพนมีกรรมวิธีที่ซับซ้อนและต้องชิงหนังจึงเต็มที่ เวลาไปตีแข่งกับวัดอื่นก็ไม่อายกลองตะโพนของวัดอื่น และการหุ้มกลองตะโพนยังเป็นการเพื่อใช้ “คุมโพน” (ประโคมล่วงหน้า) ก่อนถึงวันชักพระ 7 หรือ 3 วัน เป็นการปลุกใจประชาชนให้กระตือรือร้นร่วมพิธีชักพระซึ่งในอดีต

การคุมโพนก่อนถึงวันชักพระจะมีการคุมโพนทั้งกลางวันและกลางคืน แต่ในปัจจุบันนี้มีการคุมโพนเฉพาะในเวลากลางวันเหตุนี้เนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อีกทั้งการหุ้มกลองตะโพนยังเป็นการใช้ประโคมในวันชักลากเรือพระออกจากวัด ซึ่งมีการประชันหรือแข่งขันในการประโคมกับวัดอื่นๆ โพนที่นำมาตีประโคมมี 2 ใบ เป็นเสียงแหลม (ตึง) 1 ใบ เสียงทุ้ม (ท้อม) 1 ใบ ผู้ที่ประโคมโดยปกติจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันตี อาจจะตีคนเดียว 2 ใบ หรือคนละใบสลับเสียงกันตามจังหวะลีลา ความสัมพันธ์ระหว่างกลองตะโพนกับเรือพระนั้นเป็นทั้งดนตรีประโคมและเป็นเสียงควบคุมจังหวะการตีมีอยู่ห้าท่วงทำนอง หนึ่งจังหวะสำหรับบรรเลงขณะเรือจอดอยู่กับที่ส่วนที่เหลือมีไว้รัวกระหน่ำในยามลากเรือเดินให้เรือแล่น ลุดเรือขึ้นจากหลุมและให้หยุดเรือ บางจังหวะเสียงกลองปลุกเร้าให้คนลากเรือวิ่งให้เร็วขึ้น เพื่อสร้างความครึกครื้นให้กับคนที่กำลังชักลากเรือพระ และยังมีความเชื่ออีกว่าผู้ร่วมคุมโพนจะได้กุศลอีกด้วย (การคุมโพน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การคุมพระ หมายถึง การตีโพนหรือตีกลองทักแบบประโคมพระ)

สาเหตุที่มีการคุมโพนก็เพื่อ ประการแรก คือ ต้องการให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ทราบว่าวันออกพรรษาได้เวียนมาบรรจบครบรอบปีอีกวาระหนึ่ง ประการที่สอง เพื่อให้ชาวบ้านได้ทราบว่าในปีนี้มีกิจกรรมการชักพระตามประเพณีแน่นอน พร้อมกับเชิญชวนบริจาคเงินหรือสิ่งของอื่นๆ ตามกำลังศรัทธา เพื่อใช้ทำและตกแต่งเรือพระตลอดจนให้ชาวบ้านทุกคนเข้าร่วมประเพณีชักพระด้วยประการที่สาม เพื่อเป็นการท้าทายและแข่งขันเสียงโพนกับวัดที่ใกล้เคียงจนเกิดเป็นประเพณีแข่งโพนขึ้นในปัจจุบัน ประการที่สี่ เพื่อให้โพนที่หุ้มหนังใหม่ๆ ซึ่งเป็นหนังที่หย่อนให้ขยายตัวเต็มที่และจะได้นั้นให้ตั้งจนตอกสลักได้

4.2. ลักษณะรูปแบบและลวดลายของเรือพระ

ประเพณีชักพระของชาวโคกโพธิ์เป็นการชักพระทางบก โดยก่อนหน้าที่จะถึงวันชักพระเป็นเดือนๆ ทางวัดและประชาชนต้องช่วยกันจัดทำเรือพระ (เรือพระ คือ การนำล้อเลื่อนมาประดิษฐ์ตกแต่งให้เป็นรูปเรือแล้ววางบุษบก ซึ่งบุษบกนี้เรียกตามภาษา

ชาวบ้านว่า ห้องพระหรือพนมพระยอดนุชบก เรียกว่า ยอดนม สำหรับอาราธนา พระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานบนนุชบก)

การทำเรือพระ จะต้องทำเป็นรูปเรือให้คล้ายเรือจริงมากที่สุด โดยใช้ไม้เนื้อแข็ง มาตกแต่งตรงส่วนที่เป็นแคมเรือและหัวท้ายเรือต้องทำให้แน่นหนา โดยเฉพาะตรงส่วน พื้นเพื่อนั่งและวางนุชบกกับส่วนที่จะผูกเชือกชักลากเรือพระ แล้วใส่ล้อหรือเลื่อนซึ่งติด กับไม้สี่เหลี่ยมขนาดใหญ่สองท่อนรองรับข้างล่างเพื่อใช้ชักลากเรือพระ ไม้สองท่อนนี้ ทางด้านหัวและท้ายทำจนแล้วตกแต่งแกะสลักไม้เป็นรูปตัวพญานาค 2 หัว อยู่ข้างหน้า หัวพญานาคด้านขวาของเรือพระจะเป็นตัวผู้ ด้านซ้ายของเรือพระจะเป็นตัวเมีย สำหรับ ด้านหน้าของเรือพระติดกับหัวนาคทั้งสองข้างมีเชือกขนาดใหญ่พอกำรอบยาวประมาณ 20-30 เมตร ใช้คาดท้ายเรือขนานผ่านหัวนาคทั้งสองออกไปทางหัวเรือผูกอยู่ข้างละเส้น เชือกนี้ใช้สำหรับชักลากเรือพระ ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่ด้านหน้าของเรือพระขาดไม่ได้ คือ ที่ สำหรับแขวนขนมต้มบูชาพระแต่ส่วนมากมักจะแขวงอยู่ที่ปากนาค ส่วนข้างหลังก็ใช้ไม้ แกะสลักเป็นหางนาค ส่วนกลางลำตัวพญานาคจะทำเป็นฐานรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าหรือปลูก เป็นร้านสูงราว 1.50 เมตร เรียกว่าร้านม้าเพื่อใช้วางส่วนที่สำคัญที่สุดของเรือพระคือ นุชบก และที่ด้านหลังของนุชบกได้แบ่งออกเป็น 2 ด้านตามแนวของลำเรือ ด้านหนึ่งตั้ง แก้วสำหรับพระสงฆ์ผู้กำกับการแห่เรือพระได้นั่ง อีกด้านหนึ่งใช้เป็นที่นั่งของผู้คุม โพน และวางกลองตะ โพน ตลอดจนใช้เป็นที่ยืนของศิษย์วัดและผู้ติดตามไปในวันชักลากเรือ พระ

สำหรับนุชบกหรือห้องพระ หรือพนมพระซึ่งเป็นที่สำหรับประดิษฐาน พระพุทธรูป หรือที่เรียกกันว่าพระลาก และเป็นการอัญเชิญเอาพระพุทธรูปเก่าแก่ประจำ วัดมาประดิษฐานบนเรือพระ พระพุทธรูปที่นำมาประดิษฐานบนนุชบกจะใช้พระ ประจำวันจันทร์ หรือชาวบ้านเรียกว่า พระปางห้ามมาร นุชบกหรือห้องพระนี้จะติดตริ้ง กับฐานเรือ ซึ่งฐานเรือนี้จะทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาวประมาณ 4 - 5 เมตร กว้าง ประมาณ 1 - 2 เมตร วางติดกับพื้นดินใช้เป็นที่รองลาก ในส่วนที่เป็นฐานนี้ต้องทำ ล้อเลื่อนติดเข้าเพื่อให้สะดวกต่อการชักลาก และมีการใช้กระดาสีแกะเป็นลวดลายกนก

ปิดที่ฐานที่รองรับบุษบกด้วย ที่บนฐานของเรือจะประดับด้วยฉัตร ลักษณะของบุษบก มี ประตูด้านหน้า ด้านข้างและด้านหลังมีหน้าต่าง ด้านบนเป็นรูปจั่ว ส่วนภายในบุษบกทำ ด้วยโครงไม้ ภายนอกทำเป็นเสาบุษบกมีการประดับตกแต่งเสาบุษบก และแกะสลักด้วย กนกกลายไทยด้วยการสอดสี (นำกระดาศสีมาสอดกับกระดาศทองแดงที่ซุดเป็นลวดลาย กนก) สำหรับหลังคาบุษบกทำเป็นแบบจัตุรมุขหรือจัตุรมุขซ้อน รูปทรงชะลูด ตกแต่ง ด้วยลวดลายกนกด้วยการสอดสี เช่น ลายกระจิง ลายบัวหงาย ลายบัวคว่ำ ลายบัวปลายเสา เป็นต้น และส่วนปลายสุดของบุษบก เรียกว่ายอดบุษบกหรือยอดเรือ ทรงฉิมพลีจะเป็น รูปสี่เหลี่ยม เรียวชะลูด มีความสูงหลายเมตร ลักษณะของยอดบุษบกจะมียอดใหญ่อยู่ บนสุดและมียอดล้อมสี่มุมเป็นยอดเล็กชั้นละ 4 ยอด จะทำกี่ชั้นก็ได้ แต่ปัจจุบันยอด บุษบกจะมี 9 ยอด และใช้กระดาศเงินกระดาศทองแกะเป็นกนกกลายไทยปิดประดับยอด บุษบกจะฝังลูกแก้วไว้ เมื่อต้องแสงแดดจะทอแสงงามระยับและปลายยอดบุษบกแต่ละ ยอดจะประดับด้วยธงชาติพื้นเล็กและธงพระธรรมจักร

ส่วนลวดลายที่ปรากฏบนเรือพระ ส่วนใหญ่จะใช้ลวดลายที่มาจากลายไทยใน ศิลปะ เช่น ลายกนกจะเป็นรูปดอกบัวหงาย รูปดอกบัวคว่ำ ลายกระจิง ลายหน้ากระดาน และลายอื่นๆ โดยใช้เทคนิควิธีการทำด้วยการสอดสี คือ การนำกระดาศสีมาสอดกระดาศ ทองแดงที่ซุดเป็นลวดลายแล้วนำไปติดกับส่วนต่างๆ ของเรือพระ โดยเฉพาะเรื่องสี จะ นิยมใช้สีที่ตัดกันอย่างรุนแรง เช่น สีแดง สีส้ม สีแสด สีเขียว สีเหลือง สีทอง และสีที่เน้น ความสว่างไสว ร้อนแรงมีพลัง ซึ่งทำให้เรือพระมีความโดดเด่นเป็นสง่า การเขียน ลวดลายส่วนใหญ่จะเป็นลวดลายที่ใช้ประกอบประดับตามประติมากรรมสถาปัตยกรรม จิตรกรรมและศิลปะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยออกรูปแบบจากหนังสือเอกสาร ต่างๆ และบางส่วนช่างทำเรือพระก็คิดขึ้นเองจากความทรงจำ

จากการสนทนากลุ่มได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่า ประเพณีชักพระของ ชุมชนชาวโคกโพธิ์ มีความสำคัญและมีคุณค่าที่ต้องมีการอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่ ตลอดไป เนื่องจากประเพณีชักพระแสดงให้เห็นการทำงานเป็นทีม ความร่วมมือร่วมใจ ของคนในชุมชน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำให้คนในชุมชนมีความสามัคคี และก่อให้เกิด

เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จึงมีแนวทางต่างๆ โดยความร่วมมือกันระหว่าง เทศบาลตำบล โศภี ประชาชนในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี ชักพระให้คงอยู่กับชาวโลกโศภีตลอดไป

4. เทศบาลตำบลโศภีมีแนวทางในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ ดังนี้

4.1 ส่งเสริมกิจกรรมโดยการสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน ประเพณีชักพระเช่น การจัดทำเวทีประชาคม จัดตั้งชมรมอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ

4.2 จัดการทำนุบำรุง รักษา พิธีกรรม ประเพณีชักพระและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้ดั้งเดิมประวัติศาสตร์ ประเพณีชักพระและภาพลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น สอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นในปัจจุบัน เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประเพณี ชักพระ ผลิตภัณฑ์ การเรียนการสอน เกี่ยวกับประเพณีชักพระไว้เป็นหลักฐานรวมถึงการเฝ้าระวังมิให้มีการนำเอาภูมิปัญญา ศิลปะและวัฒนธรรมไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

4.3 มีการพัฒนาระบบการให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเพณีชักพระผ่านระบบและนอกระบบโรงเรียนอย่างกว้างขวางทั่วถึง สนับสนุนส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวชุมชนจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการปลูกจิตสำนึกในความเป็นไทย ศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น โดยการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมในสถานที่ต่างๆ ที่เหมาะสมเพื่อเป็นแหล่งประชาสัมพันธ์เผยแพร่การดำเนินงานวัฒนธรรมทุกรูปแบบในสื่อทุกชนิดอย่างต่อเนื่องกว้างขวางและทั่วถึง

4.4 ให้มีการผลิตและพัฒนาบุคลากรทางศิลปะและประเพณีท้องถิ่น ดำเนินการให้บุคลากร นักวิชาการและอาสาสมัครด้านศิลปะ ประเพณีท้องถิ่น ได้รับการเพิ่มพูนความรู้ ทั้งด้านวิชาการและเทคนิค ให้สามารถสืบทอดสร้างสรรค์งานด้านประเพณีท้องถิ่น โดยมีการฝึกอบรมบุคลากร นักวิชาการและอาสาสมัครทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม อย่างต่อเนื่อง เพื่อการเพิ่มวิสัยทัศน์ในการสร้างสรรค์งานด้านวัฒนธรรม

สนับสนุนให้มีเวทีเผยแพร่ แลกเปลี่ยนงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมในรูปแบบหลากหลาย เพื่อให้บุคลากร นักวิชาการ และอาสาสมัคร ขยายเครือข่ายเกียรติภูมิของบุคลากรทางศิลปะและวัฒนธรรมที่สร้างผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม

4.5 จัดให้มีระบบเครือข่ายด้านสารสนเทศทางประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานให้ประชาชนเข้าใจ

4.6 จัดให้มีการประกาศยกย่องเกียรติคุณแก่ผู้ที่มีผลงานอนุรักษ์เกี่ยวกับประเพณี เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ

5. ประชาชนในพื้นที่มีแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ ดังนี้

5.1 ประชาชนในชุมชนควรมีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีชักพระให้คนรุ่นหลังได้รับรู้โดยเน้นการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันและชี้ให้เห็นความสำคัญว่าเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น

5.2 การจัดเวทีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เพื่อสร้างโอกาสของประชาชนในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น และสร้างช่องทางในการเข้าถึงวัฒนธรรมที่หลากหลาย ไม่เพียงแต่ประชาชนกลุ่มใหญ่ในท้องถิ่นเท่านั้น แต่รวมถึงประชาชนคนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองด้วย ที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมชุมชนอันจะก่อให้เกิดความองอาจและการผสมผสานทางวัฒนธรรมของประชาชนกลุ่มต่างๆ

5.3 การจัดตั้งโครงการ การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระในท้องถิ่นของตำบลโคกโพธิ์โดยให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชน สามารถสมัครเข้าไปในโครงการเพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น เพื่อสร้างความคิดที่เคารพต่อวัฒนธรรมที่ต่างออกไปจากตนและยอมรับความแตกต่างที่สามารถอยู่ร่วมกันได้

5.4 มีการกำหนดมาตรการจูงใจให้บริจาคเพื่อส่งเสริมประเพณีชักพระและประชาชนให้การสนับสนุนเพื่องานประเพณีชักพระของท้องถิ่น รวมทั้งการสนับสนุนหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไรเข้ามามีส่วนในการระดมทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น

6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ ดังนี้

6.1 การสนับสนุนกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระ รวมทั้งดำเนินการพัฒนากิจกรรมและผลงานด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่น ให้มีศักยภาพสูงขึ้นโดยการจัดหลักสูตรฝึกอบรมและการสร้างความร่วมมือในการฝึกอบรมผู้ทำงานด้านประเพณีท้องถิ่น

6.2 การพัฒนาสถานภาพของผู้ทำงานหรือปราชญ์ชาวบ้าน ควรจัดระบบสวัสดิการของผู้สร้างสรรค์ผลงานทางประเพณีชักพระหรือประเพณีอื่นๆ เนื่องจากคนกลุ่มนี้มักเป็นผู้ที่ทำงานโดยอิสระหรือเป็นเจ้าของกิจการหรือผู้ประกอบการอิสระ ควรมีการสำรวจและรวบรวมฐานข้อมูลกรณีปัญหา การให้รางวัลแก่ผู้ทำงานด้านประเพณีท้องถิ่นดีเด่น การจัดตั้งสมาคมวิชาชีพของผู้ทำงานด้านประเพณีท้องถิ่น

6.3 การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่น รัฐควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และสืบสาน โดยการจัดตั้ง “ศูนย์วิจัยและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญา” ขึ้นเพื่อเป็นแหล่งรวบรวม ศึกษาค้นคว้า วิถีชีวิต ประเพณีท้องถิ่น ทั้งในอดีตและร่วมสมัยอย่างเป็นระบบเจาะลึก และบูรณาการประวัตินี้ความเป็นมาของพื้นที่ต่างๆ ที่มีความหลากหลายแต่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะการเพิ่มมูลค่าในเชิงพาณิชย์และสังคมหลากหลายด้านอย่างยั่งยืน การจัดตั้งศูนย์นี้ควรได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณส่วนหนึ่งเนื่องจากศูนย์นี้ควรเน้นการดำเนินงานด้านวิชาการ และสร้างสรรค์นวัตกรรมได้โดยอิสระ รวดเร็ว คล่องตัว มีความต่อเนื่อง

6.4 การส่งเสริมศักยภาพหน่วยงานด้านประเพณีของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมศักยภาพของประเพณีของท้องถิ่น เนื่องจากประเพณีของท้องถิ่นมีความได้เปรียบด้านจำนวนและการครอบคลุมพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นสภาพวัฒนธรรมจังหวัด สภาพวัฒนธรรมอำเภอ สภาพวัฒนธรรมตำบลหากได้รับการส่งเสริมร่วมกับหน่วยงานที่ส่งเสริมด้านวัฒนธรรม ย่อมสามารถขับเคลื่อนการใช้ศักยภาพทางวัฒนธรรมของชุมชนต่างๆ ให้ปรากฏออกมาได้

จะเห็นได้ว่า แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ มีการสร้างเครือข่ายเพื่อระดมความคิดจากภาคีทุกฝ่าย การได้รับการสนับสนุนให้เกิดการสร้างระบบเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงและสามารถสร้างความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนได้อย่างครอบคลุมทุกกลุ่มอย่างแท้จริงเพื่อให้สามารถระดมสรรพกำลังและทรัพยากรประเภทต่างๆ ภายในท้องถิ่นได้เต็มศักยภาพสูงสุด และเพียงพอต่อการดำเนินโครงการด้านประเพณีชักพระของท้องถิ่นตำบลโคกโพธิ์ในระยะยาว การสนับสนุนสื่อเพื่อการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีท้องถิ่น เช่น การจัดงานแสดงวัฒนธรรม เพื่อให้งานทางประเพณีท้องถิ่นสามารถคงอยู่กับพื้นที่ท้องถิ่นตำบลโคกโพธิ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีชักพระของเทศบาลตำบลโคกโพธิ์พบว่า

5. ปัจจุบันผู้ร่วมในประเพณีชักพระจะมีเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนและผู้สูงอายุเท่านั้น จึงควรส่งเสริมให้เด็กเยาวชนและคนหนุ่มสาวในชุมชนเข้าไปศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีชักพระ รวมทั้งควรเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมกับประเพณีชักพระ เพื่อจะได้เป็นกลุ่มคนในชุมชนที่จะสืบทอดประเพณีนี้ต่อไป

6. สถานศึกษาควรร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีชักพระเพื่อนำไปจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ และเมื่อมีการเริ่มดำเนินการเกี่ยวกับประเพณีชักพระ โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนและครูได้เข้าร่วมพิธีการทั้งนี้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เกิดการเรียนรู้ในประวัติศาสตร์และความเป็นมาของตนเองจากประสบการณ์โดยตรง ซึ่งจะทำให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดทำเรือพระและลักษณะพิธีกรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง

7. ควรมีหน่วยงานที่เป็นแกนนำในการชักชวนให้คนในชุมชนทั้งผู้รู้ ผู้อาวุโส ประชาชนในชุมชนและเยาวชนได้รวมกลุ่มเพื่อดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีชักพระของชุมชนอย่างแท้จริง โดยจัดทำโครงการอย่างต่อเนื่องร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุก

ขั้นตอน เช่น อาจจะจัดทำคู่มือเกี่ยวกับประเพณีชักพระหรืออาจจะจัดทำพิธีภัณฑ์ภายในชุมชนโดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีชักพระ

8. ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลความรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรมในลักษณะต่างๆ เพื่อเผยแพร่ให้คนในชุมชนได้รับทราบเป็นระยะๆ โดยอาจจะให้เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนิน การผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชนหรือในสถานศึกษา เช่น เสียงตามสายของชุมชน วิทยุชุมชนหรืออาจจะให้เยาวชนเป็นผู้ค้นคว้าข้อมูลจากผู้อาวุโสหรือผู้รู้แล้วเผยแพร่ผ่านสื่อที่ได้กล่าวไปแล้วในรูปแบบของข่าว โดยควรมีผู้รู้ในชุมชนเป็นที่ปรึกษา ทั้งนี้อาจจะขอความร่วมมือในการฝึกอบรมเยาวชนในการจัดทำสื่อดังกล่าวจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

การอนุรักษ์ เผยแพร่ และใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมท้องถิ่น. (2547, 19 พฤศจิกายน).

ค้นเมื่อ 16 เมษายน 2554, จาก <http://www.ryt9.com/s/ryt9/158487>

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย. (2550, 1 พฤศจิกายน). ค้นเมื่อ 16 เมษายน 2554, จาก <http://orange.exteen.com/20071101/entry-10>

ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย. (2554, 18 พฤษภาคม). ค้นเมื่อ 6 กันยายน 2554, จาก <http://chontech.ac.th/htm/intira.pdf>

เทศบาลตำบลโคกโพธิ์. (2553). แผนพัฒนาเทศบาลตำบลโคกโพธิ์ พ.ศ. 2554– 556.

สำนักปลัดเทศบาล: สำนักงาน. (เอกสารอัดสำเนา).

อนุমানราชชน, พระยา. (2514). วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของไทย. พระนคร : คลังวิทยา.

หลักเกณฑ์การนำเสนอบทความวิชาการหรือบทความงานวิจัย เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารการบริหารท้องถิ่น

บทความที่จะพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารการบริหารท้องถิ่นควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. บทความในลักษณะบทความปริทัศน์ (Review article) หรือ บทความงานวิจัย (Research article) ก็ได้ แต่ต้องเป็นบทความที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหรือด้านการปกครองท้องถิ่น และไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน

2. บทความต้องมีส่วนประกอบดังนี้

2.1 ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อผู้เขียนทุกคน

2.2 ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) คุณวุฒิสูงสุด และสถานที่ทำงานของผู้เขียนทุกคน

2.3 บทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวรวมกันไม่เกิน 2 หน้ากระดาษ

2.4 คำสำคัญ (Keyword) ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

2.5 เนื้อเรื่องบทความ ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ บทนำ (ครอบคลุมความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง) อุปกรณ์และวิธีการวิจัย ผลการวิจัย สรุปและข้อเสนอแนะ และการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

3. ต้นฉบับความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ ขนาด เอ.4 พร้อมแนบส่งแฟ้มข้อมูลทางลงใน CD ส่งทางไปรษณีย์ หรือส่งทาง e-mail: cola_laj@hotmail.co.th หรือ cola@kku.ac.th

4. กองบรรณาธิการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาบทความ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังต่อไปนี้

4.1 การใช้ภาษาและการเขียนที่มีคุณภาพ สละสลวย มีโครงสร้างของบทความที่ดี

4.2 มีความเหมาะสมของระเบียบวิธีวิจัย มีการอ้างอิงและสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่

4.3 ผลงานที่ศึกษามีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม

5. บทความทุกบทความที่จะพิจารณาตีพิมพ์นั้นจะต้องผ่านการอ่านพิจารณาบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิประจำวารสาร และผู้เขียนจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

การอ้างอิงเอกสาร

1. การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง ให้วงเล็บชื่อผู้แต่ง (สำหรับคนไทย) ชื่อสกุลผู้แต่ง (สำหรับชาวต่างประเทศ) หรือชื่อนิติบุคคลที่เป็นผู้จัดทำเอกสารและปีพิมพ์ของเอกสารที่อ้างถึงนำหน้าหรือต่อท้ายข้อความที่อ้างดังตัวอย่าง พิรสิทธิ์ และศุภวัฒน์กร (2548)..... หรือ.....(พิรสิทธิ์ และศุภวัฒน์กร, 2548)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ

2.1 หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). **ชื่อหนังสือ**. ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.

2.2 บทความจากวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร. ปีที่ (ฉบับที่), เลขหน้า.

2.3 วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้เขียน. (ปีพิมพ์). **ชื่อวิทยานิพนธ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญา.....สาขาวิชา.....คณะ.....

สถาบัน.....

ใบสมัครวารสารการบริหารท้องถิ่น
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ชื่อ-สกุล .....

อาชีพ .....ตำแหน่ง.....

สถานที่ทำงาน.....

ประเภทสมาชิก

☐ ศิษย์เก่าวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่.....จังหวัด.....

☐ ศิษย์ปัจจุบันวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่.....จังหวัด.....

☐ บุคคลทั่วไป / หน่วยงานหรือบริษัท

ที่อยู่สำหรับจัดส่งวารสาร.....

โทรศัพท์..... โทรสาร.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail Address: .....

ลงชื่อ.....ผู้สมัครสมาชิก

วันที่.....

กำหนดออกวารสารปีละ 4 ฉบับ (ทุก ๆ 3 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มีนาคม

ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน – มิถุนายน

ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม – กันยายน

ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม – ธันวาคม

อัตราค่าสมาชิก 1 ปี (4 ฉบับ) เริ่มตั้งแต่ปีที่.....ฉบับที่.....

☐ 1 ปี อัตราค่าสมัคร 500 บาท

☐ 2 ปี อัตราค่าสมัคร 900 บาท

ชำระโดย ☐ เงินสด (กรณีสมัครด้วยตนเอง)

☐ โอนเงินผ่านบัญชีธนาคารไทยพาณิชย์ สาขามหาวิทยาลัยขอนแก่น ชื่อบัญชี
“วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น” เลขที่ 551-4-02075-4

⊗ กรณีไม่ได้ชำระเป็นเงินสด ให้ส่งใบสมัครสมาชิกพร้อมหลักฐานยืนยันการชำระเงินมาที่ วิทยาลัยการ
ปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ 123 ถนนมิตรภาพ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น
40002 วงเล็บมุมของ “สมัครสมาชิกวารสารการบริหารท้องถิ่น” หรือส่งโทรสารมาที่หมายเลข 043-
203133, 043-203875

⊗ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่กองบรรณาธิการ e-mail address: cola_LAJ@hotmail.co.th หรือฝ่าย
จัดการวารสาร คุณสุภาวดี แก้วคำแสน หมายเลขโทรศัพท์ 043-203124